

Wydanie nieurzędowe.

U S T A W A O PRACY W PRZEMYŚLE

O B O W I A Z U J A C A N A Z I E M I A C H B . Z A B O R U R O S Y J S K I E G O

P R Z E K Ł A D Z R O S Y J S K I E G O .

Wydanie II-gie, poprawione i uzupełnione

pod redakcją

Stefana Szymorowskiego

starszego referenta Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej.

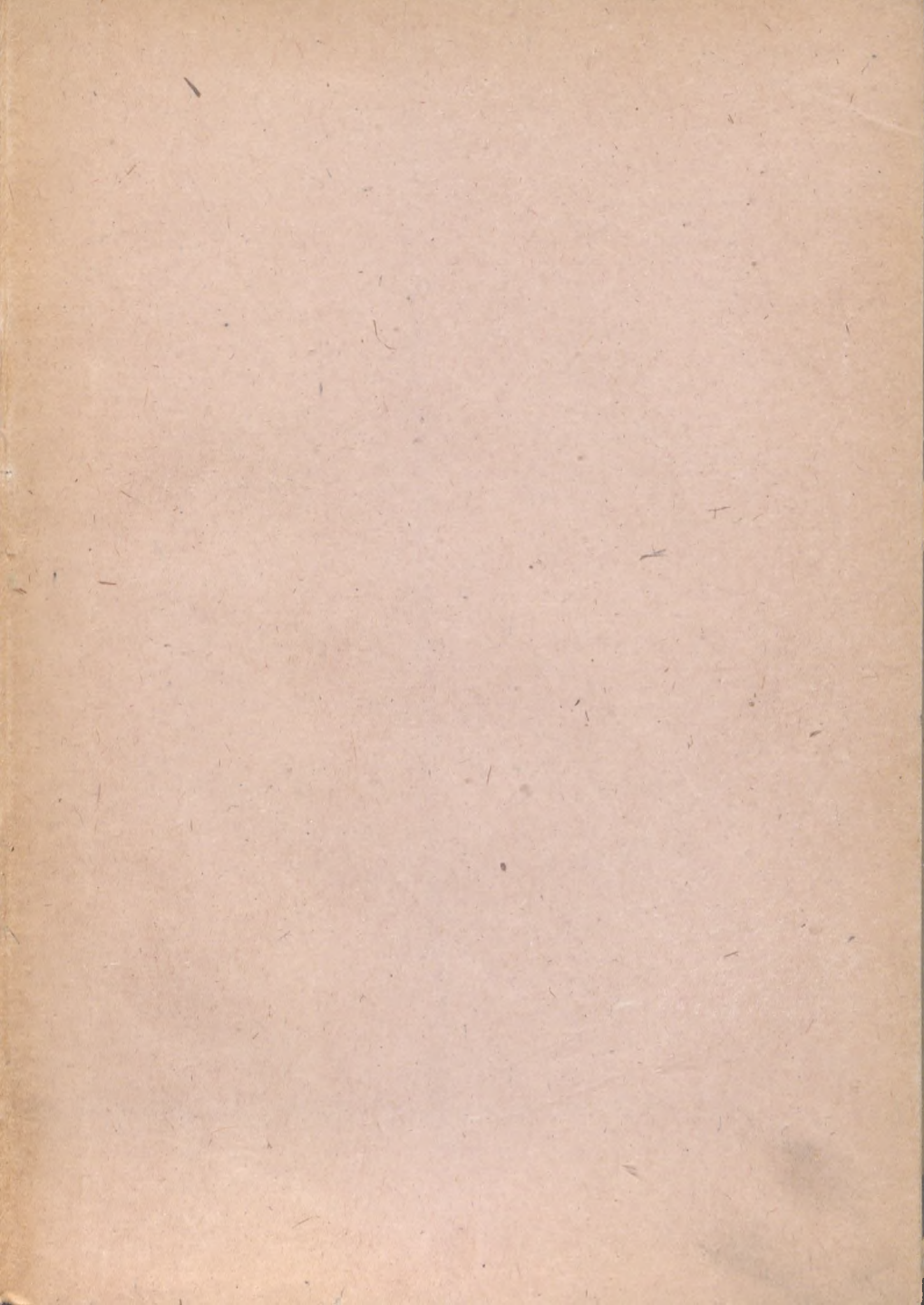
W A R S Z A W A — 1922.

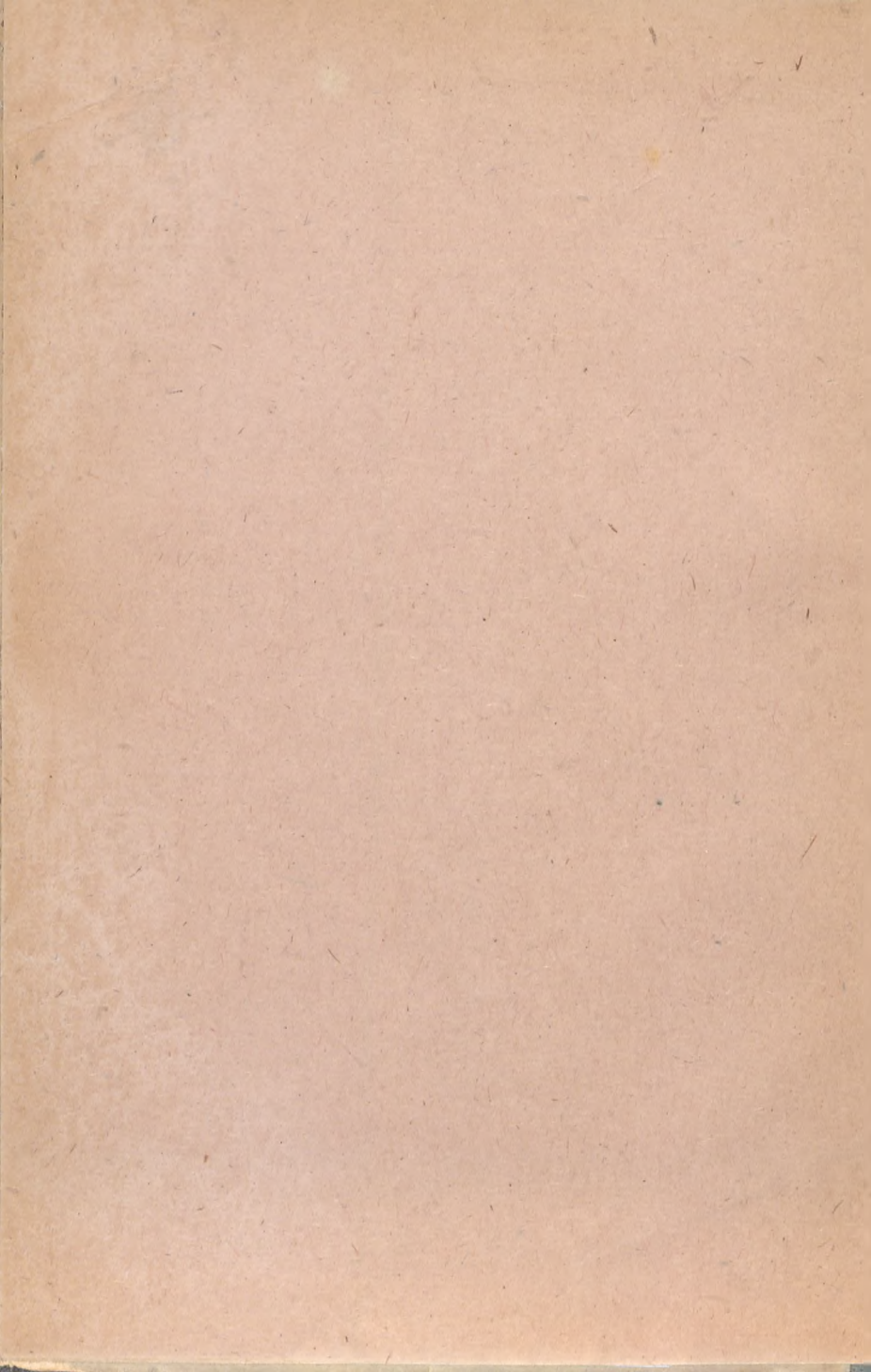
Nakładem księgarni F. HOESICKA

2575 KPiP

1102575

Wydanie nieurzędowe.

USTAWA O PRACY W PRZEMYŚLE

OBOWIĄZUJĄCA NA ZIEMIACH B. ZABORU ROSYJSKIEGO.

PRZEKŁAD Z ROSYJSKIEGO.

Wydanie II-gie, poprawione i uzupełnione

pod redakcją

Stefana Szymorowskiego

starszego referenta Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej.

WARSZAWA — 1922.

Nakładem księgarni F. HOESICKA.

TYTUŁ PIERWSZY. *)

O dozorze nad przedsiębiorstwami przemysłowymi.

DZIAŁ PIERWSZY.

Zasady ogólne.

1. W celu zwierzchniego czuwania nad prawidłowym zastosowaniem przepisów prawa w przedmiocie zachowania należytego porządku i ładu w przedsiębiorstwach fabrycznych, górniczych i hutniczych istnieje przy Ministerstwie Handlu i Przemysłu Urząd Główny do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych.

Kompetencje Głównego Urzędu do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych zostały określone przez Dodatek do art. 618¹⁾ Organizacji Ministerstw. (Zbiór Praw tom 1 cz. 2 według Uzupełn. 1912 r.).

*) Tytuł pierwszy obowiązuje w całości na terenie województw: Nowogródzkiego, Poleskiego i Wołyńskiego i powiatów: Grodzieńskiego, Wołkowyskiego i Białowieskiego województwa Białostockiego. Na pozostałym terenie b. zaboru rosyjskiego tytuł pierwszy został uchylony na mocy art. 17 dekretu tymczasowego o urządzeniu i działalności inspekcji pracy z dnia 3 stycznia 1919 roku (Dziennik Praw P. P. № 5 z dnia 13/I 1919 r. poz. 90), o ile dotyczy przepisów o organach ochrony pracy.

Art. 114. Do kompetencji Głównego Urzędu do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych należą zakłady fabryczne, górnicze i górniczo-hutnicze, które podlegają mocy art. 127 (według Uzupełnienia) Ustawy Przemysłowej lub art. 647 (według Uzupełnienia) Ustawy Górniczej, z wyjątkiem zakładów, należących do Gabinetu Jego Cesarskiej Mości, Głównego Zarządu Dóbr Apa-
nażowych, skarbu i instytucji rządowych, jak również do warsztatów kolejowych.

Art. 125. Do Głównego Urzędu do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych należy:

- 1) wydawanie instrukcji, nakazów i prawideł w rozwi-
nięciu obowiązujących ustaw o czuwaniu nad prze-
strzeganiem w fabrykach oraz zakładach górniczo-
hutniczych należytego porządku i ładu, o najmie ro-
botników w zakładach fabrycznych i górniczo-hutni-
czych i o wzajemnych stosunkach przemysłowców
do robotników oraz o długości i podziale czasu pra-
cy w przedsiębiorstwach fabrycznych i górniczo-hut-
niczych, wskazanych w artykułach 47, 49—51¹, 52—
54², 56—59, 60, 86—126, 128—156¹⁰, (według Zbioru
i według Uzupełnienia) Ustawy Przemysłowej i w art.
92, 93, 95, 99, 944—954, 956 i 961 Ustawy Górniczej
(wyd. 1912 r.);
- 2) wydawanie ogólnych przepisów o środkach, które
winny być przestrzegane w celu ochrony życia, zdro-
wia i moralności robotników w czasie pracy i przy
umieszczaniu ich w zabudowaniach zakładów fa-
brycznych i górniczo-hutniczych, jak również o środ-
kach organizacji pomocy lekarskiej;
- 3) wydawanie przepisów uzupełniających, dotyczących
stosunku robotników pomocniczych do fabrycznego
lub górniczo-hutniczego zarządu, jak również robot-
ników, pracujących w artelu lub grupą;
- 4) powzięcie decyzji o uchyleniu tych orzeczeń i roz-
porządzeń obowiązujących miejscowych Urzędów do

spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych, które okażą się sprzeczne z ustawą i rozporządzeniami, wydanymi w jej rozwinięciu;

- 5) rozstrzyganie skarg na orzeczenia i rozporządzenia obowiązujące miejscowych Urzędów do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych;
- 6) rozstrzyganie wątpliwości, napotykanych przez miejscowe Urzędy do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych przy stosowaniu przepisów prawa i rozporządzeń administracyjnych, wskazanych w p. 1 niniejszego artykułu;
- 7) rozpatrywanie według uznania Ministrów: Spraw Wewnętrznych, Wojny oraz Handlu i Przemysłu innych spraw, należących do kompetencji Urzędu (art. 113 niniejszego uzupełnienia).

2 (47). Dozór nad zachowaniem należytego ładu, porządku i bezpieczeństwa w przedsiębiorstwach fabrycznych, górniczych i hutniczych powierza się miejscowym władzom gubernjalnym i urzeczywistnia się przy współdziałaniu następujących instytucji i osób urzędowych:

- 1) Urzędów Gubernjalnych do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych...
- 2) Urzędów do spraw górniczo-hutniczych (Ust. Gór., wyd. 1912 r. art. 168—176).
- 3) (Nie dotyczy b. zaboru rosyjskiego);
- 4) Inspektorów Fabrycznych;
- 5) Inżynierów Okręgowych i ich Pomocników;
- 6) Komisarzy Górniczych i policji górniczej;
- 7) Organów policji ogólnej.

3. W okręgach skarbowych przedsiębiorstw górniczo-hutniczych dozór nad zachowaniem należytego

ładu i porządku powierza się miejscowemu zarządowi przedsiębiorstwa i organom policji ogólnej.

4 (47-1). W fabrykach, należących do skarbu lub instytucji rządowych, dozór nad zachowaniem przepisów o pracy i nauczaniu małoletnich robotników wkłada się na urzędników, którym powierzono zarząd zakładów; dozór zaś nad wykonaniem przepisów o długości i podziale czasu pracy (art. 193—201) w tych zakładach, jako też w zakładach, należących do Gabinetu Jego Cesarskiej Mości i do Zarządu Głównego Dóbr Państwowych, wkłada się na urzędników, którym powierzono zarząd tych zakładów, oraz na zwierzchność tych osób.

5 (47-1). Na prywatnych kolejach żelaznych dozór nad zachowaniem przepisów o pracy i nauczaniu robotników małoletnich wkłada się na Dyrektorów kolei; dozór zaś nad wykonywaniem przepisów o długości i podziale czasu pracy (art. 193—201) na organy rządowej Inspekcji Kolejowej.

6 (47-2), Nie dotyczy b. zaboru rosyjskiego.

DZIAŁ DRUGI.

O' Gubernjalnych Urzędach do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych.

7 (49). Urzędy Gubernjalne do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych składają się: z Gubernatora, jako prezesa Urzędu, Wice-gubernatora, Prokuratora Sądu Okręgowego i Wice-prokuratora, Naczelnika Gubernjal-

nego Zarządu Żandarmerji, Starszego Inspektora Fabrycznego lub Inspektora Fabrycznego, Inżyniera Okręgowego lub jego pomocnika oraz czterech członków od miejscowych przemysłowców z przemysłu fabrycznego i górniczo-hutniczego.

8 (49¹). W Urzędzie Warszawskim przy rozpatrywaniu spraw, dotyczących miejskich fabryk, przewodniczenie wklada się na Ober-policmajstra, a zamiast Wice-Gubernatora zasiada jeden z pomocników Ober-policmajstra.

9 (49²). Nie dotyczy b. zaboru rosyjskiego.

10 (49³). Nie dotyczy b. zaboru rosyjskiego.

11. Nie dotyczy b. zaboru rosyjskiego.

12 (49⁴). Nie dotyczy b. zaboru rosyjskiego.

13 (49⁵). Nie dotyczy b. zaboru rosyjskiego.

14 (49⁶). Nie dotyczy b. zaboru rosyjskiego.

15. Nie dotyczy b. zaboru rosyjskiego.

16 (49¹). Na wypadek nieobecności Gubernatora lub Ober-policmajstra obowiązki prezesa Urzędu Gubernjalnego do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych przechodzą na osobę, która zastępczo pełni jego obowiązki. Jeśli Naczelnik gubernji, nie zdając swych obowiązków, nie może jednak przewodniczyć w Urzędzie, to przewodniczy w nim z pośród członków rządowych starszy według rangi.

Uwaga nie dotyczy b. zaboru rosyjskiego.

17 (49²). Ministrowi Handlu i Przemysłu przysługuje prawo niewłączania Inżynierów Okręgowych i ich pomocników w skład tych Urzędów do spraw fabrycz-

nych i górnico-hutniczych (art. 7), w których okręgu przemysł górnico-hutniczy jest mało rozwinięty.

18 (49³). Liczba członków od przemysłowców górnico-hutniczych, wchodzących w skład Gubernjalnego Urzędu do spraw fabrycznych i górnico-hutniczych, określa Minister Handlu i Przemysłu w zależności od stopnia rozwoju miejscowego przemysłu górnico-hutniczego. Osoby te wybierane są na zjeździe przemysłowców górnico-hutniczych i są zatwierdzane przez Ministra Handlu i Przemysłu na termin trzyletni. W tych miejscowościach, gdzie zjazdów takich nie ma, osoby wskazane mianowane są bezpośrednio przez Ministra Handlu i Przemysłu.

19 (49⁴). Członków od przemysłu fabrycznego, wchodzących w skład Urzędów do spraw fabrycznych i górnico-hutniczych (art. 7), wybiera urząd doradczy w sprawach handlu i przemysłu tam, gdzie istnieje, w innych zaś miejscowościach prezes Urzędu. Osoby te zatwierdza Minister Handlu i Przemysłu na termin trzyletni.

20 (49⁵). Organy Inspekcji Fabrycznej i Inżynierowie Okręgowi nie biorą udziału w posiedzeniu Gubernjalnego Urzędu do spraw fabrycznych i górnico-hutniczych przy wydawaniu orzeczeń z powodu skarg na ich rozporządzenia. Członkowie od przemysłowców nie uczestniczą w posiedzeniach przy rozpoznawaniu spraw (skarg, prośb, przekroczeń ustaw), dotyczących tych przedsiębiorstw przemysłowych, w których pomienione osoby biorą udział, mogą jednak być wzywani dla udzielenia wyjaśnień.

21 (49°). Przy rozpoznawaniu spraw, wskazanych w ust. 2 i 3 artykułu 24, na posiedzenia Gubernjalnych Urzędów do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych mogą być wzywani dla wyjaśnień zarządzający tych zakładów przemysłowych, których te sprawy dotyczą, jako też i inne osoby, które Urząd uzna za konieczne wysłuchać.

22 (50). Na posiedzenia Gubernjalnych Urzędów do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych mogą być wzywani z prawem głosu doradczego: Gubernjalny Inspektor Lekarski, Inżynier Gubernjalny lub Architekt, jako też i inne osoby, od których można się spodziewać pożytecznych wiadomości i wyjaśnień.

23 (51). Prowadzenie kancelarii Urzędów do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych wkłada się na etatowych sekretarzy kancelarii przy Starszych Inspektorach Fabrycznych, pod ogólną ich kontrolą. W gubernjach, gdzie przy Starszych Inspektorach Fabrycznych sekretarzy etatowych niema, prowadzeniem kancelarii Urzędów zarządzają Starsi Inspektorowie Fabryczni.

24 (52). Do Gubernjalnych Urzędów do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych należy:

- 1) wydawanie obowiązujących postanowień mających na celu rozwinięcie i zastosowanie do warunków miejscowych i do poszczególnych wypadków przepisów, ustanowionych przez Urząd Główny do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych.
- 2) rozstrzyganie spraw o wykroczenia przeciwko przepisom o pracy w przemyśle, zawartym w art. 223.

- 3) rozpatrywanie skarg na zarządzenia: a) organów Inspekcji Fabrycznej w zakresie wymagań artykułu 30 i uwagi doń, ustępów 5 do 9 artykułu 34 i artykułów 225 do 227; b) tychże organów Inspekcji Fabrycznej oraz Inżynierów Okręgowych i ich Pomocników w zakresie wymagań artykułów 88 do 113 i 202 do 210 i c) Inżynierów Okręgowych i ich Pomocników w zakresie wymagań artykułów 92 i 93 Ustawy Górniczej (wydanie 1912 r.),—oraz unieważnienie, w wypadkach, gdy należy, tych zarządzeń;
- 4) układanie przepisów dodatkowych, dotyczących stosunku do zarządu przedsiębiorstwa robotników pomocniczych oraz robotników, pracujących w organizacji artelowej lub grupowej.
- 5) rozstrzyganie wątpliwości, napotykaných przez organy Inspekcji Fabrycznej i Dozoru Górniczego przy stosowaniu przepisów, zawartych w artykułach 2 do 116, 225 do 227 niniejszej Ustawy, oraz przez Inżynierów Okręgowych i ich Pomocników przy stosowaniu przepisów, zawartych w artykułach 92 i 93 Ustawy Górniczej (wyd. 1912 r.).

Uwaga. Postanowienia Urzędów Gubernjalnych do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych nie powinny dotyczyć zagadnień technicznych co do środków, które mają być przestrzegane dla ochrony zdrowia i życia robotników przy wykonywaniu robót.

25 (52). W sprawie nadzoru nad porządkiem, ła-dem i bezpieczeństwem w prywatnych złotych i platynowych przedsiębiorstwach górniczych Gubernjalne i Obwodowe Urzędy do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych winny się kierować przepisami, zawartymi w Ustawie Górniczej (art. 174, wyd. 1912 r.).

26. Na Gubernjalne Urzędy do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych oprócz obowiązków, wskazanych w artykule 24, wkłada się również prawa i obowiązki, przysługujące Urzędowi do spraw górniczo-hutniczych. (Ust. Gór., wyd. 1912 r., art. 173 i 174).

27 (53). Skargi na orzeczenia i obowiązujące postanowienia Gubernjalnych Urzędów do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych wnosi się do Urzędu Głównego do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych, w terminie miesięcznym od dnia ogłoszenia postanowienia. Postanowienia Urzędów w sprawach o wykroczenia przeciwko przepisom, zawartym w ust. 2 art. 24 niniejszej Ustawy i w ust. 6 art. 174 Ustawy Górniczej (wyd. 1912 r.), nie podlegają zaskarżeniu, jeśli wyznaczona na winnego kara nie przewyższa stu rubli.

28 (52-1). Rozporządzenia obowiązujące zawarte w p. 1 art. 24 niniejszej Ustawy i w p. 2 artykułu 174 Ustawy Górniczej (wyd. 1912 r.) są ogłaszane w miejscowych Wiadomościach (gubernjalnych, policyjnych lub Naczelników miast) i wystawiane w urzędach policyjnych i gminnych oraz w tych fabrykach i przedsiębiorstwach, dla których są wydane.

29 (60). Szczegółowe przepisy:

- 1) o prowadzeniu biurowości w Urzędach Gubernjalnych do spraw fabrycznych i górnico-hutniczych;
 - 2) o działalności organów Inspekcji Fabrycznej w zakresie dozoru fabryk i o stosunku Inspekcji do władz gubernjalnych i policji (porówn. art. 30 uwaga, ust. 2);
 - 3) o obowiązkach policji w zakresie dozoru nad należytym ładem i porządkiem w fabrykach
- wydaje Urząd Główny do spraw fabrycznych i górnico-hutniczych.

DZIAŁ TRZECI.

O Inspekcji Fabrycznej.

30 (51'). Inspekcja fabryczna wchodzi w zakres kompetencji Ministerstwa Handlu i Przemysłu i podlega bezpośrednio Wydziałowi do spraw przemysłu, zaś do miejscowych władz gubernjalnych i powiatowych znajduje się w takim samym stosunku, jak i inne organy Ministerstwa Handlu i Przemysłu, wchodzące w skład zarządu gubernji (por. art. 41).

Uwaga. W r. 1903 czasowo, aż do rewizji w przepisany trybie obowiązujących ustaw o zależności urzędowej organów Inspekcji Fabrycznej, zostały postanowione następujące przepisy:

- 1) Miejscowe organy Inspekcji Fabrycznej działają, pod kierownictwem Gubernatora (Na-

czelnika miasta, Ober-policmajstra), w zakresie zastosowania prawa i wydanych w jego rozwinieciu trybem ustanowionym przepisów, instrukcji i nakazów, dotyczących zachowania w fabrykach należytego ładu i porządku (art. 2 do 116, 225 do 227; Urz. Min. art. 618¹, wg. Kont. 1912 r., dod. art.: 125).

- 2) Ministrowie Spraw Wewnętrznych i Handlu i Przemysłu, w drodze wzajemnego porozumienia, wydają wskazania wytyczne o zastosowaniu ogólnych przepisów (art. 29, ust. 2; Urz. Min. art. 618¹, wg. Kont. 1912 r., dod.: art. 125 ust. 1), o stosunku organów Inspekcji Fabrycznej do Gubernatorów (Naczelników miast, Ober-policmajstrów) oraz rozstrzygają podniesione przez nich w tej sprawie kwestje.
- 3) Organy Inspekcji Fabrycznej zwracają się do Gubernatorów (Naczelnika miasta, Ober-policmajstra) z raportem, od Gubernatora zaś otrzymują polecenia.
- 4) Mianowanie na stanowiska Starszych Inspektorów Fabrycznych i Inspektorów Fabrycznych, rozmieszczanie ich według okręgów, przedstawianie do nagród odbywa się po uprzednim porozumieniu z odnośnym Gubernatorem.
- 5) Gubernatorowi (Naczelnikowi miasta, Ober-policmajstrowi) przysługuje prawo:
 - a) dawania organom Inspekcji Fabrycznej krótkoterminowych, do dwóch tygodni, urlo-

pów; b) żądania od organów Inspekcji Fabrycznej przedstawiania kolejnych i terminowych raportów w sprawach inspekcji; c) zawieszania w wypadkach nagłych zarządzeń organów Inspekcji Fabrycznej, sprzecznych z ustawą i wymaganiami spokoju publicznego, przesyłając jednocześnie wiadomość o tem do Ministra Handlu i Przemysłu.

W innych wypadkach o niezgodnem z przepisami postępowaniu organów Inspekcji Fabrycznej Gubernator (Naczelnik miasta, Ober - policmajster) komunikuje Ministrowi Handlu i Przemysłu; zaś zarządzenia ich, uznane przez siebie za niezgodne z przepisami, przekazuje do rozpatrzenia miejscowemu Urzędowi do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych, zależnie od jego kompetencji.

31 (51²). Do wykonania obowiązków, włożonych na Inspekcję Fabryczną, istnieją Starsi Inspektorowie Fabryczni, Inspektorowie Fabryczni i Kandydaci na stanowiska Inspektorów Fabrycznych.

32. Nie dotyczy b. zaboru rosyjskiego.

33 (51⁴). Stanowiska Inspektorów Fabrycznych, do których należy wykonywanie obowiązków, wskazanych w ust. 10, 11 i 14 artykułu 34, obsadza się przez osoby, które otrzymały wykształcenie w wyższych i zwłaszcza technicznych zakładach naukowych.

34 (54). Do obowiązków Inspekcji Fabrycznej należy:

- 1) czuwanie nad wykonaniem przepisów o pracy robotników małoletnich i ich uczęszczaniu do szkół początkowych;
- 2) piecza nad urządzaniem osobnych szkół dla początkowego nauczania małoletnich robotników, oraz przystosowanie do tego celu istniejących szkół ludowych, przy współdziałaniu w odnośnych wypadkach, miejscowych władz szkolnych;
- 3) sporządzanie, przy udziale organów policji miejscowej, protokółów o wykroczeniach przeciwko wymienionym w ust. 1 niniejszego artykułu przepisom i oddawanie tych protokółów do odnośnych instytucji sądowych;
- 4) oskarżanie przed sądem winnych wymienionych w ust. 3 niniejszego artykułu wykroczeń;
- 5) czuwanie nad przestrzeganiem przez fabrykantów i robotników przepisów, określających obowiązki ich i wzajemne pomiędzy nimi stosunki;
- 6) zarządzenia co do stosowania przepisów, wydawanych przez Główny Urząd do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych, oraz zarządzenia co do stosowania obowiązujących postanowień, wydawanych przez Gubernjalne Urzędy do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych, a także czuwanie nad wykonaniem tych przepisów i postanowień;
- 7) badanie i zatwierdzanie cenników, tabeli, rozkładów i regulaminów fabrycznych (art.

- 101 do 103 i 108), układanych przez zarządy fabryczne dla wiadomości robotników;
- 8) po zbadaniu na miejscu powstałych niezadowolęń, przedsięwzięcie środków w celu zapobiegania sporom i nieporozumieniom pomiędzy fabrykantami a robotnikami oraz polubowne godzenie stron;
 - 9) wszczynanie dochodzenia, a w odpowiednich wypadkach i oskarżanie przed sądem winnych przekroczenia przepisów, zawartych w artykułach 42 do 113 i 570;
 - 10) wykonywanie zleceń Gubernatorów, dotyczących oględzin i opisów fabryk, zbadania maszyn parowych i kotłów, sporządzania wykazów zakładów fabrycznych, oszacowań ich i t. p.;
 - 11) czuwanie nad przestrzeganiem przepisów o kotłach parowych, wydawanych na zasadzie art. 13 Ustawy o przemyśle fabrycznym i rzemieślniczym (wyd. 1913 r.) (por. art. 15 tejże Ustawy);
 - 12) czuwanie nad przestrzeganiem przepisów o podziale i długości czasu pracy oraz przepisów, wydawanych na zasadzie artykułu 201;
 - 13) zbieranie, sprawdzanie i przedwstępne zestawianie danych statystycznych, dotyczących zakładów przemysłowych w ich okręgu;
 - 14) czuwanie nad funkcjonowaniem wiejskich szkolnych warsztatów rzemieślniczych, jak również czuwanie nad należytem postawie-

niem w nich sprawy nauczania i nad wydatkowaniem asygnowanych ze skarbu na warsztaty i kursy sum i funduszków specjalnych.

Uwaga 1. Sposób i warunki zbierania wskazanych w p. 13 niniejszego (34) artykułu danych określa Urząd Główny do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych.

Uwaga 2. Na organy Inspekcji Fabrycznej może być przez Ministra Handlu i Przemysłu wkładany obowiązek czuwania nad przestrzeganiem postanowień, dotyczących urzędów probierczych.

Uwaga 3. Ministrowi Handlu i Przemysłu przysługuje prawo powierzania organom Inspekcji Fabrycznej dozoru nad zachowaniem należytego ładu i porządku w oddzielnych fabrykach i hutach, podległych organom Dozoru Górniczego, i na odwrót organom Dozoru Górniczego w oddzielnych fabrykach, podległych organom Inspekcji Fabrycznej, z obowiązkiem komunikowania o wydanych przezeń poleceniach Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

35 (54¹). Na Starszych Inspektorów Fabrycznych, niezależnie od ogólnych obowiązków inspekcji fabrycznej, wkłada się obowiązek kierowania działalnością znajdujących się w gubernji organów tej inspekcji.

36 (54²). Kandydaci na stanowiska Inspektorów Fabrycznych pełnią na zlecenie i pod bezpośrednim kierownictwem Starszego Inspektora Fabrycznego wszystkie obowiązki Inspektorów Fabrycznych i korzystają wtedy ze wszystkich ich praw, wskazanych w niniejszej Ustawie.

37 (59¹). Rozmieszczenie ogólnej, określonej przez etaty, liczby Inspektorów Fabrycznych według gubernji i określenie dla każdego z nich okręgu ich działalności oraz rodzaju wykonywanych przez nich obowiązków, przysługuje Ministrowi Handlu i Przemysłu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

38. Podział pomiędzy Starszymi Inspektorami Fabrycznymi przewidzianych w etacie inspekcji fabrycznej dnia 7 lipca 1913 r. (zob. p. 1489) Kandydatów na stanowiska Inspektorów Fabrycznych i Sekretarzy kancelarii przy Starszych Inspektorach Fabrycznych przysługuje Ministrowi Handlu i Przemysłu.

39 (57). Skargi na rozporządzenia organów Inspekcji Fabrycznej (art. 24 p. 3) wnoszą się do Gubernjalnych lub Obwodowych Urzędów do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych w terminie miesięcznym od dnia ogłoszenia rozporządzenia.

40 (58). O sprzecznych z prawem i niewłaściwych czynnościach Inspekcji Fabrycznej Gubernjalne Urzędy do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych podają do wiadomości Wydziału do spraw przemysłu.

41 (59). Organy policji miejskiej i powiatowej zawiadamiają Inspekcję Fabryczną o wszelkich wiadomych policji wypadkach zakłócenia porządku i ładu w fabrykach i z Inspekcją należyście współdziałają.

TYTUŁ DRUGI.

O warunkach pracy w przedsiębiorstwach
przemysłowych.

DZIAŁ PIERWSZY.

O najmie robotników w przedsiębiorstwach
fabrycznych, górniczych i hutniczych.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

I.

Zasady ogólne.

42 (86). Najem robotników w przedsiębiorstwach fabrycznych, górniczych i górniczo-hutniczych (z wyjątkiem wykonywanych w zakładach górniczych robót przy wyрубie lasu, wypalaniu węgla, splawie i przewozach wszelkiego rodzaju) dokonywa się na zasadzie ogólnych przepisów o najmie osobistym, z uzupełnieniami, zawartymi w artykułach poniższych.

Uwaga 1. Najem robotników w przedsiębiorstwach fabrycznych w guberniach: Warszawskiej, Kaliskiej, Kieleckiej, Łomżyńskiej, Lubelskiej, Piotrkowskiej, Płockiej, Radomskiej, Suwalskiej i Chełmskiej podlega ogólnym przepisom miejscowym o najmie osobistym, z uzupełnieniami, zawartymi w art. 43 do 48, 50, 51, 52 do 59 i 60 do 63, z tą tylko zmianą artykułów powyższych, że po ustaniu umowy najmu i po otrzymaniu od zarządu przedsiębiorstwa dowodu osobistego, robotnik obowiązany jest niezwłocznie wyprowadzić się z zajmowanego przez siebie mieszkania w zabudowaniach fabrycznych lub specjalnie przez przedsiębiorstwo wynajętych na mieszkania robotnicze.

Uwaga 2. Nie dotyczy b. zaboru rosyjskiego.

43 (87). Przy najmie robotników, zarząd przedsiębiorstwa winien żądać od robotników okazania dowodu osobistego, z zachowaniem przepisów, zawartych w Ustawie Paszportowej (wyd. 1903 r.).

44 (88). Robotnicy, zajmujący mieszkania, urządzone przy zakładzie, składają swe dowody osobiste do przechowania zarządzającemu przedsiębiorstwem.

45 (89). W razie upływu terminu ważności dowodu osobistego, wydanego robotnikowi, zarządzający przedsiębiorstwem może zwrócić się do właściwego urzędu z prośbą o wysłanie robotnikowi nowego dowodu osobistego.

46 (90). Przy najmowaniu kobiet zamężnych i osób niepełnoletnich, posiadających osobny dowód osobisty, specjalne pozwolenie rodziców, opiekunów lub mężów nie jest wymagane.

47 (91). Zarządzający przedsiębiorstwem obowiązany jest zwracać robotnikom złożone u niego dowody osobiste natychmiast po ustaniu umowy najmu.

48 (92). Umowy najmu robotników mogą być zawierane przez wydanie im książeczek obrachunkowych, w których wymienia się warunki najmu oraz wpisuje się dokonywane z robotnikiem obrachunki i potrącenia za niestawienie się do pracy i za niedbałą robotę. W umowach, zawieranych z robotnikami przez zarządy przedsiębiorstw, zabrania się zamieszczać warunki, dążące do ograniczenia stron w prawie korzystania z obrony sądowej.

49 (948 U. G.). Przy oddawaniu w zakładach górniczych i hutniczych robót artelowi robotników, umowa winna być zawarta na piśmie, z wymienieniem w niej wszystkich członków artelu oraz starosty, zasad obrachunku wzajemnego pomiędzy członkami i warunków najmu; o każdej zmianie w składzie osobistym artelu lub o zmianie starosty należy zakomunikować kantorowi przedsiębiorstwa.

50 (93). Książeczkę obrachunkową robotnik przechowuje u siebie; dla zrobienia zaś w niej niezbędnych zapisów oddaje ją do kantoru przedsiębiorstwa.

51 (94). Najmu robotników dokonywa się:

- 1) na czas określony,
- 2) na czas nieokreślony,
- 3) na czas wykonania pewnej roboty, po ukończeniu której stosunek najmu ustaje.

Uwaga. Zabrania się zarządom przedsiębiorstw górniczych i hutniczych zawierać z robotnikami takie umowy

najmu, których wykonanie ma się rozpocząć po upływie roku lub więcej od ich zawarcia.

52 (95). Przy umowie najmu na czas nieokreślony, każda ze stron umawiających się może zrzec się umowy, uprzedzwszy drugą stronę o swym zamiarze na dwa tygodnie naprzód.

53 (96). Przed [upływem umowy terminowej, lub też bez uprzedzenia na dwa tygodnie naprzód robotników, najętych na czas nieokreślony, nie wolno obniżać płacy zarobkowej przez wprowadzenie nowych zasad obliczania jej, przez zmniejszanie liczby dni roboczych w tygodniu lub godzin pracy na dobę, przez zmianę warunków pracy akordowej i t. p. Również i robotnicy nie mają prawa żądać przed upływem terminu umowy jakichkolwiek zmian w jej warunkach.

54 (97). Wypłata robotnikom zarobków winna się odbywać przynajmniej raz na miesiąc w razie najmu na czas dłuższy od miesiąca, i przynajmniej dwa razy na miesiąc w razie najmu na czas nieokreślony. Jeśli umowę najmu zawarto na czas wykonania pewnej określonej roboty, z wyjątkiem roboty od sztuki, wypłata dokonywa się w terminach, określonych w umowie najmu robotnika, a jeśli w umowie niema co do tego żadnych warunków, to wypłata dokonywa się po wykonaniu roboty. Rachunki z robotnikami prowadzone być mają w osobnej księdze.

55 (98). Robotnik, który nie z własnej winy nie otrzymał w terminie należnej mu zapłaty ma prawo w drodze sądowej żądać rozwiązania zawartej z nim umowy. Na skutek wniesionego na tej zasadzie, w cią-

gu miesiąca, powództwa, jeśli to ostatnie uznane zostanie za zasadne, robotnikowi zasądzonem będzie, oprócz należnej mu od właściciela przedsiębiorstwa sumy, osobne wynagrodzenie, w wysokości nie przynoszącej zarobku dwumiesięcznego w razie umowy terminowej i dwutygodniowego w razie umowy na czas nieokreślony.

56 (99). Wpłata zarobków zamiast pieniędzmi, kuponami, znakami umówionymi, chlebem, towarem i innymi przedmiotami jest wzbroniona.

57 (100). Przy wypłacie robotnikom zarobków nie wolno robić potrąceń na pokrycie ich długów. Do liczby takich długów nie zalicza się jednak należności, przypadających przedsiębiorstwu od robotników za wydane im zaliczki pieniężne, za żywienie robotników oraz za zaopatrywanie ich w niezbędne przedmioty użytkowe ze sklepów przedsiębiorstwa. Przy obrachunkach z wziętych zgóry zaliczek, przy ściąganiu podatków i innych opłat z płacy zarobkowej w przedsiębiorstwie, jak również w razie doręczenia nakazu wykonawczego na ściągnięcie należności pieniężnej od robotnika, temu ostatniemu potrącać wolno przy każdorazowej wypłacie nie więcej niż trzecią część należnej mu sumy, jeśli jest nieżonatym, i nie więcej niż czwartą część, jeśli jest żonatym lub mającym dzieci wdowcem.

58 (101). Zarządzającemu przedsiębiorstwem zabrania się pobierać procent od pieniędzy, wydawanych robotnikom tytułem pożyczki, ani też wynagrodzenie z tytułu poręczenia za ich zobowiązania pieniężne.

59 (102). Zabrania się pobierania od robotników zapłaty:

- 1) za pomoc lekarską,
- 2) za oświetlenie warsztatów i
- 3) za używanie narzędzi wytwarzania przy wykonywaniu robót dla przedsiębiorstwa.

Uwaga. Na mocy zezwolenia Inżyniera Okręgowego wolno wydawać robotnikom zakładów górniczych na rachunek płacy zarobkowej po cenach nie przewyższających ceny kosztu:

- 1) materiały świetlne do robót podziemnych,
- 2) materiały wybuchowe, i
- 3) inne, potrzebne dla robót górniczych, materiały i przyrządy.

L 60 (103). Zarząd przedsiębiorstwa układa regulamin wewnętrzny, do którego powinni stosować się robotnicy w przedsiębiorstwie. Regulamin ma być wywieszony we wszystkich warsztatach.

61 (104). Umowa najmu robotnika z zarządem przedsiębiorstwa ustaje:

- 1) na mocy wzajemnego porozumienia stron,
- 2) po upływie terminu najmu,
- 3) po ukończeniu roboty, której wykonanie warunkowało termin najmu (art. 51, ust. 3),
- 4) po upływie dwóch tygodni od dnia wypowiedzenia umowy przez jedną ze stron, jeżeli umowę tę zawarto na czas nieokreślony,
- 5) skutkiem wydalenia robotnika z miejsca wykonania umowy z rozporządzenia właściwej władzy, lub skazania go na uwięzienie na przeciąg czasu, uniemożliwiający wykonanie umowy,

- 6) skutkiem obowiązkowego wstąpienia robotnika do służby wojskowej lub społecznej,
- 7) skutkiem odmowy ze strony urzędu, wystawiającego robotnikowi terminowy dowód osobisty, przedłużenia ważności takiego dowodu,
- 8) skutkiem zatrzymania robót w przedsiębiorstwie w ciągu więcej niż siedmiu dni z powodu pożaru, powodzi, wybuchu kotła parowego i t. p. nieszczęśliwego wypadku.

62 (105). Zarządzający przedsiębiorstwem może zerwać umowę najmu:

- 1) w razie niestawienia się robotnika do pracy dłużej niż przez 3 dni z rzędu lub ogółem więcej niż przez 6 dni w ciągu miesiąca bez przyczyny uzasadnionej,
- 2) w razie niestawienia się robotnika do pracy więcej niż przez dwa tygodnie z rzędu, chociażby z przyczyn uzasadnionych,
- 3) w razie pociągnięcia robotnika do odpowiedzialności karnej skutkiem oskarżenia go o czyn występny, za który grozi co najmniej więzienie,
- 4) w razie zuchwalstwa lub złego sprawowania się robotnika, o ile ono zagraża interesom majątkowym przedsiębiorstwa lub osobistemu bezpieczeństwu którejkolwiek z osób, zarządzających przedsiębiorstwem lub dozorujących roboty i
- 5) w razie ujawnienia u robotnika choroby zaraźliwej.

Uwaga 1. Do wspomnianego w ust. 4 niniejszego (62) artykułu, nagannego zachowania się, zaliczyć należy, między innymi, nieostrożne obchodzenie się z ogniem oraz palenie tytoniu i noszenie przy sobie zapalaków, fajek i papierosów w tych pomieszczeniach przedsiębiorstwa, które, stosownie do wskazówek właścicieli przedsiębiorstwa są wymienione w rozporządzeniach obowiązujących Urzędu do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych, albo Urzędu do spraw górniczo-hutniczych.

Uwaga 2. Robotnik, wydany z przedsiębiorstwa na zasadzie niniejszego (62) artykułu, ma prawo w ciągu miesiąca zaskarżyć zerwanie umowy przed sądem, który, o ile uzna skargę za uzasadnioną, postanowi o wynagrodzeniu robotnika za poniesione przezeń straty.

63 (106). Niezależnie od wypadku, wskazanego w art. 55, robotnikowi przysługuje prawo żądać rozwiązania umowy:

- 1) w razie pobicia go, ciężkiej obrazy i wogóle złego obejścia ze strony pracodawcy, jego rodziny, lub osób, mających dozór nad robotnikami,
- 2) w razie niezachowania warunków umowy co do dostarczania robotnikom żywności i mieszkania,
- 3) w razie, gdy robota rujnująco działa na jego zdrowie,
- 4) w razie śmierci męża, lub żony, lub też innych członków rodziny, o ile oni dostarczali rodzinie środków utrzymania,

- 5) w razie obowiązkowego wstąpienia do służby wojskowej członka jego rodziny, który dostarczał rodzinie środków utrzymania.

ROZDZIAŁ DRUGI.

0 pracy wyrostków i kobiet w przedsiębiorstwach fabrycznych, górniczych i hutniczych.

64 (122). Wyrostki w wieku od lat piętnastu do siedemnastu i kobiety wogóle nie mogą być zatrudniane pomiędzy godziną dziewiątą wieczorem a piątą rano w przedsiębiorstwach wyrobów bawełnianych, płóciennych, wełnianych, tkanin mieszanych oraz w przędzalniach i trzepakalniach lnu. Ograniczenie to może być rozciągnięte przez Urząd Główny do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych i na inne, oprócz wymienionych, zakłady przemysłowe, po uprzedzeniu właścicieli przedsiębiorstw przed zwykłym terminem najmu robotników.

65 (126). W zakładach górniczych i hutniczych nie wolno kobiet używać do pracy nocnej, ani zatrudniać wewnątrz kopa ni.

66 (271, 278¹²). Osób w wieku poniżej lat 17 nie wolno zatrudniać w wyrabiających proch warsztatach prochowni prywatnych i w fabrykach materiałów wybuchowych.

67 (277). W prywatnych zakładach dla wyrobu kapiszonów do broń myśliwskiej nie wolno dopuszczać

niepełnoletnich do pracy przy wyrobie masy wybuchowej.

68 (123). W tych zakładach fabrycznych i hutniczych, gdzie wprowadzona jest 18-godzinna praca bez przerwy z dwiema zmianami, czas nocny, w ciągu którego nie wolno używać do pracy wyrostków w wieku od lat 15 do 17 i kobiet wogóle, liczy się od godziny dziesiątej do czwartej rano.

69 (124). W wypadkach szczególnej wagi (jak np. po długotrwałej, spowodowanej przez nieszczęśliwy wypadek, przerwie pracy w przedsiębiorstwie lub w razie wzmożonego napływu obywateli przed jarmarkami), Gubernjalne Urzędy do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych, a gdzie ich niema—gubernatorowie, mogą zezwalać na pracę nocną wyrostkom od lat 15 do 17 i kobietom w tych zakładach przemysłowych, gdzie praca taka jest im wogóle wzbroniona, z warunkiem wszakże, by dnia następującego po pracy nocnej osoby te nie zatrudniać wcześniej niż od południa.

70 (125). Nadto Urzędy Gubernjalne do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych, względnie Gubernatorowie, według kompetencji, mają prawo zezwalać na pracę nocną wyrostków i kobiet w zakładach, w poprzednim artykule wymienionych, skoro pracę tę wykonywują jednocześnie i wespół z głowami swych rodzin.

71 (126¹). Nie wolno dopuszczać do pracy najmniejszej położnic, członkiń Kas Chorych, przed upływem czterech tygodni od dnia porodu.

ROZDZIAŁ TRZECI.

O najmie małoletnich do pracy w przedsiębiorstwach fabrycznych, górniczych i hutniczych.

72 (107). Najem małoletnich obojga płci do pracy w przedsiębiorstwach fabrycznych, górniczych i hutniczych, zarówno należących do osób i instytucji prywatnych (towarzystw, spółek, towarzystw akcyjnych), jak i skarbowych, podlega przepisom następującym (art. 72 do 86).

73 (108). Dzieci, nie mające lat dwunastu, nie mogą być najmowane do pracy.

74 (109). Małoletni w wieku od lat 12 do 15 nie mogą być zatrudniani dłużej niż 8 godzin na dobę, nie wliczając w to czasu, potrzebnego na śniadanie, obiad, kolację, na uczęszczanie do szkoły i na odpoczynek. Przytem praca nie powinna trwać dłużej niż cztery godziny z rzędu.

Uwaga 1. Przy zachowaniu ogólnego przepisu o długości pracy małoletnich, wyrażonego w art. 74, małoletni od lat dwunastu do piętnastu mogą, w razie gdy rodzaj produkcji koniecznie tego wymaga, być zatrudniani w przedsiębiorstwach nawet do sześciu godzin z rzędu, wszakże z tem, by ogólny czas ich pracy nie przewyższał sześciu godzin na dobę. Właściciel przedsiębiorstwa, w którym praca małoletnich odbywa się zgodnie z zasadami niniejszej uwagi, obowiązany jest zakomunikować o tym miejscowym organom Inspekcji Fabrycznej lub Dozoru Górniczego.

Uwaga 2. W przedsiębiorstwach, pracujących na dobę osiemnaście godzin z rzędu na dwie zmiany, małoletni od lat dwunastu do piętnastu mogą być zatrudniani w ciągu dziewięciu godzin na dobę; praca ich wszakże nie powinna trwać dłużej niż cztery i pół godziny z rzędu.

75 (110). Małoletni, mający mniej niż piętnaście lat wieku, nie mogą być zatrudniani pomiędzy godziną dziewiątą wieczorem a piątą rano, oraz w niedziele i święta.

Uwaga 1. W drodze wyjątku od art. 71 i 75 w przemyśle szklanym dozwolona jest praca nocna małoletnich w wieku od lat dwunastu do piętnastu do sześciu godzin na dobę, z tem wszakże zastrzeżeniem, by w ciągu następnego dnia pracy małoletni nie był zatrudniony przed upływem dwunastu godzin od chwili zwolnienia go z pracy nocnej.

Uwaga 2. W przedsiębiorstwach, pracujących na dobę osiemnaście godzin z rzędu na dwie zmiany, czas nocny, w ciągu którego nie powinni być zatrudniani małoletni w wieku od lat dwunastu do piętnastu, liczy się od godziny dziesiątej wieczorem do czwartej rano,

Uwaga 3. Urzędowi Gubernjalnym do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych, a gdzie ich nie ma—Naczelnikom Gubernji, względnie Naczelnikom miast, według kompetencji, przysługuje prawo zezwalać na pracę małoletnich od lat dwunastu do piętnastu w niedziele i święta, o ile w te dni w przedsiębiorstwie odbywa się praca robotników dorosłych.

76 (111). Małoletnich, wymienionych w artykule poprzednim (75), nie wolno dopuszczać do takich gałęzi produkcji lub do takich, wchodzących w ich skład, robót poszczególnych, które ze względu na swe właściwości są szkodliwe dla zdrowia małoletnich albo winne być uważane dla nich za wyczerpujące. Wskazanie tego rodzaju przedsiębiorstw i robót poszczególnych, jak również określenie wieku (nie wyżej wszakże nad lat 15), do jakiego w zakładach tych praca małoletnich jest wzbronioną, pozostawia się Urzędowi Głównemu do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych. Wydany przezeń spis przedsiębiorstw i robót poszczególnych, z oznaczeniem dla każdej kategorii wieku małoletnich, podawany będzie do publicznej wiadomości przez Senat Rzządzający.

Uwaga. Małoletnich, nie mających 15 lat wieku, nie wolno zatrudniać przy żadnej robocie w prywatnych zakładach do wyrobu kapiszonów do broni myśliwskiej oraz w kopalniach przy robotach podziemnych.

77 (112). Otwieranie przy przedsiębiorstwach szkół dla początkowego nauczania małoletnich robotników pozostawia się właścicielowi przedsiębiorstwa. Szkoły takie mogą być zakładane dla pojedynczego przedsiębiorstwa kosztem jego właściciela, lub dla kilku znajdujących się w pobliżu przedsiębiorstw wspólnym kosztem ich właścicieli. Tryb uczęszczania do tych szkół, jak również zakres i plan wykładów ustanawiają w porozumieniu z sobą Inspekcja Fabryczna, względnie Dozór Górniczy, i Dyrekcja Szkół Ludowych.

78 (113). Założyciele szkół dla robotników małoletnich są honorowymi kuratorami tych szkół. W szkołach, zakładanych wspólnym kosztem kilku właścicieli przedsiębiorstw, godność kuratora nadaje się jednemu z nich, podług ich wyboru.

79 (114). Właściciele przedsiębiorstw obowiązani są wszystkim tym z liczby pracujących w ich przedsiębiorstwie małoletnich robotników, którzy nie posiadają świadectwa z ukończenia przynajmniej jednoklasowej szkoły ludowej lub innej równoznacznej, dać możliwość uczęszczania do szkół, zakładanych przy przedsiębiorstwach (art. 78), lub też do pobliskich szkół ludowych, nie mniej niż 3 godziny dziennie, czyli 18 godzin tygodniowo.

80 (115). W braku szkoły przy przedsiębiorstwie, Inspekcja Fabryczna lub Dozór Górniczy wchodzi w porozumienie z miejscową władzą szkolną w sprawie przystosowania pobliskich szkół ludowych do nauczania pracujących w przedsiębiorstwie robotników małoletnich. Tryb nauczania ich w tym wypadku w godzinach ogólnych zajęć szkolnych albo w godzinach nadetatowych ustanawiają w porozumieniu z sobą Inspekcja Fabryczna lub Dozór Górniczy i miejscowa Dyrekcja szkół ludowych.

81 (116). W razie niemożności przystosowania istniejących szkół elementarnych do potrzeb dogodnego uczęszczania przez małoletnich robotników, Inspekcja Fabryczna lub Dozór Górniczy odnosi się do miejscowej władzy szkolnej o utworzenie odpowiednich szkół specjalnych. Władza ta ze swej strony przedsięwzię

wszelkie starania w celu założenia takich szkół i o pomoc w tym względzie zwraca się do odnośnych ziemstw, gmin wiejskich i miejskich, kuratorów kościelno-parafjalnych oraz do tych osób prywatnych, od których oczekiwać można współdziałania w sprawie nauczania elementarnego.

82 (117). Programy i plan nauczania w szkołach, zakładanych w celu kształcenia robotników małoletnich, zatwierdza Minister Oświaty w porozumieniu z Ministrem Handlu i Przemysłu.

83 (118). Tam, gdzie niema oddzielnych dla chłopców i oddzielnych dla dziewcząt szkół ludowych i gdzie niema możliwości urządzenia dla małoletnich robotników różnej płci oddzielnych godzin wykładowych, wolno prowadzić wspólne nauczanie dzieci obojga płci, które nie ukończyły jeszcze lat czternastu.

84 (119). Jeśli dla nauczania małoletnich, pracujących w przedsiębiorstwie, będzie otwarta lub dostosowana szkoła z kursem, przewyższającym program jednoklasowych szkół ludowych, to właściciel przedsiębiorstwa winien dać możliwość uczęszczania do takiej szkoły i tym robotnikom małoletnim, którzy posiadają świadectwa z ukończenia szkoły jednoklasowej ludowej lub innej równoznacznej.

85 (120). Właściciele przedsiębiorstw, jako też zarządzający albo kierownicy przedsiębiorstw, obowiązani są w każdym czasie bez żadnych przeszkód dopuszczać urzędników Inspekcji Fabrycznej lub Dozoru Górniczego do obejrzenia danego przedsiębiorstwa i prowadzonych

tam robót, okazywać im współdziałanie i wykonywać ich uprawnione żądania.

86 (121). Szczegółowe instrukcje, dotyczące wykonania przepisów o pracy i nauczaniu małoletnich robotników przez właścicieli, zarządzających lub kierowników przedsiębiorstw oraz stosunku ich do Inspekcji Fabrycznej lub Dozoru Górniczego, wydaje Urząd Główny do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych. Przepisy te podawane są do wiadomości publicznej trybem ustanowionym.

ROZDZIAŁ CZWARTY.

O stosunkach wzajemnych robotników i właścicieli przedsiębiorstw fabrycznych, górniczych i hutniczych.

87 (127). Przedsiębiorstwa górnicze i hutnicze oraz przedsiębiorstwa fabryczne, podległe Urzędom do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych (z wyjątkiem należących do skarbu lub do instytucji rządowych) podlegają, oprócz przepisów, zawartych w art. 42 do 86, przepisom artykułów poniższych od 88 do 116.

88 (128). Właściciele przedsiębiorstw zarządzają odpowiednie środki celem zabezpieczenia w przedsiębiorstwie należytego ładu i porządku, zgodnie z przepisami, zawartymi w niniejszym Rozdziale IV Działu pierwszego, i podlegają odpowiedzialności za stawianie robotnikom wymagań, niezgodnych z pomienionymi przepisami.

89 (954 U. G.) Przy oddawaniu robót górniczych lub hutniczych poszczególnym osobom jako przedsiębiorstwo, przestrzeganie wszystkich przepisów, obowiązujących zarząd przedsiębiorstwa w stosunku do najmu robotników, ich utrzymania, wypłat i t. p. wkłada się na przedsiębiorcę robót, który najął robotników. W razie wykroczenia przeciw tym przepisom, przedsiębiorca robót podlega odpowiedzialności na zasadach, ustanowionych dla zarządzającego przedsiębiorstwem. Skoro jednak ze strony robotników przedsiębiorcy robót zgłoszona będzie skarga z powodu niewypłacenia im zarobków, to zarząd przedsiębiorstwa winien rozpatrzyć pretensje robotników i starać się skłonić obie strony do zgody, w razie zaś nieosiągnięcia jej, winien potrącić przedsiębiorcy robót sumę, przypadającą po obliczeniu przeciętnej płacy miesięcznej dla każdego z robotników, zgłaszających pretensje.

Zarząd przedsiębiorstwa górniczego lub hutniczego, w razie niespełnienia tego obowiązku, winien sam zaspokoić słuszne żądania robotników. Potrącona przedsiębiorcy robót suma zostaje mu zwrócona po upływie trzech miesięcy od dnia jej potrącenia, jeśli w tym czasie robotnicy nie wytoczą mu powództwa.

Uwaga. Wysokość przeciętnej płacy miesięcznej, jaka ma być potrącona od przedsiębiorcy robót na na mocy niniejszego (89) artykułu, określa Inżynier Okręgowy.

90 (129). W przedsiębiorstwach, nie zarządzanych osobiście przez właścicieli, lub należących do kilku właścicieli, do spółek lub towarzystw akcyjnych, obo-

wiązki właściciela pełni osobny przez właściciela mianowany zarządzający przedsiębiorstwem.

Uwaga 1. W przedsiębiorstwach wielkich, zwłaszcza obejmujących kilka gałęzi jednego przemysłu, może być mianowanych kilku zarządzających poszczególnymi oddziałami.

Uwaga 2. Połączenie w jednym ręku zarządu kilku przedsiębiorstw w gub. Warszawskiej i Piotrkowskiej nastąpić może nie inaczej, jak na mocy specjalnego pozwolenia właściwego Urzędu do spraw fabrycznych i górniczych i tylko w tym wypadku, gdy przedsiębiorstwa te należą do jednego właściciela i znajdują się blisko siebie.

91 (130). Właściciel przedsiębiorstwa obowiązany jest zawiadamiać Inspekcję lub Dozór Górniczy w terminie siedmiodniowym o zamianowaniu zarządzającego przedsiębiorstwem i o każdym zastąpieniu tegoż przez inną osobę.

92 (131). W razie czasowej nieobecności w przedsiębiorstwie osoby, pod której zarządem ono się znajduje (właściciela lub zarządzającego), osoba ta obowiązana jest pozostawić w przedsiębiorstwie zastępcę; ogłoszenie o tem wywiesza się w kantorze.

93 (132). Zarządzający przedsiębiorstwem jest odpowiedzialny za dopuszczone przez Zarząd wykroczenia przeciw przepisom, zawartym w artykułach 42 do 86 i 88 do 113. Nakładane na zarządzającego kary pieniężne, w razie ich niezapłacenia w terminie dwutygodniowym od daty oznajmienia decyzji o karze, ścigane są od właściciela przedsiębiorstwa, któremu pozostawia się dochodzenie strat na winnym.

94 (133). Zarząd przedsiębiorstwa obowiązany jest prowadzić listę imienną robotników z oznaczeniem miejsca zamieszkania i wieku każdego z nich oraz urzędu, który mu wydał dowód osobisty. Dowody osobiste robotników, zamieszkujących w mieszkaniach, urządzonych przy przedsiębiorstwie, jak również i w mieszkaniach prywatnych, po zameldowaniu w odnośnym urzędzie policyjnym, winny być przechowywane w kantorze przedsiębiorstwa.

95 (134). Każdemu robotnikowi, najpóźniej w 7 dni po przyjęciu go do roboty w przedsiębiorstwie, winna być wydana książeczka obrachunkowa według wzoru, zatwierdzonego przez Gubernjalny Urząd do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych.

Uwaga 1. Osobom, pracującym razem ze swymi niepełnoletnimi dziećmi lub krewnymi, pozostającymi pod ich opieką, może być wydawana z zezwolenia Inspekcji Fabrycznej lub Dozoru Górniczego, według właściwości, jedna wspólna książeczka obrachunkowa.

Uwaga 2. Robotnikom górniczym, pracującym jako artel, winna być wydana jedna, wspólna dla całego artelu książeczka obrachunkowa.

96 (135). Obowiązek wydawania książeczek obrachunkowych (art. 95) nie odnosi się do robotników, najętych do wykonywania w przedsiębiorstwie obowiązków lub robót, nie stanowiących właściwego przedmiotu działalności przedsiębiorstwa.

97 (136). Książeczki obrachunkowe wydawane są robotnikom bezpłatnie. Wzamian za zgubioną lub

uszkodzoną przez robotnika książeczkę wydaje się nową, za co pobiera się od robotnika opłatę podług taksy, określonej w regulaminie wewnętrznym przedsiębiorstwa.

98 (137). W książeczce obrachunkowej winny być wpisane:

- 1) imię, imię ojca i nazwisko lub przezwisko robotnika;
- 2) termin najmu i termin dowodu osobistego;
- 3) wysokość płacy zarobkowej, zasady jej obliczania i terminy wypłat;
- 4) wysokość opłat za korzystanie przez robotnika z urządzonych przy przedsiębiorstwie mieszkań, łaźni i t. p.;
- 5) inne warunki najmu, o ile strony, zawierające umowę, uznają za potrzebne wpisać je do książeczki;
- 6) zarobki z wymienieniem ilości wymierzonych robotnikowi kar i powodów ich wymierzenia;
- 7) wyciąg z przepisów prawa i regulaminu wewnętrznego, określających prawa, obowiązki i odpowiedzialność robotników;
- 8) dokonywane w przemyśle górniczym potrącenia z płacy zarobkowej za wydawane na jej rachunek materiały i narzędzia (art. 59, uwaga);

Uwaga. Przy zatwierdzaniu wzoru książeczki obrachunkowej dla osób, pracujących grupą albo jako artel oraz dla robotników pomocniczych, Gubernjalne Urzędy do spraw fabrycznych i górniczo-

hutniczych mogą dopuszczać odchylenia od przepisów niniejszego (98 artykułu), określających treść książeczki.

99 (138). Książeczkę obrachunkową, złożoną do kantoru przedsiębiorstwa celem poczynienia w niej koniecznych zapisów, zwraca się robotnikowi najpóźniej w tydzień od dnia jej złożenia. Datę złożenia książeczki do kantoru oznacza się na wydawanej robotnikowi kontramarcie.

Uwaga. W tych przedsiębiorstwach, gdzie są zaprowadzone dwie książeczki dla każdego robotnika, wzamian za książeczkę składaną do kantoru, robotnik otrzymuje książeczkę, przechowywaną w kantorze.

100 (139). Jeśli warunki umowy, zawartej z robotnikami, nie wystarczają do dokładnego obliczenia należnej mu płacy zarobkowej, to za podstawę do jej obliczenia przyjmowane być mają ogólne tablice i wykazy płacy zarobkowej oraz przepisy i taryfy robót wymiarowych (akordowych), wywieszone w warsztatach z podpisem zarządzającego przedsiębiorstwem.

Uwaga. Sposób i terminy wypłaty zarobków robotnikom pomocniczym, jak również pracującym jako artel lub grupą, określa Gubernjalny Urząd do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych.

101 (140). Za korzystanie z istniejących przy przedsiębiorstwie mieszkań, łaźni, herbaciarni, jadalni i t. p. urządzeń przy przedsiębiorstwie, osobne opłaty na robotników mogą być nakładane nie inaczej, jak tylko

według taksy, zatwierdzonej przez Inspekcję Fabryczną lub Dozór Górniczy, według właściwości.

102 (141). W zabudowaniach przedsiębiorstw, za zgodą zarządzających mogą być otwierane sklepy sto-warzyszeń spożywczych w celu zaopatrywania oficjalis-tów i robotników w tanie artykuły spożywcze dobrego gatunku. Inne sklepy w tym celu otwierane być mogą tylko z zezwolenia Inspekcji Fabrycznej lub Dozoru Górniczego, według właściwości. Wykaz wraz z cen-nikiem, czyli taksą, sprzedawanych w sklepie towarów jest zatwierdzany przez Inspekcję Fabryczną albo Dozór Górniczy i wywieszany w sklepie.

Uwaga. Artykuły spożywcze w sklepach, zakładanych przez zarządy przedsiębiorstw przemysłu górniczo-hutni-czego, należy sprzedawać po cenach nie wyższych od zatwierdzonych przez Inżynierów Okręgowych. Przy ustalaniu tych cen Inżynierowie Okręgowi biorą pod uwagę kosztą nabycia przedmiotów, kosztą administracji sklepu oraz dane o cenach, otrzymywane od miejscowych zarządów miejskich lub ziemskich.

103 (142). Regulamin wewnętrzny przedsiębior-stwa jest zatwierdzany przez Inspekcję Fabryczną lub Dozór Górniczy według właściwości i powinien zawierać:

- 1) rozkład (oddzielnie dla dorosłych i oddzielnie dla małoletnich) godzin rozpoczęcia i zakoń-czenia pracy, ilość i długość przerw na od-poczynek, śniadanie i obiad, oraz czas za-kończenia robót w przeddzień niedziel i świąt;
- 2) wykaz świąt wolnych od pracy;

- 3) porządek i czas trwania chwilowego oddalania się robotników od roboty, a dla mieszkających w zabudowaniach przedsiębiorstwa— i z mieszkań;
- 4) warunki korzystania z urządzonych dla robotników przy przedsiębiorstwie mieszkań, łaźni i t. p.
- 5) wskazanie czasu czyszczenia maszyn i przyrządów oraz sprzątania warsztatów, jeśli, według warunków najmu, czynności te należą do robotników;
- 6) określenie obowiązków robotników pod względem zachowania porządku i przyzwoitości w przedsiębiorstwie;
- 7) przepisy ostożności przy obchodzeniu się z maszynami, ogniem i t. p.

104 (143). Celem utrzymania w zakładach przedsiębiorstw należytego porządku, zarządzającym nadaje się prawo nakładania władzą osobistą na robotników kar pieniężnych:

- 1) za wadliwą robotę,
- 2) za niestawienie się do pracy,
- 3) za przekroczenie porządku.

Z innych powodów żadne kary nie mogą być wymierzane.

Uwaga. Niezależnie od kary pieniężnej, wymierzanej władzą zarządzającego przedsiębiorstwem za wadliwą robotę, robotnik może być zniewolony w drodze sądowej do wypłacenia wynagrodzenia za wyrządzoną właścicielowi przedsiębiorstwa stratę.

105 (144). Za robotę wadliwą uważa się wyrobienie przez robotnika, skutkiem niedbalstwa, przedmiotów w złym gatunku, psucie podczas roboty materiałów, maszyn i innych narzędzi wytwarzania. Kary za wadliwą robotę są wymierzone odpowiednio do rodzaju wadliwości.

106 (145). Za niestawienie się do pracy w odróżnieniu od spóźnienia się lub samowolnego opuszczenia pracy uważa się nieprzybycie do roboty w ciągu conajmniej połowy dnia roboczego. Kara za niestawienie się do pracy zależna jest od płacy zarobkowej i długości opuszczonego w ciągu jednego miesiąca czasu, w wysokości wszakże, nieprzewyższającej sumy sześciodniowego zarobku. Oprócz tego robotnikowi potrąca się zarobek za cały opuszczony czas. Dla robotników, pobierających płacę wymiarową (akordową) kara za niestawienie się do pracy ma być wymierzana najwyżej w stosunku rubla za opuszczony dzień i trzech rubli w ogólności.

Uwaga. Nie należy nakładać kary za niestawienie się do pracy, jeśli nastąpiło ono skutkiem pozbawienia robotnika wolności, nagłej ruiny z powodu nieszczęśliwego wypadku, skutkiem pożaru, wylewu rzek, choroby, uniemożliwiającej mu wychodzenie z domu, i skutkiem śmierci lub ciężkiej choroby rodziców, męża, żony i dzieci.

107 (146). Za przekroczenie porządku jest uważane:

- 1) spóźnienie się do pracy lub samowolne opuszczenie jej;
- 2) niezachowanie w pomieszczeniach przedsiębiorstwa przepisów, wydanych co do ostroż-

ności obchodzenia się z ogniem, o ile zarządzający przedsiębiorstwem nie uzna za potrzebne, w myśl uwagi 1 do art. 62, rozwiązać umowę najmu, zawartą z robotnikiem;

- 3) niezachowanie w pomieszczeniach przedsiębiorstwa czystości i schludności;
- 4) zakłócanie spokoju przy pracy przez hałasy, krzyki, wymyślania, kłótnie lub bójki;
- 5) nieposłuszeństwo;
- 6) przybycie do pracy w stanie nietrzeźwym;
- 7) urządzenie niedozwolonych gier pieniężnych (w karty, w orła i t. p.);
- 8) niezachowanie przepisów regulaminu wewnętrznego w przedsiębiorstwie;
- 9) przekroczenie przepisów bezpieczeństwa przy wykonywaniu robót w przedsiębiorstwach górniczych i hutniczych.

Kara za każde pojedyncze przekroczenie porządku nie może przewyższać 1 rubla.

108 (147). Każde z przekroczeń, podlegających karom na mocy art. 104—107, powinno być określone w osobnych tablicach ze wskazaniem wysokości kary. Tablice te są zatwierdzane przez inspekcję fabryczną albo dozór górniczy, według właściwości, i winny być wywieszane we wszystkich warsztatach.

109 (148). Kary, wymierzane za wadliwą robotę, za niestawienie się do pracy i za przekroczenie porządku, w sumie ogólnej nie powinny przewyższać trzeciej części zarobku, rzeczywiście przypadającego robotnikowi na umówiony termin wypłaty.

110 (149). Jeśli, skutkiem popełnionych przez robotników wykroczeń, kary pieniężne w sumie swojej mają przewyższać wskazaną w poprzednim artykule (109) normę, to zarządzającemu przysługuje prawo rozwiązania zawartej z robotnikiem umowy najmu.

Uwaga. Robotnikowi, wydalonemu na zasadzie niniejszego (110) artykułu, przysługuje prawo w ciągu miesiąca zaskarżyć rozwiązanie umowy do sądu, który, jeśli uzna skargę za słuszną, postanawia o wynagrodzeniu robotnika za poniesione przezeń straty.

111 (150). Kara pieniężna, wymierzona przez zarządzającego, winna być zapisana do książeczki obrachunkowej robotnika najpóźniej w trzy dni od czasu wymierzenia kary, ze wskazaniem jej powodu i wysokości, i następnie potrącona przy pierwszej wypłacie z jego zarobku. Oprócz tego, wszystkie kary zapisywane być mają do zaprowadzonej w przedsiębiorstwie osobnej księgi sznurowej, którą na każde żądanie należy okazywać organom inspekcji fabrycznej lub dozoru górniczego, według właściwości.

112 (151). Rozporządzenia zarządzającego przedsiębiorstwem, dotyczące wymierzania robotnikom kar pieniężnych (art. 104), nie podlegają zaskarżeniu. Jeśli jednak podczas zwiedzania przedsiębiorstwa przez organy inspekcji fabrycznej, względnie dozoru górniczego, okaże się z oświadczeń robotników, że kary wymierzono niezgodnie z wymaganiami prawa, to zarządzającego pociąga się do odpowiedzialności.

113 (152). Kary pieniężne, ściągane z robotników, tworzą specjany w każdym przedsiębiorstwie fundusz, pozostający w zawiadywaniu zarządu przedsiębiorstwa. Fundusz ten może być używany, za zezwoleniem inspekcji fabrycznej lub dozoru górniczego, według właściwości, jedynie na zaspokojenie potrzeb samych robotników, zgodnie z przepisami, wydawanymi przez Główny Urząd do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych.

Uwaga nie dotyczy b. zaboru rosyjskiego.

114 (152 uw. 1, 155¹ i 155²). Pod zarządem Ministerstwa Handlu i Przemysłu znajdują się dwa specjalne fundusze, przeznaczone do wydawania zapomóg chorym i okaleczonym robotnikom przemysłu fabrycznego, górniczego i hutniczego. Fundusz na zapomogi robotnikom przemysłu fabrycznego znajduje się pod zarządem Wydziału do spraw przemysłu, a fundusz na zapomogi robotnikom przemysłu górniczego i hutniczego pod zarządem Departamentu Górnictwa. Do wymienionych kapitałów prócz kar pieniężnych, wskazanych w artykule 222, dolicza się według przynależności również sumy pieniężne, powstałe w myśl artykułu 113, które na skutek zwinienia przedsiębiorstw zostają wolne, oraz majątek kas chorych, który pozostał wolny po ich zwinieniu i po umorzeniu wszystkich ich zobowiązań. Przepisy o wydatkowaniu z tych funduszy załącza się.

115 (155³). Minister Handlu i Przemysłu ma prawo zezwalać, na skutek wniosków Rady do spraw

Ubezpieczenia robotników, na wydawanie kasom chorych zapomóg i pożyczek z przewidzianych w artykule 114 funduszków i procentów od nich.

116. (156 i 960 U. G.); Na skutek przedstawienia Gubernjalnych Urzędów do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych, Główny Urząd do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych ma prawo:

- 1) rozciągać moc przepisów, zawartych w artykułach 7 do 41, 88 do 114, 212 do 214, 225 do 227, na większe zakłady rzemieślnicze, oraz
- 2) zwalniać niewielkie przedsiębiorstwa przemysłowe od przestrzegania obowiązujących przepisów, zawartych w tych samych artykułach, i niewielkie przedsiębiorstwa górnicze od przepisów, zawartych w art. 88 do 114 i 212 do 214.

Uwaga nie dotyczy b. zaboru rosyjskiego.

ROZDZIAŁ PIĄTY.

0 najmie robotników w prywatnych kopalniach platyny i złota.

117—171. Nie mają zastosowania w b. zaborze rosyjskim.

ROZDZIAŁ SZÓSTY.

O najmie zesłańców-osiedleńców w Syberyjskich kopalniach złota.

172—179. Nie dotyczą b. zaboru rosyjskiego●.

ROZDZIAŁ SIÓDMY.

O najmie robotników w Sachalińskich kopalniach węgla.

180—186. Nie dotyczą b. zaboru rosyjskiego.

ROZDZIAŁ ÓSMY.

O najmie robotników w skarbowych przedsiębiorstwach górniczych i hutniczych.

187 (1281). Najem robotników w skarbowych przedsiębiorstwach górniczych i hutniczych podlega działaniu przepisów, zawartych w artykułach 42 do 63, 65, 72 do 86 i 88 do 112 niniejszej Ustawy i w art. 955 Ustawy Górniczej (wyd. 1912 r.), z zachowaniem specjalnych przepisów, zawartych w poniższych (188 do 192) artykułach.

188 (1282). Robotnicy, zatrudnieni przy skarbowych zakładach górniczo-hutniczych wyrębem drzewa, wypalaniem węgla, spalaniem tratw i przewozami różnego rodzaju, winni być najmowani na podstawie Praw

Cywilnych (wyd. 1900 r.) pojedynczo lub artelami i mogą przyjmować na siebie powyższe roboty, jako własne przedsiębiorstwa.

189 (1283). Zarząd zakładów wypełnia na swój rachunek naturalne ziemskie powinności za wszystkich swoich robotników, najętych na roboty górniczo-hutnicze, dopóty oni pozostają przy powyższej pracy.

Uwaga 1. Przywilej powyższy nie rozciąga się na robotników, wypełniających roboty pomocnicze.

Uwaga 2. Minister Handlu i Przemysłu mocen jest za-
twierdzać dla każdego zakładu lub kopalni zo-
sobna właściwość i rodzaj robót, nadających
prerogatywę, przyznaną robotnikom górniczo-
hutniczym i współmierność liczby tych robot-
ników w stosunku do produkcji zakładu górni-
czego lub hutniczego.

190 (1284). Obowiązki zarządzających prywatnemi przedsiębiorstwami fabrycznemi i górniczo-hutniczemi wskazane w niniejszej Ustawie, mają być wypełniane w stosunku do skarbowych zakładów górniczo-hutniczych przez ich Kierowników i Nadzorców, według uznania Naczelnika Górniczego, a w zakładach, których Kierownikom przysługują prawa Naczelników Górniczych—przez Nadzorców.

191 (1285). Obowiązki Inżynierów Okręgowych w sprawach, dotyczących robotników skarbowych zakładów górniczych i hutniczych winny być wypełniane przez odnośnych Naczelników Górniczych lub Kierowników, którym przysługują prawa Naczelników Górniczych.

192 (1286). Kary pieniężne, nakładane na robotników przez zarządy zakładów, mają być przelewane na rzecz kas pomocy odnośnych stowarzyszeń przy zakładach górniczo-hutniczych.

DZIAŁ DRUGI*)

O długości i podziale czasu pracy w przedsiębiorstwach fabrycznych, górniczych i górniczo-hutniczych.

193 (156¹). Zakłady przemysłu fabrycznego, na które rozciąga się moc artykułów 88 do 116, zakłady górnicze i hutnicze, kopalnie złota i platyny, warsztaty kolejowe oraz zakłady przemysłowe, należące do Gabinetu Jego Cesarskiej Mości, do Zarządu Głównego Dóbr Apanażowych, do skarbu i do instytucji rządowych, w sprawie długości i podziału czasu pracy podlegają przepisom następującym (art. 194 do 201).

Uwaga. Art. 193—197 i 199—201 obowiązują na terenie województw: Nowogródzkiego, Poleskiego i Wołyńskiego oraz na terenie powiatów: Grodzieńskiego, Wołkowyskiego i Białowieskiego województwa Białostockiego do czasu rozciągnięcia na te ziemie Ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu (patrz aneks 2). Na pozostałych ziemiach b. zaboru rosyjskiego obowiązuje Ustawa z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu.

Ustawa o pracy w przemyśle.

Uwaga. Zakłady techniczne, zostające pod zarządem Ministerstw Wojny i Marynarki, podlegają osobnym, wydanym dla tych dykasterji postanowieniom i przepisom.

194 (156²). Za czas pracy lub ilość godzin na dobę uważa się czas, w przeciągu którego robotnik obowiązany jest, dla wykonania roboty, zgodnie z umową najmu (art. 48, 60, 95, 98, 103), znajdować się w zakładzie przemysłowym i do dyspozycji zarządzającego.

Uwaga. Przy robotach kopalnianych czas, zużyty przez robotnika na zjazd do kopalni i powrót na powierzchnię ziemi wlicza się do czasu pracy.

195 (156³). Za czas nocny uważa się: przy pracy na jedną zmianę — czas pomiędzy godziną dziewiątą wieczorem a piątą rano, a przy pracy na dwie i więcej zmian — czas od godziny dziesiątej wieczorem do czwartej rano.

196 (156⁴). Czas pracy (art. 194) robotników, zajętych wyłącznie we dnie, nie powinien przenosić jedynastu i pół godzin na dobę, a w soboty i wigilje świąt uroczystych, wymienionych w art. 198 — dziesięciu godzin. W wigilję Bożego Narodzenia roboty powinny być ukończone nie później, niż w południe.

197 (156⁵). Czas pracy (art. 194) robotników, zajętych chociażby częściowo w nocy, nie powinien przenosić dziesięciu godzin na dobę.

198 (156⁶). Do wykazu świąt, kiedy praca jest niedozwolona (art. 103, ust. 2), mają być obowiązkowo włączone wszystkie niedziele i następujące dni świąteczne: 1 i 6 stycznia, 25 marca, 6 i 15 sierpnia, 8 września, 25 i 26 grudnia, Wielki Piątek i Wielka Sobota,

poniedziałek i wtorek Wielkiejnocy, Wniebowstąpienie Pańskie i drugi dzień Zesłania Ducha Świętego.

Uwaga 1. Do wykazu dni, w które małoletnich i wyrostków nie powinno się zatrudniać (art. 103), należy włączyć wszystkie niedziele i te dni świąteczne, w które nie pracują robotnicy dorośli.

Uwaga 2. Do wykazu świąt robotników wyznań nie prawosławnych wolno nie wносить tych świąt z pomiędzy wyliczonych w artykule niniejszym (198), których nie obchodzi ich kościół. Dla robotników wyznań niechrześcijańskich wnieść można do wykazu świąt inny, zamiast niedzieli, dzień tygodnia, odpowiednio do wymagań ich religii; włączenie zaś dla nich pozostałych dni świątecznych wymienionych w artykule niniejszym (198), nie jest obowiązujące *).

Uwaga 3. W r. 1900 Najwyżej rozkazano: Do wykazu dni świątecznych, kiedy pracy nie powinno być (art. 103, ust. 2), oprócz wskazanych w niniejszym artykule (198) niedziel i świąt, włączyć następujące 3 dni świąteczne: 2 lutego, 14 września i 21 listopada z tem, by wyżej oznaczone 3 dni dozwolonem było na życzenie robotników, zastępować przez inne dni świąteczne, szczególnie czczone w danej miejscowości. Włączanie zaś do wykazu, oprócz wyliczonych w art. 198 i w niniejszej uwadze jakichkolwiek innych świąt, pozostawia się, na zasadzie art. 103, do uznania zarządów zakładów przemysłowych.

199 (156⁷). Na skutek porozumienia wzajemnego pomiędzy zarządzającym przedsiębiorstwem i robotni-

*) Zdanie 2 uwagi 2 do art. 198 nie obowiązuje na tej części terenu b. zaboru rosyjskiego, na którą rozciąga się moc obowiązująca Ustawy z d. 18. XII. 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu. (art. 10 Ustawy z d. 18. XII. 1919. r.).

kami, robotnicy mogą być wbrew wykazowi, wskazanemu w poprzednim (198) artykule, zatrudniani w niedzielę wzamian dnia powszedniego. O zawartym porozumieniu należy niezwłocznie zawiadomić odnośne osoby urzędowe, na obowiązku których leży piecza nad wykonaniem przepisów, zawartych w niniejszym Dziale Drugim (art. 4, 5 i 34 p. 12).

200 (156⁸). Za pracę nadetatową uważa się pracę, którą robotnik wykonywa w zakładzie przemysłowym wtedy, kiedy według regulaminu wewnętrznego (art. 103), winien on być wolny od pracy. Roboty nadetatowe mogą być dopuszczane tylko na skutek oddzielnego porozumienia pomiędzy zarządzającym zakładem przemysłowym a robotnikiem. Do umowy najmu wolno włączać warunki tylko co do takich robót nadetatowych, które są niezbędne ze względu na warunki techniczne fabrykacji.

201 (156⁹). Urząd Główny do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych ma prawo:

- 1) w rozwinięcie artykułów 194 do 200 wydawać szczegółowe przepisy i instrukcje, dotyczące podziału czasu pracy wogóle i w oddzielnych gałęziach przemysłu w szczególności (o długości pracy, o porządku zmian, o ilości kompletów, o przerwach i t. p.), jakoteż przepisy, dotyczące wykonywania robót nadetatowych, rozkładu ich w czasie i obliczania;
- 2) zezwalać na wyjątki od wymagań niniejszego Działu Drugiego przez obostrzenie lub złago-

dzenie jego wymagań dla poszczególnych gałęzi przemysłu lub poszczególnych kategorii robotników, o ile uznanem to będzie za niezbędne ze względu na właściwość fabrykacji (ciągłość i t. p.) lub na właściwość robót (dogładanie kotłów parowych, transmisji, remont bieżący i nadzwyczajny i t. p.), a także i w innych szczególnie ważnych i wyjątkowych wypadkach, oraz wydawać przepisy, przy zachowaniu których są dopuszczalne wskazane wyjątki;

- 3) wydawać przepisy co do długości i podziału czasu pracy w fabrykacjach i przy robotach, szczególnie szkodliwych dla zdrowia robotników, w sensie skrócenia określonego w artykułach 196 i 197 najdłuższego czasu pracy, w zależności od właściwego tym fabrykacjom i robotom stopnia szkodliwości i w zależności od tych środków ochronnych, jakie zostały przedsięwzięte dla jej złagodzenia.

Uwaga. Dla zakładów fabrycznych, należących do Gabinetu Jego Cesarskiej Mości, do Zarządu Głównego Dóbr Apanażowych, do skarbu i instytucji rządowych, wymienione w niniejszym artykule (201) postanowienia i przepisy są wydawane przez odpowiednich ministrów, a dla prywatnych warsztatów kolejowych — przez Ministra Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

DZIAŁ TRZECI.

O instytucji starostów w przedsiębiorstwach przemysłowych.

202 (156¹⁰). Zarządy przedsiębiorstw fabrycznych, górniczych i hutniczych, podlegających Gubernjalnym Urzędom do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych, mają prawo po uzyskaniu zezwolenia tych Urzędów i po uprzednim podziale robotników przedsiębiorstwa na kategorie, zezwalać tym kategorjom wybierać z pośród siebie kandydatów na starostów. Z liczby wybranych w każdej kategorii kandydatów zarząd przedsiębiorstwa zatwierdza jednego z nich jako starostę danej kategorii robotników.

203 (156¹¹). Jako kandydaci na starostów nie mogą być wybierani robotnicy poniżej lat 25. Zarządowi przedsiębiorstwa przysługuje prawo podnieść cenzus wieku, wymagany przy wyborach kandydatów na starostę. Kategorie (art. 202), składające się w większości z robotników w wieku młodszym, niż wymaga cenzus wieku, mogą wybrać kandydatów na starostę chociażby z liczby robotników innych kategorii tego samego przedsiębiorstwa.

204 (156¹²). Starostę uważa się za pełnomocnika tej kategorii, która go wybrała, do przedkładania zarządowi przedsiębiorstwa jako też odnośnym urzędom i osobom urzędowym, do których należy miejscowy dozór nad ładem i porządkiem w przedsiębiorstwie, potrzebi i prośb tak całej kategorii, która go wybrała, jak

i poszczególnych robotników tejże kategorii, w zakresie spraw, dotyczących wykonywania warunków najmu oraz bytu robotników w danym przedsiębiorstwie. Przez starostów ogłaszane są robotnikom rozporządzenia zarządu przedsiębiorstwa i władz oraz dawane są wyjaśnienia na przedstawione przez robotników oświadczenia.

205 (156¹³). Poszczególni robotnicy nie są pozbawieni prawa zabiegać w sprawach, wskazanych w art. 204, osobiście, każdy za siebie, nie uciekając się do pośrednictwa starostów.

206 (156¹⁴). Celem rozpatrzenia spraw, wymienionych w art. 204, starosta ma prawo zwoływać robotników tej kategorii, która go wybrała, w miejscu i czasie, wskazanym przez zarząd przedsiębiorstwa, i na zebraniu dba o zachowanie należytego porządku. Dla rozpatrzenia spraw, dotyczących kilku kategorii, zbierają się wyłącznie starostowie tych kategorii.

207 (156¹⁵). Przy prośbie o pozwolenie na wybór starostów (art. 202) zarząd przedsiębiorstwa winien przedstawić opracowane przezeń przepisy o starostach. Przepisy te zatwierdza Gubernator na wniosek Starszego Inspektora fabrycznego lub jednoosobnego Inżyniera Okręgowego, według właściwości.

208 (156¹⁶). We wskazanych w artykule 207 przepisach mają być określone:

- 1) zasady podziału robotników przedsiębiorstwa na kategorie;
- 2) porządek wybierania starostów, mianowicie: sposób głosowania, liczba głosów niezbędna dla wyboru kandydata, miejsce i czas skła-

dania głosów, jak również ilość kandydatów na starostę, przedstawianych przez każdą kategorię do zatwierdzenia zarządowi przedsiębiorstwa;

- 3) wymagane od kandydata na starostę wiek (art. 203) oraz czas trwania służby w przedsiębiorstwie;
- 4) porządek zwalniania starostów od pracy dla wypełniania ich obowiązków;
- 5) termin pełnomocnictwa starostów i sposób zastępowania ich na wypadek choroby, nieobecności, wystąpienia ze służby w przedsiębiorstwie i z innych powodów;
- 6) inne przepisy, dotyczące starostów, które okażą się niezbędne ze względu na warunki miejscowe. Przepisy po ich zatwierdzeniu winny być wystawione w warsztatach i innych miejscach pracy przedsiębiorstwa.

209 (156¹⁷). Starostowie, nie odpowiadający swemu zadaniu, mogą być na mocy rozporządzenia Gubernatora, usuwani od spełniania obowiązków przed upływem terminu, na jaki zostali wybrani.

210 (156¹⁸). Urząd Główny do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych ma prawo, w rozwinięcie przepisów niniejszego Działu Trzeciego, wydawać dla zastosowania przez Urzędy do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych, przez Inspektorów Fabrycznych i Inżynierów Okręgowych oraz przez zarządy przedsiębiorstw górniczo-hutniczych instrukcje z zachowaniem art. 133 dodatku do art. 618¹ (według uzupełnienia 1912 r.) Organizacji Ministerstw.

TYTUŁ TRZECI.

O karach za przekroczenia przepisów o pracy w przemyśle i o porządku postępowania w sprawach z powodu tych przekroczeń.

DZIAŁ PIERWSZY.

O karach za przekroczenia przepisów o pracy w przemyśle.

211. Winni wykroczenia przeciw przepisom o pracy w przemyśle podlegają karom, określonym przez ustawy karne i poniższe artykuły.

212 (153). Zarządzający przedsiębiorstwami fabrycznymi, górniczymi i hutniczymi winni:

- 1) trzymania robotnika bez książeczki obrachunkowej i

- 2) nieprawidłowego prowadzenia ksiąteczki obrachunkowej, podlegają:

karze pieniężnej od pięciu do dwudziestu pięciu rubli za każde wykroczenie, w razie zaś zbiegu kilku wykroczeń, jednocześnie wykrytych, — karze równej sumie przypadających za nie kar. Suma ta, obliczona dla każdego z wymienionych w niniejszym artykule wykroczeń osobno według ilości robotników, nie zaopatrzonych w ksiąteczki obrachunkowe lub posiadających nieprawidłowo prowadzone ksiąteczki obrachunkowe, nie może przewyższać dla każdego z tych wykroczeń pięciuset rubli.

213 (154). Zarządzający przedsiębiorstwami fabrycznymi, górniczymi i hutniczymi (z wyjątkiem kopalni złota i platyny) winni wykroczenia przeciw przepisom:

- 1) o wyznaczaniu zastępców,
- 2) o przechowywaniu dowodów osobistych i prowadzeniu list imiennych robotników,
- 3) o otwieraniu sklepów fabrycznych i prowadzeniu w nich handlu,
- 4) o posiadaniu i prowadzeniu przepisanych ksiąg,
- 5) o ogłoszeniach, których wywieszanie i publikowanie jest obowiązkowe,

6) o karach, wymierzanych robotnikom podlegają karze pieniężnej od dwudziestu pięciu do stu rubli.

Uwaga. Takiej samej karze podlegają właściciele określonych w artykule niniejszym (213) przedsiębiorstw winni nieprzestrzegania trybu, ustanowionego dla mianowania zarządzających.

214 (155). Zarządzający przedsiębiorstwami fabrycznymi i hutniczymi winni:

- 1) ściągania opłat od robotników za przedmioty, których użytkowanie winno być bezpłatne oraz ściągania opłat w wypadkach dozwolonych, lecz w wysokości, przekraczającej normę przepisaną przez prawo lub specjalne przepisy,
- 2) pobierania procentów od pieniędzy, wydawanych robotnikom tytułem pożyczki oraz pobierania wynagrodzenia z tytułu poręczenia za ich zobowiązania pieniężne,
- 3) płacenia robotnikom, zamiast pieniędzmi, znakami umówionymi, chlebem, towarem lub innymi przedmiotami, podlegają karze pieniężnej od pięćdziesięciu do trzystu rubli.

215, 216, 217 i 218 — nie mają zastosowania w b. zaborze rosyjskim.

DZIAŁ DRUGI.

O postępowaniu w sprawach o wykroczenia przeciw przepisom o pracy w przemyśle.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

Zasady ogólne.

219. Sprawy o wykroczenia przeciw przepisom o pracy w przemyśle są rozpoznawane i rozstrzygane w drodze administracyjnej lub sądowej.

220. Bezpośredniemu rozpoznaniu przez instytucje administracyjne podlegają sprawy o wykroczenia przeciw przepisom artykułów 212 do 218 i 570 niniejszej Ustawy oraz sprawy o wykroczenia przeciw przepisom artykułu 1359¹ Kodeksu Kar. (wyd. 1885 r.).

221. Wszystkie sprawy, dotyczące występków i wykroczeń przeciw przepisom o pracy w przemyśle z wyjątkiem wymienionych w artykule poprzednim (220), rozstrzygane są w drodze sądowej.

222. Kary pieniężne, nakładane na mocy artykułów 212 do 214 i 570 niniejszej Ustawy i artykułów 1359, 1359¹, 1404¹, 1404⁹ Kodeksu Kar (wyd. 1885 r. i wg. Uzupełn. 1912 r.) na zarządzających, właścicieli i kierowników przedsiębiorstw fabrycznych, tworzą specjalny kapitał, pozostający w zawiadywaniu Wydziału do spraw Przemysłu i przeznaczony na wydawanie zapomóg chorym i okaleczonym robotnikom fabrycznym. Kary pieniężne, wymierzane na mocy powyższych arty-

kułów oraz na mocy artykułów 215 do 218 na zarządzających przedsiębiorstwami górniczymi i hutniczymi winny być przelewane na utworzenie specjalnego kapitału, pozostającego w zawiadywaniu Departamentu Górnictwa.

ROZDZIAŁ DRUGI.

O postępowaniu w sprawach, podlegających kompetencji organów administracyjnych.

223. Sprawy o przekroczenia, przewidziane w artykułach 212 — 218 i 570 niniejszej Ustawy oraz 1359¹ Kodeksu Kar, (wyd. 1885 r.) należą do kompetencji Gubernjalnych Urzędów do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych lub Urzędów do spraw górniczych.

224 (54 i 59). Obowiązek wszczynania spraw o wykroczenia, podlegające kompetencji Urzędów Gubernjalnych do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych lub Urzędów do spraw górniczych, a w wypadkach odnośnych i obowiązek oskarżania przed sądem winnych wykroczeń przeciw artykułom 42 do 113 i 570, wklada się na Inspekcję Fabryczną, na Inżynierów Okręgowych i ich Pomocników. Obowiązek oskarżania przed sądem winnych przekroczenia przepisów o zatrudnianiu małoletnich robotników i uczęszczaniu ich do szkół początkowych, jako też obowiązek ściągania winnych wykroczeń przeciw przepisom o dozorze nad zakładami przemysłu fabrycznego oraz przeciw przepisom o sto-

sunkach wzajemnych fabrykantów i robotników, może być wkładany na organy policji.

225 (56). O spostrzeżonych wykroczeniach przeciw przepisom, zawartym w artykułach od 42 do 113 i 570 organy Inspekcji Fabrycznej lub Dozoru Górniczego, według właściwości, sporządzają protokoły trybem, określonym przez art. 1131 i następne Ustawy postępowania karnego (wyd. 1892 r.), i przekazują te protokoły odnośnym Urzędom Gubernjalnym do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych, Sędziom pokoju lub Sędziom miejskim, Naczelnikom Ziemskim lub Sędziom Śledczym, według właściwości.

226 (56 uw. 1). Do protokółów, przesyłanych do Urzędów Gubernjalnych do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych, organy Inspekcji Fabrycznej lub Dozoru Górniczego, według właściwości, dołączają swoje wnioski o wysokości kar na oskarżonych.

227 (56 uw. 2). Protokoły o wykroczenia przeciw przepisom, dotyczącym pracy i nauczania małoletnich robotników, sporządza się, w razie nieobecności organów policji miejscowej, przy udziale osób urzędowych zarządu gminy lub wsi, lub w obecności trzech świadków postronnych.

TYTUŁ CZWARTY.

Rodzaje ubezpieczenia robotników i pracowników w przedsiębiorstwach przemysłowych.

DZIAŁ SIÓDMY.

O wynagrodzeniu poszkodowanych skutkiem nieszczęśliwych wypadków robotników i pracowników oraz członków ich rodzin w przedsiębiorstwach fabrycznych, górniczych i hutniczych.

541 (1). W razie nieszczęśliwych wypadków w przedsiębiorstwach fabrycznych, górniczych i hutniczych (Ustawa o Przemysle Fabrycznym i Rzemieślniczym, wyd. 1913 r., art. 1; Ustawa Górn., wyd. 1912 r. art. 1

i 2) właściciele przedsiębiorstw winni są, na zasadzie przepisów, zawartych w niniejszym Dziale Siódmym, wypłacać robotnikom bez różnicy płci i wieku odszkodowanie za utratę na przeciąg czasu dłuższy nad trzy dni zdolności do pracy wskutek uszkodzenia cielesnego, wyrządzonego im pracą w zakresie działalności przedsiębiorstwa lub wskutek pracy przedsiębiorstwa. Jeżeli następstwem wypadku nieszczęśliwego, przy tych samych okolicznościach zaszłego, była śmierć robotnika, to wynagrodzenie otrzymują członkowie jego rodziny wskazani w art. 552.

Uwaga 1. Przepisy, zawarte w niniejszym Dziale Siódmym, stosują się do przedsiębiorstw fabrycznych, górniczych i hutniczych, należących do ziemstw i miast. Przepisy te nie rozciągają się na przedsiębiorstwa skarbowe (Ust. postępowania cywilnego wyd. 1892 r. art. 1282), na warsztaty i inne zakłady przemysłowe prywatnych przedsiębiorstw kolejowych i żeglugi (por. § Ust. Dróg Komunikacji art. 575 uw. 23, dodat. wg. Uzupełn. 1912 r.) i na przedsiębiorstwa przemysłu rolnego, wskazane w pp. 20, 24 i 25 (wg. Uzupeł. 1912 r.) art. 371 Ustawy o podatkach bezpośrednich (wyd. 1903 r.).

Uwaga 2. nie dotyczy b. zaboru rosyjskiego.

542 (2). Właściciela przedsiębiorstwa zwalnia się od obowiązku płacenia odszkodowania robotnikom i członkom ich rodzin (art. 541) tylko w tym wypadku, jeśli on dowiedzie, że przyczyną nieszczęśliwego wypadku była zła wola ze strony poszkodowanego lub oczywista nieostrożność jego, nie usprawiedliwiona ani

warunkami, ani okolicznościami miejsca przy wykonywaniu robót.

543 (3). Właściciel przedsiębiorstwa obowiązany jest, na zasadzie przepisów, zawartych w niniejszym Dziale Siódmym, dawać odszkodowanie robotnikom i członkom ich rodzin, chociażby roboty z zakresu działalności przedsiębiorstwa, które wywołały nieszczęśliwy wypadek były oddane jako przedsiębiorstwo trzeciej osobie. Obstalunek, przekazany innemu samodzielnemu przedsiębiorstwu, nie jest uważany za oddanie robót jako przedsiębiorstwo.

544 (4). Wszelkie ugody, poprzedzające nieszczęśliwy wypadek (art. 541), dążące do ograniczenia prawa do odszkodowania lub zmniejszenia wysokości tego odszkodowania, uważane są za nieważne.

545 (5). Odszkodowanie samych poszkodowanych (art. 541) dokonywa się w postaci zapomóg i rent.

546 (6). Zapomogi (art. 545) wyznacza się w wysokości połowy rzeczywistego zarobku poszkodowanego od dnia nieszczęśliwego wypadku do dnia wznowienia zdolności do pracy albo do dnia uznania utraty zdolności do pracy za stałą utratę. (art. 566).

547 (7). Renty (art. 545) wyznaczają się w wypadkach stałej utraty zdolności do pracy: przy zupełnej utracie — w wysokości dwóch trzecich rocznego zarobku poszkodowanego (art. 556), przy utracie zaś niezupełnej — w wysokości mniejszej, zależnej od stopnia, w jakim została utracona zdolność do pracy poszkodowanego (art. 566).

548 (8). Wydawanie renty zaczyna się od dnia przerwania zapomóg. W wypadkach, gdy renta jest większa od zapomogi, poszkodowani otrzymują, oprócz renty, jednorazowo różnicę pomiędzy rentą i zapomogą za cały czas od dnia nieszczęśliwego wypadku do dnia przerwania zapomóg.

549 (9). Renty poszkodowanych małoletnich i wyrostków, po dojściu przez małoletnich wieku wyrostków, a przez wyrostków wieku robotników dorosłych, winne być zwiększone w zależności do wzrostu przeciętnego zarobku dziennego prostego wyrobnika dla każdej z wyżej wskazanych grup wieku (art. 558).

550 (10). Niezależnie od odszkodowania, wskazanego w artykule 545, właściciel przedsiębiorstwa winien poszkodowanemu, jeśli ten nie korzystał u niego z bezpłatnej pomocy lekarskiej, zwracać wydatki na leczenie aż do wyzdrowienia lub do przerwania leczenia. Wysokość zwrotu kosztów określa się według opłaty, pobieranej w miejscowych szpitalach (państwowych, miejskich i ziemskich).

551 (11). W razie śmierci poszkodowanego (art. 541), zaszłej niezwłocznie po nieszczęśliwym wypadku lub podczas leczenia obrażenia cielesnego, lub też nie później, jak w dwa lata od dnia nieszczęśliwego wypadku, w razie jeśli leczenie przerwane było wcześniej, właściciel przedsiębiorstwa winien:

- 1) wypłacić, komu należy, na pogrzeb zmarłego dorosłego i wyrostka: trzydzieści rubli i na pogrzeb małoletniego piętnaście rubli; i

- 2) wypłacać renty wskazanym w artykule 552 członkom rodziny zmarłego.

552 (12). Renty, wypłacane członkom rodziny, obliczane są w następującym stosunku do rocznego zarobku zmarłego robotnika (art. 556);

- 1) wdowie dożywotnio w wysokości jednej trzeciej części;
- 2) dzieciom obojga płci: prawnym, uprawnionym, usynowionym i nieślubnym, jak również wychowankom i przyjętym za swoje (Prawo o stanach, art. 570, uwaga wedł. Uzupełn. 1912 r.), aż do ukończenia piętnastego roku życia, każdemu w wysokości: jednej szóstej części przy życiu jednego z rodziców i jednej czwartej w razie zupełnego sieroctwa;
- 3) krewnym w linii prostej wstępnej dożywotnio w wysokości jednej szóstej każdemu, i
- 4) braciom i siostram, sierotom zupełnym aż do ukończenia piętnastego roku życia po jednej szóstej każdemu.

Osobom wymienionym w pp. 3 i 4, jak zarówno nieślubnym dzieciom, po śmierci ich ojca, renty są wypłacane w tym tylko razie, jeśli osoby te znajdowały się na utrzymaniu zmarłego.

553 (13). W razie, gdy wdowa (art. 552, p. 1) wstępuje w związek małżeński, należna jej dożywotnia renta zamienia się jednorazową wypłatą sumy, równa-

jącej się potrójnej wysokości przypadających wdowie rocznych wypłat rentowych.

554 (14). Dzieci, wychowañcy i przyjęte za swoje (art. 552, p. 2) w razie śmierci obojga rodziców, zaślej w warunkach, wskazanych w artykułach 541 i 551, otrzymują rentę w łącznej sumie rent, przypadających im po śmierci każdego z rodziców.

555 (15). Łączna suma rent, przypadających wszystkim wskazanym w artykule 552 członkom rodziny zmarłego robotnika, nie powinna przewyższać dwóch trzecich rocznego jego zarobku (art. 556). Jeśli łączna suma rent przewyższa tę granicę, to osoby, wymienione w p. 1 i 2 artykułu 552, mają prawo przedewszystkiem na odszkodowanie w całości, a krewnym, wymienionym w p. 3 i 4 artykułu 552, wyznacza się resztę, jeśli taka pozostaje, dzieląc ją między nimi na równe części. Jeśli suma rent, przypadających osobom, wymienionym w p. 1 i 2 artykułu 552, przewyższa jednak wyżej oznaczoną granicę, to renty te odpowiednio się zmniejsza. Zmiana w składzie rodziny zmarłego, z wyjątkiem wypadku przyjścia na świat po jego śmierci prawnych jego dzieci, nie może służyć powodem do zmiany wysokości wyznaczonych już członkom rodziny rent.

556 (16). Roczny zarobek poszkodowanego oblicza się w następujący sposób:

- 1) suma, rzeczywiście zapracowana przez poszkodowanego w ciągu roku, poprzedzającego dzień nieszczęśliwego wypadku, za potrąceniem wartości materiałów i instrumentów,

o ile one, stosownie do warunków najmu, były mu wydawane na rachunek płacy zarobkowej, dzieli się przez ilość dni, spędzonych przez poszkodowanego przy pracy w ciągu tego roku, lub jeśli poszkodowany przebył w przedsiębiorstwie mniej niż rok, to przez ilość dni odnośnego mniejszego okresu czasu, i

- 2) otrzymany w sposób, wskazany w p. 1, przeciętny zarobek dzienny, mnoży się w przedsiębiorstwach czynnych przez cały rok przez dwieście sześćdziesiąt, a w przedsiębiorstwach, czynnych nie przez cały rok, — przez ilość dni roboczych zwykłego dla tych przedsiębiorstw okresu ruchu, dodając w tym ostatnim wypadku do otrzymanego iloczynu nadto sumę, otrzymaną z pomnożenia przeciętnego zarobku dziennego prostego wyrobnika (art. 558) przez różnicę pomiędzy dwustu sześćdziesięciu a zwykłą dla danego przedsiębiorstwa ilością dni roboczych.

Jeśli poszkodowany otrzymywał wynagrodzenie i w naturze to do sumy, otrzymanej w sposób wskazany w pp. 1 i 2, dodaje się dwadzieścia procent tej sumy, o ile otrzymywał mieszkanie, o ile zaś był na wikcie i t. p., to rzeczywistą wartość tych świadczeń. Obliczony wskazanym w niniejszym (556) artykule trybem roczny zarobek poszkodowanego nie powinien być mniejszy od iloczynu, otrzymanego z pomnożenia prze-

ciętnego zarobku dziennego prostego wyrobnika (art. 558) przez dwieście sześćdziesiąt.

557 (17). Jeśli będzie dowiedzione, że zwykły zarobek roczny poszkodowanego jest większy od zarobku rocznego, otrzymanego z obliczenia (art. 556), to ten ostateczny winien być zwiększony do wysokości zwykłego zarobku rocznego. Jeśli poszkodowany nie pobierał w przedsiębiorstwie żadnej zapłaty, to roczny jego zarobek przyjmuje się w wysokości iloczynu, otrzymanego z pomnożenia przeciętnego zarobku dziennego prostego wyrobnika (art. 558) przez dwieście sześćdziesiąt.

558 (18). Przeciętny zarobek dzienny prostych wyrobników w przedsiębiorstwach przemysłowych, o którym mowa w artykułach 549, 556 i 557, określają Urzędy do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych lub Urzędy do spraw górniczo-hutniczych na zasadzie miejscowych danych, na przeciąg trzechlecia oddzielnie dla obojga płci oraz dla każdej z trzech grup robotników według wieku (małoletnich od 12 do 15 lat, wyrostków od 15 do 17 lat i dorosłych ponad 17 lat), i podają do powszechnej wiadomości w miejscowych Wiadomościach gubernjalnych lub policyjnych. Oznaczone Urzędy powołane są do określania tego zarobku, zależnie od warunków miejscowych, bądź dla całej gubernji, bądź dla poszczególnych powiatów i miejscowości przemysłowych.

559 (19). Za obopólną zgodą stron, renty zarówno poszkodowanych jak i członków ich rodzin mogą być zamieniane przez wypłaty jednorazowe, obliczane na następujących zasadach:

- 1) roczne wypłaty rentowe poszkodowanych i członków rodziny, wskazanych pp. 1 i 3, artykułu 552, mnoży się przez dziesięć, przyczem dla poszkodowanych małoletnich i wzrostków przyjmuje się wypłaty rentowe, jakie przypadająby im po dojściu do wieku robotników dorosłych (art. 549);
- 2) roczne wypłaty rentowe osób, wskazanych w pp. 2 i 4 artykułu 552, mnoży się przez ilość lat, w ciągu których miały być wypłacane, nie więcej wszakże jak przez dziesięć, i
- 3) wszystkie wypłaty, dokonywane na rachunek renty przed ugodą co do wypłaty jednorazowej, w wysokości nie przekraczającej jednak jednej trzeciej sumy, obliczanej stosownie do pp. 1 i 2 niniejszego (559) artykułu, odlicza się od tej sumy.

560 (20). O każdym nieszczęśliwym wypadku, podpadającym mocy przepisów, zawartych w niniejszym Dziale Siódmym, osoba, zarządzająca przedsiębiorstwem albo właściciel obowiążani są dać znać niezwłocznie najbliższej władzy policyjnej, a także zawiadomić jednocześnie właściwego Inspektora Fabrycznego lub Inżyniera Okręgowego według wzoru, ustanowionego przez Radę do spraw ubezpieczenia robotników. Poszkodowani mogą żądać zawiadomienia policji i Inspektora Fabrycznego lub Inżyniera Okręgowego o każdym wypadku uszkodzenia cielesnego, chociażby on nie podpadał mocy wskazanych przepisów.

561 (21). Natychmiast po otrzymaniu wymienionego w artykule 560 zawiadomienia, policja sporządza na miejscu wypadku protokół, wzywając w tym celu osobę, zarządzającą przedsiębiorstwem albo właściciela tegoż, samego poszkodowanego (o ile może przybyć), lekarza lub felczera, w razie niemożności natychmiastowego wezwania lekarza, świadków wypadku z pośród robotników i, jeśli można, osobę postronną obeznaną z robotą, przy której zaszedł wypadek uszkodzenia ciała. Nieprzybycie którejkolwiekbaż z wymienionych osób nie wstrzymuje aktu spisania protokołu.

562 (22). W protokole (art. 561) oznacza się:

- 1) miejsce i czas wypadku;
- 2) nazwiska poszkodowanych i rodzaj pracy;
- 3) nazwiska świadków wypadku z wskazaniem miejsca ich zamieszkania;
- 4) nazwisko właściciela przedsiębiorstwa;
- 5) opis okoliczności, towarzyszących nieszczęśliwemu wypadkowi, na zasadzie oględzin miejsca i zeznań świadków;
- 6) rodzaj uszkodzenia cielesnego, i
- 7) wiadomości, wymienione w artykule 564, jeżeli w akcie sporządzania protokołu udział bierze lekarz.

563 (23). Wszyscy obecni przy spisywaniu protokołu (art. 561) po wysłuchaniu go, podpisują protokół; za niepiśmiennych podpisują osoby upoważnione przez nich.

564 (24). Jeśli protokół był sporządzony bez udziału lekarza, to najpóźniej w ciągu 4 dni po jego sporzą-

dzeniu, a w razie śmierci robotnika — niezwłocznie, osoba, zarządzająca przedsiębiorstwem, lub właściciel tegoż wzywa lekarza dla dokonania oględzin lekarskich. W świadectwie lekarza o uszkodzeniu ciała winno być podane:

- 1) opis uszkodzenia ciała i stanu zdrowia poszkodowanego, i
- 2) wniosek o możliwym w przyszłości stopniu utraty zdolności do pracy.

W świadectwach, stwierdzających śmierć poszkodowanego winien być podany wniosek, czy była ona zależną od wypadku nieszczęśliwego.

565 (25). Z protokołu (art. 562) i świadectwa lekarskiego (art. 564) robi się odpisy w dwóch egzemplarzach, z których jeden doręcza się osobie, zarządzającej przedsiębiorstwem, albo właścicielowi tegoż, a drugi — poszkodowanemu albo jednemu z członków jego rodziny.

566 (26). Przywrócenie zdolności do pracy (art. 546), stały charakter utraty zdolności do pracy (art. 546 i 547) i stopień osłabienia zdolności do pracy (art. 547), wyleczenie uszkodzenia cielesnego i określenie właściwości momentu przerwania leczenia jakoteż zależność śmierci poszkodowanego (art. 551 i 564) od nieszczęśliwego wypadku stwierdzone są przez świadectwa lekarskie.

567 (27). Na żądanie każdej ze stron, świadectwa lekarskie (art. 566) mogą być sporządzane także w celu stwierdzenia utraty zdolności do pracy na pewien czas albo określenia o przypuszczalnym stopniu stałej utraty zdolności do pracy.

568 (28). Dla sporządzenia wskazanych w artykułach 564, 566 i 567 świadectw lekarskich, każda ze stron ma prawo wzywać lekarza powiatowego, miejskiego lub policyjnego.

569 (29). W każdym przedsiębiorstwie prowadzi się osobno księgę dla zapisywania wypadków śmierci i uszkodzeń cielesnych (art. 541) ze wskazaniem w niej wypełnienia zobowiązań, dotyczących odszkodowania poszkodowanych i członków ich rodzin. Przy księdze tej przechowują się wszystkie potrzebne dokumenty w tej liczbie oryginalne protokoły i świadectwa lekarskie (art. 562, 564 i 565). Wskazana księga prowadzi się według wzoru, ustanowionego przez Radę do spraw ubezpieczenia robotników i jest przedstawiana właściwemu Inspektorowi Fabrycznemu lub Inżynierowi Okręgowemu na ich żądanie. W razie zamknięcia przedsiębiorstwa księga wraz ze wszystkimi przechowywanymi przy niej dokumentami przesyła się do właściwego Inspektora Fabrycznego lub Inżyniera Okręgowego.

570 (30). Osoba, zarządzająca przedsiębiorstwem, albo właściciel tegoż, za niewykonanie wymagań, zawartych w artykułach 560, 564 i 569, za nieprawidłowe prowadzenie księgi, wskazanej w art. 569, jako też za niedostarczenie Inspektorowi Fabrycznemu, albo Inżynierowi Okręgowemu wiadomości, wymaganych przez artykuły 586 i 587, podlega na mocy orzeczenia Urzędów do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych lub Urzędów do spraw górniczo-hutniczych karze pieniężnej w wysokości od 25 do 100 rubli na rzecz specjalnych kapitałów, tworzonych zgodnie z artykułem 114.

571 (31). Poszkodowanym robotnikom i członkom ich rodzin (art. 541) przysługuje prawo zawierania ugody z właścicielem przedsiębiorstwa co do rodzaju i wysokości należnego im odszkodowania. Uгода taka winna być zawarta na piśmie, podpisana przez obie strony, lub przez tych, kogo one upoważnia, i poświadczona przez właściwego Inspektora Fabrycznego lub Inżyniera Okręgowego, który winien odmówić poświadczenia ugody, o ile uzna, że ona wyraźnie i istotnie narusza przepisy, zawarte w niniejszym Dziale Siódmym (art. 574). Poświadczona przez Inspektora uгода ma siłę prawną, równoznaczną z ugodą polubowną, zawartą w sądzie. Oryginał zaświadczonego aktu ugody zostaje u Inspektora Fabrycznego lub Inżyniera Okręgowego, strony zaś otrzymują odpisy, poświadczone przez wyżej pomienione urzędowe osoby.

572 (32). Jeśli w trybie, przepisany w art. 571, dobrowolna uгода stron nie nastąpiła, to każdej z nich przysługuje prawo zwrócenia się ustnie lub piśmiennie do właściwego Inspektora Fabrycznego lub Inżyniera Okręgowego z żądaniem wyjaśnienia stronom ich praw i obowiązków, stosownie do przepisów, zawartych w niniejszym Dziale Siódmym, i okoliczności, danego wypadku.

573 (33). W wypadkach, wskazanych w artykułach 571 i 572, Inspektorom Fabrycznym i Inżynierom Okręgowym przysługuje prawo zbierania wszelkich potrzebnych wiadomości, żądania ich ujawnienia przez strony i wzywania, w razie potrzeby, lekarza powiatowego,

miejskiego lub policyjnego w celu oględzin lekarskich osób poszkodowanych.

574 (34). Jeśli przy rozpatrzeniu sprawy przez Inspektora Fabrycznego lub Inżyniera Okręgowego nastąpi ugoda stron, poświadcza się ją trybem, wskazanym w artykule 571, w przeciwnym zaś razie, jako też w razie odmowy poświadczenia przedstawionego aktu ugody, wymienione osoby urzędowe sporządzają akt, w którym zaznaczają:

- 1) datę zgłoszenia żądania przez strony;
- 2) czas, miejsce i okoliczności nieszczęśliwego wypadku;
- 3) czy śmierć nastąpiła na skutek nieszczęśliwego wypadku albo rodzaj uszkodzenia cielesnego i przyznany stopień utraty zdolności do pracy (art. 566);
- 4) żądania strony, domagającej się odszkodowania, i propozycję właściciela przedsiębiorstwa, oraz
- 5) wniosek na zasadzie przepisów, zawartych w niniejszym Dziale Siódmym, i na zasadzie okoliczności danego wypadku, o prawie strony poszkodowanej do wynagrodzenia i o wysokości tegoż. Strony otrzymują odpisy aktu, poświadczone przez sporządzającą ten akt osobę urzędową.

575 (35). W razie, gdy w miejscu, gdzie się znajduje przedsiębiorstwo, są nieobecni rodzice małoletnich, opiekunowie ich lub kuratorowie, to właściwy Naczeln-

nik Ziemski, Sędzia Miejski lub Sędzia pokoju, a w guberniach Królestwa Polskiego i Sędzia Gminny wyznacza małoletnim dla zawierania ugód, wskazanych w artykułach 571 i 574 oraz dla prowadzenia sprawy w sądzie specjalnych dla danego wypadku opiekunów. Inspektor Fabryczny lub Inżynier Okręgowy może bądź z własnej inicjatywy bądź na prośbę małoletniego, bądź na zapytanie właściwego Naczelnika Ziemskiego lub Sędziego zakomunikować im, na kogo mogłyby być włożone chwilowo obowiązki opiekunów lub kuratorów w oznaczonych w niniejszym (575) artykule wypadkach.

576 (36). Do wszczynania sprawy sądowej o odszkodowanie wyznacza się termin dwuletni, obliczany dla poszkodowanego od dnia nieszczęśliwego wypadku, a dla członków rodziny zmarłego — od dnia jego śmierci.

577 (37). Bieg przedawnienia, ustanowionego dla akcji o przysądzenie odszkodowania (art. 576), wstrzymuje się od chwili gdy jedna ze stron zwróci się do Inspektora Fabrycznego albo Inżyniera Okręgowego (art. 572), aż do dnia, w którym strona, poszukująca odszkodowania, otrzyma odpis aktu, wskazanego w art. 574.

578 (38). Jeżeli właściciel przedsiębiorstwa zawrze z poszkodowanym lub z członkami rodziny zmarłego ugodę ustną albo na piśmie, lecz nie poświadczoną trybem, przepisany w art. 571, dotyczącą odszkodowania lub zabezpieczającą środki utrzymania, to ugoda taka nie pozbawia poszkodowanego albo członków rodziny zmarłego robotnika prawa do żądania odszkodowania na zasadzie przepisów, zawartych w niniejszym Dziale Siódmym. Na cały czas wykonywania takiej ugody

przez właściciela przedsiębiorstwa bieg przedawnienia, ustanowionego dla wszczynania sprawy sądowej o wyznaczenie odszkodowania (art. 576) wstrzymuje się.

579 (39). Powództwo o odszkodowanie skierowuje się do właściciela przedsiębiorstwa. Od woli powoda zależy zgłoszenie akcji według miejsca nieszczęśliwego wypadku, albo według miejsca zamieszkania pozwanego lub według miejsca, gdzie znajduje się biuro względnie zarząd przedsiębiorstwa.

580 (40). Wszczynający akcję sądową traci prawo do zwrotu od pozwanego opłat sądowych i kosztów prowadzenia sprawy:

- 1) jeśli przed oddaniem sprawy do sądu nie zgłosi się do Inspektora Fabrycznego lub Inżyniera Okręgowego, zgodnie z art. 572, albo zgłosi powództwo, nie czekając na wydanie przez pomienione osoby urzędowe aktu, określonego w art. 574, i
- 2) jeśli na zgłoszone powództwo sąd przysądzi sumę nie wyższą o tej, którą proponował pozwany w czasie postępowania przed pomienionymi osobami urzędowymi (art. 574 p. 4).

581 (41). Zawieranie umowy z pełnomocnikami o wynagrodzeniu za prowadzenie spraw w celu dochodzenia pretensji na zasadzie przepisów, zawartych w niniejszym Dziale Siódmym w wysokości, przewyższającej takse, (Ordyn. Sąd., wyd. 1892 r., art. 396, uwaga, dodat. VII) jest wzbronione, i umowy podobne zarówno

jak zobowiązania długowe, wystawione na sumy, przewyższające ta'ksę, są nieważne.

582 (42). Zapomogi (art. 546) wypłaca się w terminach, przyjętych w przedsiębiorstwie dla wypłat zarobków robotnikom. Termin wypłacania rent poszkodowanym zarówno jak członkom ich rodzin (art. 547 i 552), określa zobopólna umowa stron, a w razie gdy umowa nie była zawarta, wypłata odbywa się co miesiąc z góry.

583 (43). Na zgłoszenie osób, pobierających odszkodowanie, właściciel przedsiębiorstwa obowiązany jest przysyłać im wypłaty na ich koszt w ustanowionych terminach według wskazanego w zgłoszeniu adresu (art. 582). Pobierający odszkodowania obowiązani są dwa razy rocznie, w styczniu i lipcu, przedstawiać właścicielowi przedsiębiorstwa albo zarządzającemu dowody, że żyją; świadectwa dostarczane przez wdowy, prócz tego winny zawierać stwierdzenie o tem, że ona nie wyszła za mąż. Świadectwa te wydaje policja, Naczelnicy Ziemscy lub odpowiednie osoby urzędowe, jak również zarządy gminne lub odpowiednie urzędy. W razie nieprzedstawienia pomienionych świadectw, właściciel przedsiębiorstwa ma prawo wstrzymać wypłaty.

584 (44). Zalegający w wypłacie odszkodowania właściciel przedsiębiorstwa obowiązany jest za opuszczone terminy wypłacać dodatkowe odszkodowania w wysokości jednego procentu miesięcznie od sumy zaległej wypłaty, licząc części miesiąca za cały miesiąc, a w razie zalegania wypłaty renty w ciągu dłużej, niż

sześciu miesięcy, winien zabezpieczyć prawidłowość wypłaty należnych od niego sum trybem wskazanym w art. 586.

585 (45). W ciągu trzech lat od dnia pierwotnego przyznania lub odmowy renty, każda ze stron ma prawo żądać ponownych oględzin lekarskich poszkodowanego dla określenia stopnia jego zdolności do pracy w celu poczynienia zmian w umówionej czy przyznanej rencie, albo odmowy jej płacenia, stosownie do świeżo ujawnionych okoliczności. Zmiana wysokości dokonanych jednorazowych zapomóg (art. 559) jest niedopuszczalna.

586 (46). W razie dobrowolnego zamknięcia przedsiębiorstwa, właściciel obowiązany jest zabezpieczyć regularną wypłatę przypadających od niego sum z tytułu odszkodowania robotników poszkodowanych i członków ich rodzin przez ubezpieczenie odpowiadających tym sumom dochodów w jednym z działających w Rosji towarzystw lub instytucji asekuracyjnych albo przez złożenie w jednej z państwowych instytucji kredytowych w państwowych papierach procentowych lub też przez rząd zagwarantowanych kapitału, zabezpieczającego oznaczone wypłaty. Ze złożonego kapitału i odsetek jego pomienione wypłaty dokonywa się z pierwszeństwem przed innemi zobowiązaniami właściciela przedsiębiorstwa. Wybór jednego z wyżej wskazanych sposobów zabezpieczenia zależy od woli właściciela przedsiębiorstwa. O zamknięciu przedsiębiorstwa i wykonaniu wskazanych obowiązków właściciel powinien za-

wiadomić właściwego Inspektora Fabrycznego lub Inżyniera Okręgowego. Po upływie terminu wypłat właścicielowi lub jego spadkobiercom zwraca się cały złożony, przy zastosowaniu drugiego ze wskazanych wyżej sposobów zabezpieczenia, kapitał, o ile na wypłaty przeznaczone były tylko odsetki od niego, albo pozostałą część tego kapitału, o ile na wypłaty przeznaczony był również i sam kapitał, który jednak dla jakichkolwiekbyś powodów nie został wyczerpany w całości.

587 (47). Gdy przedsiębiorstwo przechodzi w drodze spadku, na spadkobierców właściciela spadają również obowiązki jego, dotyczące odszkodowania robotników poszkodowanych i członków ich rodzin. W razie dobrowolnego przekazania przedsiębiorstwa na własność drugiej osobie, obowiązki te mogą być przekazane nowonabywcy z jego zgodą, wyrażoną na piśmie. Zawiadomienie o zmianie właściciela oraz odpis aktu zgody, jeśli ta nastąpiła, powinny być zakomunikowane przez nowonabywcę właściwemu Inspektorowi Fabrycznemu lub Inżynierowi Okręgowemu. W braku zgody na przeniesienie pomienionych zobowiązań na nowonabywcę, poprzedni właściciel przy samym przekazaniu przedsiębiorstwa winien zabezpieczyć w sposób, wskazany w art. 586, osoby, posiadające prawo na odszkodowanie od niego, i o wykonaniu tego zawiadomić właściwego Inspektora Fabrycznego lub Inżyniera Okręgowego.

588 (48). W razie upadłości oraz w innych wypadkach przymusowej likwidacji przedsiębiorstwa albo publicznej jego sprzedaży, instytucje i osoby, dokony-

wujące likwidacji czy sprzedaży, obowiązane są żądać od właściciela przedsiębiorstwa i od właściwych Inspektorów Fabrycznych albo Inżynierów Okręgowych wiadomości o zobowiązaniach właściciela, dotyczących odszkodowania robotników poszkodowanych i członków ich rodzin na zasadzie przepisów, zawartych w niniejszym Dziale Siódmym. W wiadomościach tych, dotyczących rent, pomienione osoby urzędowe powinny określać sumy, potrzebne do zabezpieczenia dochodów, odpowiadających wysokości rent. Od osób, którym przypada lub wyznaczone zostało odszkodowanie, przyjmuje się deklaracje co do przypadających im sum, jednak brak takiej deklaracji nie zwalnia od zarządzeń co do zabezpieczenia i wypłaty zobowiązań właściciela przedsiębiorstwa, jeśli otrzymano wiadomości o nich od samego właściciela albo Inspektora Fabrycznego czy Inżyniera Okręgowego.

589 (49). Z funduszów, otrzymanych w wypadkach, określonych w art. 588, na pokrycie rent, przyznanych czy przypadających robotnikom poszkodowanym i członkom ich rodzin, przeznacza się sumę, niezbędną według określenia Inspektora Fabrycznego lub Inżyniera Okręgowego dla ubezpieczenia odpowiadających rentom dochodów, lub, w razie gdy środków otrzymanych nie wystarcza, tę sumę, jaka pozostaje dla zabezpieczenia rzeczonych rent po zaspokojeniu pretensji, które mają, według prawa, pierwszeństwo przed wyżej wskazanymi rentami.

590 (50). O wysokości sum, przypadających z funduszów, osiągniętych w wypadkach, określonych w art.

588, na zabezpieczenie renty robotników poszkodowanych i członków ich rodzin, podaje się do wiadomości właściwego Inspektora Fabrycznego albo Inżyniera Okręgowego. Urzędowe te osoby są obowiązane, po otrzymaniu pomienionych wiadomości, wskazać instytucji albo osobie, przeprowadzającej likwidację czy sprzedaż przedsiębiorstwa, te czynne w Rosji towarzystwa i instytucje asekuracyjne, do których powinny być przelane sumy pomienione dla zabezpieczenia regularnej wypłaty rent, albo, w wypadku gdy sumy te okażą się niewystarczającymi, dla ubezpieczenia, ze zgodą pobierających rentę, odpowiednio zmniejszonych dochodów. Wszystkie pozostałe, przypadające poszkodowanym robotnikom i członkom ich rodzin, sumy, po za temi, które przelane zostały do towarzystw asekuracyjnych, winny być wypłacone im do rąk.

591 (51). Przepisy, zawarte w niniejszym Dziale Siódmym, stosują się i do odszkodowania pracowników, którzy obowiązani są być obecni przy wykonywaniu robót (techników, majstrów, zarządzających przedsiębiorstwami i t. p.) jeśli pobierają roczne wynagrodzenie (art. 556) nie przewyższające tysiąca pięciuset rubli. Do pensji tej włącza się i udział pracownika w zyskach przedsiębiorstwa, o ile udział taki miał miejsce i nosił charakter dodatkowego do pensji wynagrodzenia.

592 (52). Właściciele przedsiębiorstw, ubezpieczający robotników i pracowników od następstw nieszczęśliwych wypadków w czynnych w Rosji towarzystwach i instytucjach asekuracyjnych na warunkach nie mniej

korzystnych dla poszkodowanych i członków ich rodzin od warunków, przewidzianych w przepisach, zawartych w niniejszym Dziale Siódmym, wolni są od obowiązków, nakładanych na nich przez te przepisy. Obowiązki te przechodzą w takich wypadkach na oznaczone towarzystwa i instytucje, do których też należy zgłaszać akcje, dotyczące wykonania tych obowiązków (art. 579).

593 (53). Wyznaczone na zasadzie przepisów, zawartych w niniejszym Dziale Siódmym, renty, zapomogi i inne wypłaty nie mogą być brane na pokrycie pretensji skarbu i osób prywatnych do otrzymujących odszkodowanie robotników lub pracowników oraz ich rodzin. Prawo do odszkodowania nie może być zastawione, sprzedane lub w jakikolwiek bądź inny sposób ustąpione osobie trzeciej.

594 (54). We wszystkich wypadkach, które nie podpadają pod moc przepisów, zawartych w niniejszym Dziale Siódmym, robotnicy i pracownicy przedsiębiorstw przemysłowych oraz członkowie ich rodzin winni być wynagradzani za doznane uszkodzenia i straty na zasadach ogólnych prawa cywilnego.

595 (55). Radzie do spraw ubezpieczenia robotników przysługuje prawo wydawania w rozwinięciu przepisów, zawartych w niniejszym Dziale Siódmym, osobnych przepisów instrukcyjnych dla Urzędów do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych, Urzędów do spraw górniczo-hutniczych oraz Zarządów Gubernjalnych i odpowiadających im instytucji oraz dla Inspektorów Fabrycznych, Inżynierów Okręgowych i policji,

stosując się przytem do artykułu 133 dodatku do art. 618¹ (wg. Uzupełn. 1912 r.) Organizacji Ministerstw.

596 (56). Ministrowi Spraw Wewnętrznych przysługuje prawo zatwierdzania w porozumieniu z Ministrem Handlu i Przemysłu i Ministrem Sprawiedliwości, ogólnych zasad warunków polisowych i prawideł kapitalizacji rent dla towarzystw i instytucji asekuracyjnych, przejmujących na siebie zobowiązania pieniężne właścicieli przedsiębiorstw przewidziane w postanowieniach, zawartych w niniejszym Dziale Siódmym, oraz prawo określania sposobu dozoru nad czynnością wskazanych towarzystw i instytucji.

597 (57). Przy zawieraniu umów handlowych z państwami, które dają rosyjskiemu handlowi i żegludze najbardziej ulgowe warunki wwozu, tranzytu i żeglugi, Ministrowi Handlu i Przemysłu przysługuje prawo przedsięwzięcia środków w celu rozciągnięcia przepisów, zawartych w niniejszym Dziale Siódmym, i na poddanych tych państw, będących robotnikami lub pracownikami w czynnych w Rosji przedsiębiorstwach przemysłowych, z następującymi zmianami:

- 1) odszkodowanie pobierają tylko ci członkowie rodziny zmarłego robotnika lub pracownika (obcego poddanego), którzy w momencie nieszczęśliwego wypadku z głową rodziny znajdowali się w Rosji, oraz
- 2) przy wyjeździe z granic Rosji obcego poddanego, jako też wskazanych w p. 1 członków jego rodziny, przypadająca im renta za-

mienia się przez jednorazową wypłatę sumy pieniędzy, równej potrojonej wysokości rocznych wypłat rentowych, jeśli do terminu, do jakiego przysługuje lub jest wyznaczona renta, pozostaje trzy lub więcej lat; jeśli zaś do oznaczonego terminu pozostaje mniej niż trzy lata, to rentę wypłaca się jednorazowo za cały czas pozostały do terminu.

ANEKS 1.

D E K R E T.

tymczasowy o urządzeniu i działalności inspekcji
pracy.

(Dziennik Praw P.P. № 5 z dnia 13 stycznia 1919 r. poz. 90).

Art. 1. Inspekcja pracy nadzoruje należyte stosowanie przepisów prawa o ochronie pracy we wszystkich dziedzinach pracy najemnej, zapewniając pracownikom korzyści, przyznane im przez obowiązujące socjalno-polityczne prawodawstwo.

Art. 2. Inspekcja pracy pozostaje pod zarządkiem Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 3. Organami Inspekcji pracy są:

- 1) główny inspektor pracy,
- 2) inspektorzy pracy (okręgowi i obwodowi),
- 3) kolegjalne organy inspekcji pracy (centralny i okrugowe).

Art. 4. Główny inspektor pracy wykonywa zwierzchni nadzór i kieruje czynnościami inspektorów pracy.

Art. 5. Głównego inspektora i inspektorów pracy mianuje Najwyższa Władza na wniosek Ministra Pracy

i Opieki Społecznej, odnośnie do fabryk wojskowych— w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych.

Art. 6. Na stanowiska inspektorów pracy mogą być mianowane osoby bez różnicy płci z wyższem, a przedewszystkiem z wyższem technicznem wykształceniem i praktyką oraz należytą znajomością nauk społeczno-prawnych, higieny przemysłowej i stosunków robotniczych, po zdaniu egzaminów przed specjalną komisją przy Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 7. Do pomocy inspektorom pracy Minister Pracy i Opieki Społecznej mianować może, na wniosek głównego inspektora pracy, podinspektorów pracy z pośród osób, posiadających dokładną znajomość stosunków robotniczych, po złożeniu przez nie egzaminu przed specjalną komisją przy Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 8. Na stanowiska podinspektorów pracy do zadań specjalnych w zakresie higieny przemysłowej i zawodowej mogą być mianowane, trybem w art. 7 wskazanym, osoby z wykształceniem lekarskiem po zdaniu egzaminu przed specjalną komisją przy Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 9. Przy inspektorach pracy czynni są mężowie zaufania robotników, zatwierdzani jako asystenci przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej. Liczbę i zakres działania asystentów określi rozporządzenie Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 10. Okręgi i obwody działalności oraz siedzibę inspektorów pracy wyznacza Minister Pracy na

wniosek głównego inspektora pracy w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu.

Art. 11. Inspektorzy pracy:

- 1) nadzorują wykonanie przez przedsiębiorców i robotników przepisów, określających ich obowiązki i wzajemny stosunek;
- 2) wydają zarządzenia dla wprowadzenia w życie przepisów i postanowień, wydawanych przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej i mają nadzór nad wykonaniem tych przepisów i postanowień;
- 3) rozpoznają i zatwierdzają cenniki, dotyczące opłat za mieszkanie fabryczne, kąpiele, jadalnie i t. p., za artykuły, sprzedawane w sklepach fabrycznych, tabele kar, regulaminy porządku wewnętrznego;
- 4) zaświadczaają tabele płacy robotniczej;
- 5) przedsiębiorzą środki dla zapobiegania zatargom pomiędzy przedsiębiorcami a robotnikami, badając na miejscu wyniki niezadowolenia i dążąc do polubownego załatwienia sporów;
- 6) nadzorują wykonanie postanowień, dotyczących pracy i nauki szkolnej małoletnich robotników;
- 7) dbają o umieszczanie małoletnich robotników w szkołach początkowych specjalnych;
- 8) ustalają protokularnie przekroczenia punktu 6-go artykułu niniejszego i przedstawiają protokół odnośnym władzom sądowym;

- 9) występują w sądzie w charakterze oskarżycieli w wypadkach, przewidzianych w p. 8-ym artykułu niniejszego;
- 10) wszczynają postępowanie karne i w odnośnych wypadkach oskarżają wobec sądu winnych wykroczenia przeciwko przepisom, zawartym w §§ 42—113 i 570 ustawy o pracy przemyśle;
- 11) nadzorują wykonanie przepisów o rozkładzie i długości dnia roboczego;
- 12) spełniają czynności, jakie na nich wkłada prawodawstwo o ubezpieczeniach społecznych;
- 13) zbierają, sprawdzają i zestawiają statystyczne dane, dotyczące warunków pracy i płacy, bytu robotników oraz wzajemnych stosunków pomiędzy przedsiębiorcami i robotnikami w zakładach pracy w ich okręgach;
- 14) opinują w sprawach wydawania pozwoleń na otwarcie lub przebudowanie zakładów przemysłowych, podlegających nadzorowi inspekcji pracy;
- 15) badają z polecenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej warunki pracy i płacy we wszystkich dziedzinach pracy najemnej w celu gromadzenia materiałów dla udoskonalenia i rozwoju prawodawstwa o ochronie pracy;
- 16) z polecenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej spełniają wszelkie czynności w zakresie

kompetencji Ministerstwa Pracy i Opieki
Społecznej.

Art. 12. Do czasu wprowadzania kolegjalnych urzędów pracy inspektorom pracy przysługuje prawo wnioskowania kar, przewidzianych w §§ 211—214 ustawy o pracy w przemyśle. Postanowienia inspektorów w sprawach wymienionych nie mogą być zaskarżane, jeśli kara nie przewyższa 250 mk. polskich i mają być skierowywane wprost do władz administracyjnych, które egzekwują nałożone kary. O ile kary przewyższają sumę 250 mk. polskich, inspektor pracy przed skierowaniem wniosku do władz administracyjnych winien zawiadomić o nałożeniu kary osobę, karą tą dotkniętą, której przysługuje w ciągu miesiąca prawo odwołania się do głównego inspektora pracy. Główny inspektor pracy po rozważeniu skargi karę uchyla, zmienia lub zatwierdza, przesyłając wniosek władzom administracyjnym do wyegzekwowania.

Oznaczone w §§ 211—214 ustawy o pracy w przemyśle grzywny w rublach obliczają się w markach polskich według kursu urzędowego.

Art. 13. Inspektorom pracy lub upoważnionym przez nich organom inspekcji pracy służy po wylegitymowaniu się urzędową legitymacją, wystawioną przez Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej, prawo wstępu o każdej porze, zarówno w dzień jak i w nocy, do wszystkich oddziałów zakładów pracy, jak również przysługuje im prawo wstępu do wszelkich przeznaczonych dla robotników urządzeń fabrycznych (mieszkań, szpitali, schronisk, ochronek dla dzieci, przytułków dla nie-

mowląt, szkół, zakładów kąpielowych i t. p.). W sprawach, wchodzących w zakres działalności organów inspekcji pracy, mogą informować się u przedsiębiorców lub ich zastępców i u wszystkich osób, zatrudnionych w przedsiębiorstwie, o ile możności jednak z pominięciem wszystkiego, co mogłoby przeszkadzać ruchowi przedsiębiorstwa. W celu wykonywania czynności, wymienionych w p. 15-ym artykułu 11, organom inspekcji pracy przysługuje prawo wstępu do przedsiębiorstw, nieobjętych przez ustawę o pracy w przemyśle.

Art. 14. Organy Inspekcji pracy są obowiązane do zachowania w tajemnicy wszelkich danych, związanych z interesami i ruchem danego przedsiębiorstwa, zwłaszcza zachować winny w ścisłej tajemnicy udzielone im poufnie wiadomości o urządzeniach technicznych, sposobach fabrykacji i innych właściwościach przedsiębiorstwa.

Art. 15. Szczegółowe przepisy:

- 1) dotyczące czynności inspektorów pracy,
 - 2) dotyczące czynności podinspektorów pracy i asystentów inspektorów pracy,
 - 3) dotyczące stosunku organów inspekcji pracy do organów administracji ogólnej,
 - 4) dotyczące stosunku organów inspekcji pracy do organów służby zdrowia,
 - 5) dotyczące stosunku organów inspekcji pracy do organów Ministerstwa Przemysłu i Handlu,—
- wydać Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z właściwymi Ministerstwami.

Art. 16. Do czasu utworzenia organów kolegjalnych do spraw ochrony pracy prawa i kompetencje, o ile nie zostały przez powyższe artykuły zmienione, a przyznane w myśl ustawy o pracy w przemyśle:

- 1) Ministerstwu Przemysłu i Handlu w zakresie ochrony pracy — przysługują Ministerstwu Pracy i Opieki Społecznej,
- 2) Głównemu Urzędowi do spraw fabrycznych i górniczych — przysługują komisji międzyministerjalnej pod przewodnictwem Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej,
- 3) gubernalnemu urzędowi fabrycznym — przysługują inspektorom pracy, przyczem podział kompetencji tych urzędów między głównego inspektora pracy, a inspektorów pracy, o ile nie jest już przewidziany w powyższych artykułach, określony zostanie na mocy instrukcji Ministra Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 17. Przepisy, dotyczące organów ochrony pracy i zawarte w art. 1—41 włącznie Zbioru Praw t. XI, cz. II, według wydania 1913 r., zastąpione zostają przez przepisy powyższe. Skład i kompetencje organów kolegjalnych inspekcji pracy określi dekret specjalny.

Dan w Warszawie, dnia 3 stycznia 1919 r.

ANEKS. 2.

U S T A W A

z dnia 18 grudnia 1919 roku

o czasie pracy w przemyśle i handlu.

(Dz. U. R. P. z 1920 r. Nr. 2 poz. 7).

Art. 1. Czas pracy wszystkich pracowników, zatrudnionych na mocy umowy w przemyśle, górnictwie, handlu, komunikacji i przewozie oraz w innych zakładach pracy, choćby na zysk nie obliczonych, a prowadzonych w sposób przemysłowy, niezależnie od tego, czy te zakłady pracy są własnością prywatną, czy państwową, czy też organów samorządowych, wynosi bez wliczenia przerw odpoczynkowych najwyżej 8 godzin na dobę, w sobotę 6 godzin na dobę i nie może przekraczać 46 godzin na tydzień.

Art. 2. Za czas pracy uważa się liczbę godzin, przez które pracownik obowiązany jest na mocy umowy pozostawać w zakładzie pracy lub poza nim do rozporządzenia kierownika robót.

W górnictwie czas, zużyty na zjazd i wyjazd, wlicza się w czas pracy. Regulamin wewnętrzny kopalni

winien określić wyraźnie kolejność, w jakiej zjazd i wyjazd robotników, pracujących w górnictwie, ma się odbywać.

W handlu czas sprzedaży towarów i otwarcia sklepów, za wyjątkiem aptek i jadłodajni, bez względu na to, czy są tam zatrudnieni pracownicy, nie może przekraczać ustalonych w tej ustawie norm czasu pracy.

Godzinę otwierania i zamykania sklepów określi dla każdej gałęzi handlu jednolicie dla danej miejscowości powiatowa władza samorządowa, a w miastach wyłączonych miejscowa rada miejska po wysłuchaniu stron interesowanych.

Art. 3. Czas pracy osób, zatrudnionych w przemyśle przewozowym, o ile tego wymagają techniczne warunki pracy, może Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, a w zakładach pracy, podlegających bezpośrednio poszczególnym ministerstwom, właściwy minister w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej, po wysłuchaniu opinii związków zawodowych pracowników i pracodawców danej gałęzi, uregulować osobnem rozporządzeniem, zastępując normy, ustalone w niniejszej ustawie przez normy równoważne.

Art. 4. Konieczne odstępstwa od ustalonego w art. i, 10 i 14 czasu pracy celem wykonywania robót, poprzedzających produkcję lub po niej następujących, oraz robót, mających na celu pilnowanie materiałów lub zakładów pracy, jakoteż w rzemiosłach na wsi i w miasteczkach ze względu na związek tych rzemiosł

z pracą na roli, określi dla każdej kategorii pracowników osobnem rozporządzeniem Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, a w dziedzinie pracy w rzemiosłach, wymienionych w tym artykule, i z Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych, odnośnie zaś do zakładów pracy, podlegających bezpośrednio poszczególnym ministerstwom— właściwy minister w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 5. W zakładach pracy lub ich oddziałach, w których praca jest szczególnie dla zdrowia pracowników szkodliwa, może być zarządzony czas pracy krótszy, niż wymieniony w art. 1, a to w sposób, wskazany w art. 19 niniejszej ustawy.

Art. 6. Przedłużenie czasu pracy jest dopuszczalne w wypadkach następujących:

- a) W razie, gdy z powodu zaszłych lub grożących zakładowi pracy żywiołowych wydarzeń lub nieszczęśliwych wypadków jest to konieczne dla zapewnienia bezpieczeństwa pracujących, dla utrzymania w całości zakładu pracy i umożliwienia dalszego jego ruchu, oraz dla wykonania robót, których niewykonanie spowodowałoby mogło zepsucie materiałów lub urządzeń mechanicznych, przyczem czas pracy nie może przekraczać 12 godzin na dobę, o ile nie chodzi o akcję ratowniczą. W wypadkach tych może być czas pracy przedłużony w każdym dniu tygodnia, nie wyłączając niedzieli, pracodawca winien je-

dnak bezzwłocznie zgłosić wypadek, powodujący konieczność przedłużenia czasu pracy, do właściwego Urzędu Inspekcji Pracy.

b) W wypadkach, spowodowanych szczególnie udowodnionymi potrzebami zakładu pracy, może być czas pracy przedłużony za otrzymaniem poprzednio zezwoleniem Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej, zaś w handlu dla celów dorocznej inwentaryzacji — za uprzednim zawiadomieniem Urzędu Inspekcji Pracy, przyczem ilość godzin nadliczbowych dla poszczególnego pracownika nie może wynosić więcej, niż 120 godzin na rok i 4 godziny na dobę.

c) W zakładach o ruchu ciągłym, o ile utrzymanie w ruchu zakładu pracy niezbędnie tego wymaga. W takich zakładach może Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, po wysłuchaniu opinii związków zawodowych pracowników i pracodawców, zezwolić na przedłużenie czasu pracy poszczególnych grup pracowników przeciętnie do 56 godzin tygodniowo. Ustalony w art. 1-ym ośmiogodzinny czas pracy na dobę może być w tych zakładach przedłużony jednego dnia w każdym tygodniu dla jednej lub dwóch po sobie następujących zmian robotników, jednakże wówczas musi być czas pracy w ten sposób podzielony, by każdy ro-

botnik mógł korzystać w każdym okresie 3-tygodniowym z dwukrotnego co najmniej 24-godzinnego odpoczynku.

- d) W wypadkach, spowodowanych koniecznościami narodowymi, może być z decyzji Rady Ministrów, ewentualnie po wysłuchaniu opinii związków zawodowych pracowników i pracodawców, wydane rozporządzenie, pozwalające przedłużyć czas pracy w każdym dniu tygodnia, nie wyłączając niedziel, w poszczególnych zakładach pracy lub kategoriach tychże—za każdym razem jednak na okres nie dłuższy, niż 3 miesięczny.

Art. 7. Podlegające niniejszej ustawie zakłady pracy obowiązane są prowadzić dla każdego pracownika osobne wykazy godzin nadliczbowych z oznaczeniem należnej za nie płacy.

Art. 8 W zakładach o ruchu ciągłym dozwolona jest w sobotę stała ciągła praca 8 godzin na zmianę, jednak w tym wypadku pracownicy muszą otrzymać osobną zapłatę za 2 godziny nadliczbowe według norm, ustalonych w art. 16.

Art. 9. W handlu oraz zakładach fryzjerskich i łaźniach dozwolona jest w sobotę stała normalna praca przez 8 godzin, jednak w tym wypadku pracownicy muszą otrzymać w ciągu miesiąca lub roku równoważną ilość wolnych od pracy i zapłaconych dni poza ustawowym urlopem.

Art. 10. W niedziele i dni świąteczne, ustawą oznaczone, praca w zakładach, podlegających niniejszej ustawie, jest wzbroniona, z wyjątkiem wypadków, przewidzianych w art. 11.

Art. 11. Praca w niedziele i dni świąteczne jest dozwolona:

- a)* dla wykonywania robót koniecznych ze względu na ich użyteczność społeczną i codzienne potrzeby ludności, a w szczególności dla utrzymania wodociągów, oświetlenia, dla czyszczenia, przy komunikacji, w aptekach, w hotelach i jadalniach, w kąpielach rzecznych i morskich oraz we wszelkich kąpielach w miejscach kuracyjnych, w zakładach, służących opiece chorych, w teatrach i widowiskach publicznych, poza tem, nie dłużej jednak, niż przez trzy godziny, do godziny 10 przed południem, w mleczarniach i kwiaciarniach;
- b)* w zakładach o ruchu ciągłym dla wykonywania robót, które ze względu na techniczną naturę produkcji nie mogą być wstrzymane;
- c)* w wypadkach, przewidzianych w art. 6 *a)* i 6 *d)*;
- d)* w sklepach od godziny 1-ej w południe do 6-ej wieczorem w ostatnią niedzielę przed świętami Bożego Narodzenia i Wielkiej Nocy.

Art. 12. We wszystkich wypadkach stosowania pracy w niedzielę (w myśl art. 11), z wyjątkiem prze-

widzianych w art. 6 a), należy poprzednio zawiadomić o tem właściwy Urząd Inspekcji Pracy.

Art. 13. O ile pracownicy pracują w niedzielę dłużej niż 3 godziny—z wyjątkiem zakładów o ruchu ciągłym—muszą otrzymać równą ilość godzin wolnych w tygodniu.

Art. 14. Praca nocna, to jest w czasie od godziny 9 wieczór do 5 rano, a w zakładach, pracujących na dwie zmiany, od 10 wieczór do 4 rano jest wzbroniona, z wyjątkiem wypadków, przewidzianych w art. 15.

Art. 15. Praca nocna dopuszczalna jest we wszelkich zakładach o ruchu ciągłym, nadto w innych wypadkach, przewidzianych w art. 6 i 11 a).

Art. 16. Praca w godzinach nadliczbowych, przewidziana w art. 6 i 8 niniejszej ustawy, ma być wynagradzana conajmniej 50%-ym dodatkiem do płacy normalnej. Za godziny nadliczbowe ponad 2 godziny dziennie oraz za pracę w godzinach nadliczbowych, przypadających na noc lub w niedzielę i święta, dodatek ten ma wynosić conajmniej 100%. Przy pracy akordowej dodatki powyższe będą obliczane na podstawie płacy za czas, o ile ich umową w danym zakładzie inaczej nie unormowano.

Art. 17. Najdalej po każdych 6 godzinach pracy ma nastąpić przerwa, nie krótsza niż jednogodzinna, podczas której ruch maszyn powinien być tam, gdzie na to zezwalają techniczne warunki pracy, wstrzymany, a pracownik wedle swej woli może opuścić miejsce pracy. W zakładach o ruchu ciągłym oraz w tych, w których z powodu natury pracy pracownik nie może

miejsca pracy opuścić, praca może trwać bez wyżej wymienionej godzinnej przerwy; w takim razie jednak pracownik musi otrzymać możliwość spożycia posiłku podczas ruchu zakładu pracy.

Art. 18. Przekroczenia przepisów niniejszej ustawy karane będą w drodze sądowej grzywną do 5.000 marek lub aresztem do 3 miesięcy.

Art. 19. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu Ministrem Przemysłu i Handlu, odnośnie zaś do zakładów pracy, podlegających bezpośrednio poszczególnym Ministerstwom, powierza się wykonanie ustawy właściwemu ministrowi w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 20. Ustawa niniejsza wchodzi w życie w cztery tygodnie po jej ogłoszeniu; równocześnie tracą moc obowiązującą wszystkie inne przepisy, dotąd w tym przedmiocie wydane, o ile są sprzeczne z postanowieniami niniejszej ustawy.

Przepisy przejściowe.

Art. 1. W wypadkach wyjątkowych może minister, powołany w myśl art. 19 do wykonania niniejszej ustawy, po wysłuchaniu opinii interesowanych związków zawodowych pracowników i pracodawców, odroczyć jej wykonanie dla pewnych kategorii pracy nie dłużej jednak, niż na przeciąg 6 miesięcy. Dalsze odroczenie w wymienionych wypadkach, jednak nie dłużej, niż na rok, nastąpić może tylko z decyzji Rady Ministrów.

Art. 2. W miejscowościach, w których nie istnieją jeszcze Urzędy Inspekcji Pracy, aż do ich utworzenia, kompetencje, tymże urzędom w niniejszej ustawie przyznane, należą do władz administracyjnych I instancji.

Art. 3. Wprowadzenie czasu pracy, przewidzianego w ustawie niniejszej, w zakładach, w których dotychczas stosowany był czas dłuższy, [nie może pociągać za sobą zmniejszenia zarobków.

ANEKS 3.

ROZPORZĄDZENIE WYKONAWCZE

Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu z dnia 22 marca 1921 roku o czasie pracy w zakładach handlowych, do ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz. U. Rz. P. z r. 1920 Nr. 2 poz. 7).

(Dz. U. Rz. P. z 1921 r. Nr. 47 poz. 291).

Na mocy art. 19 ustawy z dnia 18 grudnia 1919 o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz. U. Rz. P. z r. 1920 Nr. 2 poz. 7) zarządza się co następuje:

1. Zakres działania.

§ 1. Rozporządzenie niniejsze obejmuje następujące zakłady:

- a) sklepy, stragany oraz wszelkie inne miejsca zawodowej sprzedaży towarów;
- b) zakłady fotograficzne, fryzjerskie oraz kalotechniczne (do zabiegów kalotechnicznych, masażu i t. p.);

- c) kantory pralni, farbiarni i przedsiębiorstw przewozowych, prywatne biura pośrednictwa pracy, lombardy, sale licytacyjne, antykwaryjaty, sklepy, salony i wystawy ze sprzedażą dzieł sztuki, starożytności i t. d. o charakterze przedsiębiorstw handlowych, zakłady pogrzebowe i t. p.
- § 2. Przepisom niniejszego rozporządzenia nie podlegają:
- a) apteki;
 - b) jadłodajnie;
 - c) wszelkiego rodzaju wystawy o charakterze artystycznym lub kulturalnym;
 - d) sprzedaż dokonywana wyłącznie na cele społeczne, o ile przy niej nie są zatrudnieni pracownicy na podstawie umowy najmu pracy.

II. Czas pracy.

§ 3. W myśl ustawy z dn. 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz. Ust. 1920 r. Nr. 2, poz. 7) pracownicy zakładów, wymienionych w § 1 niniejszego rozporządzenia, nie mogą być zatrudniani dłużej niż 8 godzin na dobę, w sobotę zaś dłużej niż 6 godzin na dobę, a ogólny czas pracy nie może przekraczać 46 godzin na tydzień.

Pracownicy zatrudniani w sobotę przez 8 godzin na dobę, zgodnie z przepisami art. 9-go ustawy o czasie pracy w przemyśle i handlu, mają otrzymać wzmian jeden dzień wolny od pracy po upływie miesiąca

lub dwa tygodnie po upływie roku, tak, aby czas ich pracy nie przekraczał przeciętnie 46 godzin na tydzień. Za czas wolny od pracy w myśl powyższego przepisu należy się pracownikom zwykle wynagrodzenie; tego czasu, wolnego od pracy, nie wlicza się do urlopu, przysługującego pracownikom na podstawie umowy, zwyczajów miejscowych lub ustawy.

III. Przerwa w pracy.

§ 4. Najdalej po każdych 6-ciu godzinach pracy pracownikom zakładów, wyszczególnionych w § 1 niniejszego rozporządzenia, winna być zapewniona co najmniej jednogodzinna przerwa, w czasie której zakład winien być zamknięty.

Przerwa winna być ustalona między 12 i 16 godziną

§ 5. Otwarte miejsca sprzedaży na targowiskach, oraz ze względu na naturę pracy, zakłady fotograficzne, w myśl przepisów art. 17-go ustawy o czasie pracy w przemyśle i handlu, mogą być czynne przez 8 godzin bez przerwy; w takim razie jednak pracownicy mają otrzymać możliwość spożycia posiłku podczas godzin pracy.

Zakłady fryzjerskie mogą być czynne bez przerwy, a pracownicy tych zakładów korzystają z przerwy nie jednocześnie, lecz kolejno, z zachowaniem obowiązujących norm czasu pracy.

IV. Czas sprzedaży towarów i otwarcia zakładów.

§ 6. Zgodnie z art. 2 ustawy o czasie pracy w przemyśle i handlu, czas sprzedaży towarów i otwar-

cia zakładów, objętych niniejszem rozporządzeniem, z wyjątkiem zakładów fryzjerskich, nie może przekraczać ustalonych w tej ustawie norm czasu pracy, bez względu na to, czy są w nich zatrudniani pracownicy.

§ 7. Sklepy, kioski i budki, w których sprzedaje się wyłącznie do spożycia na miejscu wodę sodową, wody mineralne, napoje chłodzące, słodyczne i owoce, mogą być otwarte w czasie od 1 kwietnia do 1 października w tych samych godzinach co jadalnie.

§ 8. Sprzedaż towarów w sklepach, połączonych z jadalniami lub z innymi przedsiębiorstwami, niepodlegającymi niniejszemu rozporządzeniu, winna się dokonywać tylko w godzinach określonych dla samodzielnych sklepów tej samej gałęzi handlu.

§ 9. Kupujący, którzy znajdują się w miejscu sprzedaży towarów lub w sklepie w chwili zamykania, mogą być jeszcze obsłużeni.

§ 10. Godziny otwierania i zamykania zakładów, objętych niniejszem rozporządzeniem, winny być ustalone w granicach od godziny 5 do godziny 21.

§ 11. W Wielką Sobotę i w wigilię Bożego Narodzenia w zakładach, objętych niniejszem rozporządzeniem, praca może trwać najdłużej do godziny 18.

§ 12. Godziny otwierania i zamykania zakładów, objętych niniejszem rozporządzeniem, oraz godziny przerwy, określa jednolicie dla poszczególnych miejscowości (powiat, miasto, osada, gmina, wieś) i dla każdego rodzaju zakładów, po wysłuchaniu stron zainteresowanych, powiatowe władze samorządowe, a w mias-

tach, wyłączonych ze związku powiatowego — rady miejskie.

§ 13. Uchwały powiatowych władz samorządowych, względnie rad miejskich, w przedmiocie określania godzin otwierania i zamykania zakładów, objętych niniejszem rozporządzeniem, jak również i godzin przerwy, winny być przed ogłoszeniem przedkładane okręgowym inspektorom pracy w celu stwierdzenia ich zgodności z obowiązującymi przepisami.

V. Odpoczynek niedzielny i świąteczny.

§ 14. W myśl art. 10 ustawy o czasie pracy w przemyśle i handlu, praca w zakładach, wymienionych w § 1 niniejszego rozporządzenia, jest w niedziele i święta wzbroniona, z wyjątkiem wypadków, objętych art. 11 tejże ustawy.

§ 15. Za mleczarnie i kwiaciarnie, które w myśl punktu a art. 11 ustawy o czasie pracy w przemyśle i handlu mogą być otwarte w niedziele i święta do godz. 10 rano, uważa się tylko sklepy, zajmujące się sprzedażą mleka i przetworów mlecznych lub sprzedażą kwiatów naturalnych, z wyłączeniem wszelkich innych towarów.

§ 16. W miejscach widowisk i zabaw publicznych przez cały czas ich trwania oraz w ogrodach i parkach publicznych w niedziele i święta dozwolona jest sprzedaż słodczy, owoców, kwiatów i wyrobów tytoniowych.

W niedziele i święta dozwolona jest przez cały dzień sprzedaż kwiatów przy cmentarzach, z uwzględnieniem § 19 niniejszego rozporządzenia.

W dniu 1-go listopada dozwolona jest przy cmentarzach przez cały dzień sprzedaż kwiatów, świec oraz przedmiotów, służących do ozdoby grobów, z uwzględnieniem § 19 niniejszego rozporządzenia.

§ 17. Sklepy i kioski z wyłączną sprzedażą gazet i czasopism mogą być otwarte w niedziele i dni świąteczne.

§ 18. Detaliczna sprzedaż dewocjonalji, o ile nie jest połączona ze sprzedażą innych towarów, może odbywać się w niedziele i dni świąteczne.

§ 19. Pracownicy, zatrudnieni dłużej, niż przez 3 godziny, w niedziele i święta w zakładach, objętych niniejszem rozporządzeniem, w których praca w dni te jest dozwolona, winni otrzymać w tygodniu taką samą ilość godzin wolnych od pracy.

VI. Praca w godzinach nadliczbowych.

§ 20. Przedłużenie czasu pracy w zakładach, objętych niniejszem rozporządzeniem, dozwolone jest w wypadkach i na warunkach, wyszczególnionych w art. 6 punkt a i b ustawy o czasie pracy w przemyśle i handlu.

§ 21. Praca w godzinach nadliczbowych, przewidziana w poprzednim paragrafie niniejszego rozporządzenia, ma być wynagradzana conajmniej 50% dodatkiem do płacy normalnej. Za godziny nadliczbowe, ponad dwie godziny dziennie oraz za pracę w godzinach nadliczbowych, przypadających na noc lub niedzielę i święta, dodatek ten ma wynosić conajmniej 100%.

§ 22. W wykazach godzin nadliczbowych, prowadzonych przez zakłady, objęte niniejszem rozporządze-

nieniem, w myśl art. 7 ustawy o czasie pracy w przemyśle i handlu, winien być wskazany dzień, w którym odbywała się praca w godzinach nadliczbowych, rodzaj wykonywanej pracy oraz wysokość płacy za godziny nadliczbowe, zgodnie z art. 16 wymienionej ustawy.

VII. Nadzór nad wykonaniem przepisów.

§ 23. W zakładach, objętych niniejszym rozporządzeniem, winien być wywieszony na miejscu widocznym wykaz godzin ich otwierania i zamykania oraz godzin przerwy.

§ 24. Nadzór nad wykonaniem przepisów niniejszego rozporządzenia w zakresie przestrzegania norm czasu pracy, ustalonych ustawą o czasie pracy w przemyśle i handlu, należy do organów Inspekcji Pracy.

ROZPORZĄDZENIE

Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu z dnia 5 czerwca 1921 r. w przedmiocie pracy nocnej w drukarniach i zakładach graficznych.

(Dz. U. Rz. P. z 1921 r. Nr. 57 poz. 362).

Na mocy art. 19 ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle handlu (Dz. U. R. P. r. 1920 Nr. 2, poz. 7)—zarządza się co następuje:

§ 1. Praca nocna jest dozwolona—ze względu na użyteczność społeczną i codzienne potrzeby ludności (art. 15 i 11-a ustawy) — w drukarniach i zakładach graficznych dla tych pracowników, którzy są niezbędni przy wydawaniu i ekspedycji gazet codziennych oraz wydawnictw i druków rządowych, których terminowe wykonanie leży w interesie Państwa.

§ 2. We wszystkich wypadkach stosowania pracy nocnej—w myśl § 1 niniejszego rozporządzenia—należy poprzednio zawiadomić o tem właściwy urząd inspekcji pracy.

§ 3. W wypadkach nieobjętych § 1 niniejszego rozporządzenia praca nocna może być stosowana w drukarniach i zakładach graficznych jedynie na podstawie zezwolenia, uzyskanego od Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej.

ANEKS 5.

ROZPORZĄDZENIE

**Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 10 listopada 1921 r.
wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu
w sprawie czasu pracy w zakładach handlowych w dni
targowe i jarmarczne.**

(Dz. U. Rz. P. z 1921 r. Nr. 92 poz. 681).

Na mocy art. 19 ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r.
o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P.
1920 r. Nr. 2 poz. 7) zarządzam co następuje:

§ 1. Zakłady handlowe, objęte rozporządzeniem
wykonawczem o czasie pracy w zakładach handlowych
z dnia 22 marca 1921 r., (Dz. U. R. P. Nr. 47 poz. 291)
ze względu na naturę pracy w myśl art. 17 ustawy
o czasie pracy w przemyśle i handlu mogą być otwarte
w dni targowe i jarmarczne przez 8 godzin bez przer-
wy; pracownicy tych zakładów jednakże muszą otrzy-
mać możliwość spożycia posiłku podczas godzin pracy.

§ 2. Za dni targowe i jarmarczne w myśl niniej-
szego rozporządzenia uważane są:

- a) na obszarze b. zaboru rosyjskiego dni za-
twierdzone przez właściwe województwo i opu-
blikowane w Dzienniku Wojewódzkim.

b) na obszarze b. zaboru austriackiego dni ustalone przez władze polityczne.

§ 3. Władze samorządowe, powołane do określania godzin otwierania i zamykania sklepów (art. 2 ust. 4 ustawy o czasie pracy w przemyśle i handlu Dz. U. R. P. 1920 r. Nr. 2 poz. 7) ustalą, które kategorie zakładów handlowych, objętych niniejszym rozporządzeniem, winny być otwarte w dni targowe i jarmarczne przez 8 godzin bez przerwy, oraz wydadzą przepisy o godzinach otwierania i zamykania tych zakładów.

§ 4. Przy ogłaszaniu przez władze samorządowe przepisów o otwieraniu i zamykaniu sklepów w dni jarmarczne i targowe obowiązuje tryb postępowania, przewidziany w art. 13 rozporządzenia wykonawczego o czasie pracy w zakładach handlowych (Dz. U. R. P. 1921 r. Nr. 47 poz. 291).

ANEKS 6.

ROZPORZĄDZENIE

**Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 10 grudnia 1921 r.
o wykonywaniu w nocy oraz w niedzielę i dni świąteczne
robót, poprzedzających produkcję w piekarstwie.**

(Dz. U. R. P. r. 1921 Nr. 104 poz. 759).

Na podstawie art. 4 ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r.
o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. r.
1920 Nr. 2 poz. 7) w porozumieniu z Ministrem Prze-
mysłu i Handlu zarządza się co następuje:

§ 1. Zezwala się na pracę w nocy oraz w nie-
dziele i dni świąteczne w piekarniach pracownikom
niezbędnym do wytwarzania wszelkiego rodzaju zakwa-
sek i rozczynów.

§ 2. W wypadkach stosowania pracy w nocy
oraz w niedzielę i dni świąteczne w myśl § 1 niniej-
szego rozporządzenia należy poprzednio zawiadomić
o tem właściwy urząd inspekcji pracy z podaniem ro-
dzaju robót, ilości zatrudnionych przy nich pracow-
ników oraz czasu, niezbędnego do wykonania tych robót.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze obowiązuje z dniem
ogłoszenia.

ANEKS 7.

DEKRET

**w przedmiocie tymczasowych przepisów o pracowniczych
związkach zawodowych.**

(Dz. Pr. P. P. z 1919 r. Nr. 15. poz. 209).

Zgodnie z uchwałą Rady Ministrów stanowią co
następuje:

Art. 1. Związki pracownicze, których zadaniem
jest obrona i popieranie interesów ekonomicznych i kul-
turalnych pracowników danej gałęzi pracy, lub gałęzi
pokrewnych lub podobnych podlegają specjalnym prze-
pisom, poniżej wskazanym.

Art. 2. Wymienione w artykule 1 związki zawo-
dowe podlegają rejestracji przez odpowiednie organy
Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 3. Dla zarejestrowania związków należy zło-
żyć podanie, podpisane conajmniej przez trzech człon-
ków założycieli, z dołączeniem dwóch egzemplarzy pro-
jektu statutu związku. Podania winny być składane
Inspektorowi Pracy tego obwodu, w którego obwodzie
związek ma mieć swą siedzibę prawną.

Art. 4. Podania o zarejestrowanie związków zawodowych, które przewidują w swych statutach prawo tworzenia oddziałów w obrębie całego Państwa Polskiego, należy składać, bądź bezpośrednio bądź za pośrednictwem miejscowego Inspektora Pracy, Głównemu Inspektorowi Pracy w Warszawie. W razie zarejestrowania takiego związku, oddziały jego nie podlegają odrębnej rejestracji, wymaganiem jest jednak, przy otwarciu każdego nowego oddziału, zawiadomienie odpowiedniego Inspektora Pracy, z przedstawieniem zarejestrowanego przez władzę centralną statutu.

Art. 5. Statut winien zawierać następujące dane:

- a) o nazwie, terenie działalności i siedzibie związku,
- b) o zadaniach i formach działalności związku,
- c) o warunkach przyjęcia na członków, sposobie ich przyjmowania i wykluczania,
- d) o sposobie pobierania składek członkowskich,
- e) o prawach i obowiązkach władz związku,
- f) o tworzeniu, terminie i formach urzędowania tych władz,
- g) o rozporządzaniu majątkiem związkowym,
- h) o porządku wprowadzenia zmian w ustawie, likwidacji działalności związku i o przeznaczeniu majątku jego, w wypadku rozwiązania związku.

Art. 6. Związek zawodowy, zarejestrowany na podstawie przepisów niniejszego dekretu, jest osobą prawną. Może on nabywać prawa i zaciągać zobowiązania, w szczególności zaś nabywać nieruchomości, otrzymywać zapisy i darowizny bez ograniczeń, przewidzianych w art.

910 Kod. Cyw., zawierać umowy zbiorowe (cennikowe), pozywać przed sąd i być pozwanym.

Art. 7. Ustawa związku może zawierać przepisy o odpowiedzialności dyscyplinarnej i materialnej członków związku za niespełnianie przyjętych na siebie względem związku zobowiązań.

Art. 8. Odmowa rejestracji może nastąpić jedynie w wypadkach następujących:

- 1) gdy statut związku nie czyni zadość wymaganiom art. 1 i 5 niniejszych przepisów,
- 2) gdy statut jest przeciwny prawu.

Art. 9. Na postanowienie Inspektora Pracy, względnie Głównego Inspektora Pracy, przysługuje prawo skargi do sądów ogólnych, w terminie miesięcznym, od daty zakomunikowania przez Inspektora Pracy, względnie Głównego Inspektora Pracy, motywowanej odmowy rejestracji.

Art. 10. O ile w ciągu dwudziestu dni od czasu złożenia podania, nie nastąpi odpowiedź, związek uważać należy za zarejestrowany.

Art. 11. Związki zawodowe jednej gałęzi, lub gałęzi pokrewnych albo podobnych, o ile mają siedziby swe w różnych miastach, jako też związki zawodowe różnych gałęzi pracy, działające w jednym mieście lub okręgu, mogą łączyć się w większe zrzeszenia. Rejestracja zrzeszeń związkowych odbywa się w ten sam sposób, co rejestracja poszczególnych związków.

Art. 12. Wszelkie zmiany statutu winny być rejestrowane. Do rejestracji zmian statutu mają zastosowanie przepisy o rejestracji statutu.

Art. 13. Zarządy związków zawodowych obowiązane są nadsyłać właściwym Inspektorom Pracy sprawozdania składane na ogólnym zebraniu, w przeciągu 14 dni od daty walnego zgromadzenia, pod karą grzywny w wysokości mk. 100.

Art. 14. W razie skierowania działalności związku do zadań, stanowiących przestępstwo lub wykroczenie, Sąd Okręgowy, w komplecie [karnym, może bądź nałożyć grzywny na winowajców, bądź zawiesić działalność związku na pewien przeciąg czasu, bądź rozwiązać związek.

Art. 15. Przy powołaniu do życia wszelkich ciał zbiorowych przy Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej i jego organach, przedstawiciele związków zawodowych będą uważani za przedstawicieli interesów zawodowych klas pracujących.

Art. 16. Związki zawodowe, które powstały przed wydaniem niniejszego dekretu, powinny w przeciągu dwóch miesięcy od daty ogłoszenia niniejszego dekretu w Dzienniku Praw, przystosować się do przepisów niniejszego dekretu.

Art. 17. Dotychczasowe przepisy o związkach zawodowych pracowniczych tracą moc obowiązującą.

Art. 18. Przepisy wykonawcze w kwestji rejestracji wydaje Minister Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 19. Powyższe postanowienia nie mają zastosowania do zrzeszeń pracowników instytucji państwowych, których statuty podlegają zatwierdzeniu Rady Ministrów.

Dan w Warszawie, dnia 8 lutego 1919 r.

ANEKS 8.

USTAWA

z dn. 23 marca 1911 r.

o odszkodowaniu rzemieślników, robotników i pracowników, poszkodowanych skutkiem nieszczęśliwych wypadków w zakładach przemysłowych i technicznych, należących do Ministerstwa Skarbu, jak również członków rodzin wymienionych osób.

(Zb. Praw, Tom XI cz. II. Wydanie 1915 r.)

Art. I. Ustala się załączone do niniejszej ustawy przepisy o odszkodowaniu rzemieślników, robotników i pracowników, jak również członków ich rodzin, którzy zostali poszkodowani wskutek nieszczęśliwych wypadków w zakładach przemysłowych i technicznych Ministerstwa Skarbu.

Art. II. Przepisów wymienionych w art. I nie należy stosować do wypadków, jakie miały miejsce wśród rzemieślników, robotników i pracowników w zakładach przemysłowych i technicznych Ministerstwa Skarbu do czasu wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. III. Postanawia się, iż we wszystkich wypadkach, do których nie mają zastosowania wymienione w art.

l-szym przepisy, rzemieślnicy, robotnicy i pracownicy zakładów przemysłowych i technicznych Ministerstwa Skarbu, jak również i członkowie ich rodzin, otrzymują odszkodowanie za wyrządzone im szkody i straty według ogólnych zasad prawa cywilnego.

Art. IV. Postanawia się w uzupełnieniu do Ustawy Podatkowej (Zbiór praw t. V wyd. 1903 r. i według dodatku z lat 1906, 1908 i 1909).

Nie podlegają opłacie stemplowej wszelkie podania i papiery, wymienione w §§ 1 i 2 art. 14 (według dodatku 1906 r.), jak również wszelkie decyzje, wydawane w sprawach o odszkodowanie poszkodowanych wskutek nieszczęśliwych wypadków rzemieślników, robotników i pracowników zakładów przemysłowych i technicznych Ministerstwa Skarbu i członków ich rodzin.

Art. V. Przepisy, wymienione w art. I w tych guberniach i okręgach (Ziemiach), gdzie nie została do tychczas jeszcze wprowadzona inspekcja fabryczna, należy stosować w ten sposób, że prawa i obowiązki inspektorów fabrycznych i urzędów do spraw fabrycznych i górniczych będą wykonywać gubernjalni i okręgowi mechanicy i urzędy gubernjalne i okręgowe, lub też odpowiednie instytucje.

Art. VI. Poleca się Ministrowi Skarbu w porozumieniu w poszczególnych wypadkach z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Handlu i Przemysłu, Sprawiedliwości, jak również z Kontrolerem Państwowym wydać i opublikować przez Senat Rządzący instrukcje:

- 1) w uzupełnieniu wymienionych w art. I przepisów dla władz, lekarzy zakładów przemysłowych

wych i technicznych Ministerstwa Skarbu, gubernjalnych i okręgowych urzędów do spraw fabrycznych i górniczych, urzędów górniczych urzędów gubernjalnych i okręgowych—i odpowiednich innych urzędów, jak również dla gubernjalnych i okręgowych mechaników policji, inspektorów fabrycznych i inżynierów gubernjalnych.

- 2) o sposobie: a) wypłacania pensji i innych należności rzemieślnikom, robotnikom i pracownikom wymienionych zakładów i członkom ich rodzin.

b) o asygnowaniu sum potrzebnych dla wypłacania pensji i innych należności wymienionym osobom i

c) o przekazywaniu tych sum poszczególnym urzędom skarbowym.

- 3) o sposobie przesyłania wypłat pensyjnych i innych należności wymienionym w punkcie 2-gim osobom przez urzędy pocztowo-telegraficzne,

- 4) o zaświadczeniach co do prawa na otrzymanie pensji lub innych wypłat, które to zaświadczenia trzeba przedstawić do urzędu skarbowego lub innej kasy wypłat, aby otrzymać wyznaczone sumy.

- 5) o składzie przewidzianych wymienionemi w art. I przepisami specjalnych komisji.

Art. VII. Uwaga 3-cia według dodatku 1906 r. do art. 1289 i uwaga (według tegoż dodatku) do art. 1291 U. P. C. (Zbiór praw t. XVI cz. I) stosują się i do spraw

o odszkodowanie rzemieślników, robotników i pracowników poszkodowanych wskutek nieszczęśliwych wypadków w zakładach przemysłowych i technicznych Ministerstwa Skarbu, jak również członków ich rodzin.

Art. VIII. Poleca się Ministrowi Skarbu wprowadzić w życie niniejszą ustawę nie później, jak w ciągu 6 miesięcy po wydrukowaniu jej w Zbiorze Praw i Rozporządzeń Rządu w terminie według uznania Ministra, który winien być opublikowany przez Senat Rządzący.

Art. IX. Wydatki, jakie mogą być wskutek zastosowania przewidzianych w art. I Przepisów, należy wpisać na rzecz kredytów, wydawanych z budżetu poszczególnych urzędów Ministerstwa Skarbu.

Art. X. Postanawia się, że do prywatnych zakładów przemysłowych, nabytych przez Bank Państwowy od jego dłużników, które są prowadzone na zasadach handlowych, stosują się w zupełności przepisy o odszkodowaniu robotników i pracowników i członków ich rodzin, poszkodowanych wskutek nieszczęśliwych wypadków w zakładach przemysłowych, fabrycznych, górniczych i górniczo-hutniczych (Zb. pr. t. XI. cz. 2, Ust. o przemysle, dodatek do art. 156¹⁹ według 1906 r.)

P R Z E P I S Y

o odszkodowaniu poszkodowanych wskutek nieszczęśliwych wypadków rzemieślników, robotników i pracowników zakładów przemysłowych i technicznych Min. Skarbu, jakoteż członków ich rodzin.

Art. I. W razie nieszczęśliwego wypadku w zakładach przemysłowych i technicznych Ministerstwa

Skarbu, rzemieślnicy i robotnicy bez różnicy płci i wieku otrzymują odszkodowanie na zasadzie przepisów niniejszych za pozbawienie zdolności do pracy na przeciąg czasu dłuższy ponad 3 dni, wskutek uszkodzenia ciała, spowodowanego pracą, wykonywaną w zakładach, lub na skutek pracy. Jeżeli następstwem nieszczęśliwego wypadku była śmierć poszkodowanego, to odszkodowanie otrzymują członkowie jego rodziny, wymienieni w art. 12.

Art. 2. Poszkodowani, jakoteż członkowie ich rodzin, nie otrzymują odszkodowania, jeżeli zostanie udowodnionem, że przyczyną nieszczęśliwego wypadku była zła wola samego poszkodowanego.

Art. 3. Poszkodowani otrzymują odszkodowanie na zasadzie przepisów niniejszych, chociażby roboty zakładu, które spowodowały nieszczęśliwy wypadek, były oddane w antreprzyę osobie trzeciej. Oddaniem w antreprzyę nie nazywa się obstalunek dany drugiemu niezależnemu przedsiębiorstwu.

Art. 4. Wszelkie umowy, zawarte przed wypadkiem skierowane ku ograniczeniu prawa do odszkodowania, uważane są za nieważne.

Art. 5. Poszkodowani otrzymują odszkodowanie w postaci zapomogi lub emerytury.

Art. 6. O ile poszkodowani podczas choroby nie otrzymali wynagrodzenia, jakieby im się należało za pracę (w razie pracy), to wyznacza się im od dnia w którym rniał miejsce nieszczęśliwy wypadek do dnia, w którym poszkodowany odzyskał zdolność do pracy lub w którym pozbawienie zdolności do pracy uznane było za stałe (art. 27), zapomogę w wysokości połowy rzeczywistego zarobku.

Art. 7. Emerytura wyznacza się w razie stałego pozbawienia zdolności do pracy; w razie zupełnego pozbawienia zdolności do pracy—w wysokości $\frac{2}{3}$ rocznego zarobku poszkodowanego (art. 17), a w razie częściowego—w wysokości zmniejszonej, określonej stosownie do osłabienia zdolności do pracy poszkodowanego (art. 27).

Art. 8. Wypłata emerytury rozpoczyna się z chwilą przerwania wypłaty zapomogi lub zarobku. W tych wypadkach, kiedy wysokość emerytury jest wyższą od zapomogi, poszkodowani ponad emeryturę otrzymują jednorazową różnicę pomiędzy emeryturą a zapomogą za cały przeciąg czasu od dnia nieszczęśliwego wypadku do dnia przerwania wypłaty zapomogi.

Art. 9. Emeryturę poszkodowanych małoletnich i wyrostków do czasu dojścia małoletnich do lat wyrostka, a wyrostka do lat dorosłego robotnika należy powiększyć odpowiednio do powiększenia średniej wysokości dziennego zarobku niewykwalifikowanego robotnika dla wymienionych grup (art. 19).

Art. 10. Niezależnie od odszkodowania wyszczególnionego w art. 5 poszkodowanemu, o ile on nie korzystał z bezpłatnej pomocy lekarskiej w zakładzie, powinny być zwrócone wszystkie wydatki na leczenie do czasu wyleczenia lub zaprzestania leczenia. Koszta te obliczają się według opłat pobieranych przez miejscowe szpitale (rządowe, miejskie i ziemskie).

Art. 11. W razie śmierci poszkodowanego, która nastąpiła bądź natychmiast po wypadku, bądź podczas leczenia, bądź wreszcie nie później, jak w przeciągu

2-eh lat od chwili wypadku, o ile poszkodowany wcześniej przestał się leczyć, następuje: 1) wypłata na pogrzeb zmarłego dorosłego lub wyrostka — 30 (trzydziestu) rb. i nieletniego—15 (piętnastu) rb. i 2) wypłata emerytury wymienionym w art. 12 członkom rodziny zmarłego.

Art. 12. Członkowie rodzin otrzymują odszkodowania w stosunku następującym do rocznego zarobku zmarłego (art. 17): 1) wdowa — w wysokości $\frac{1}{3}$ dożywotnio; 2) dzieci obydwu płci, prawe, uprawnione, przysposobione i poza małżeństwem zrodzone, jakoteż wychowawcy (Zbiór pr. t. IX Ustawy o Stanach art. 579 uwaga dodatku 1906 roku) do ukończenia 15-go roku życia, każde w wysokości $\frac{1}{6}$ podczas życia jednego z rodziców i $\frac{1}{4}$ w razie zupełnego sieroctwa; 3) krewni wstępni w prostej linii dożywotnio, każdy w wysokości $\frac{1}{6}$ części i 4) bracia, siostry, zupełne sieroty do ukończenia 15 roku życia, każdy w wysokości $\frac{1}{6}$. Osoby, wymienione w p. p. 3 i 4 niniejszego artykułu, a także dzieci nieślubnego pochodzenia po śmierci ich ojca, otrzymują tylko wtedy, o ile rzeczywiście były na utrzymaniu zmarłego.

Art. 13. Wreszcie w razie powtórnego wyjścia z małżeństwa wdowy (art. 12 i 13) należną dożywotnią emeryturę zamienia się wypłatą jednorazowej zapomogi, równającej się wysokości potrójnie wziętej przypadającej jej emerytury rocznej.

Art. 14. Dzieci wychowawcy (art 12 p. 2) uznani według oględzin lekarskich (art. 27) za niezdolnych na zawsze do pracy, wskutek kalectwa lub choroby, otrzymują emeryturę dożywotnio.

Art. 15. Dzieci wychowawcy (art. 12 p. 2) w razie śmierci obojga rodziców, która nastąpiła w warunkach wymienionych w art. 1 i 11 otrzymują łącznie emeryturę, jaka im się należy po śmierci każdego z rodziców.

Art. 16. Ogólna suma emerytury, jaką mogą pobierać wymienione w art. 12 członkowie rodziny zmarłego, nie może przewyższać $\frac{2}{3}$ rocznego zarobku jego (art. 17). Jeżeli ogólna suma emerytury przewyższa tę granicę, to osoby, wymienione w p. p. 1 i 2 art. 12, mają prawo pierwszeństwa na otrzymanie całkowitego zadośćuczynienia, zaś krewni wymienieni w p. p. 3 i 4 art. 12, otrzymują tylko resztę, o ile ta pozostanie, którą to resztę dzieli się pomiędzy nich porówno. Jeżeli oznaczone wyżej granice przewyższa suma emerytury, jaka się należy tylko osobom, wymienionym w p. 1 i 2 art. 12, to emerytury te stosunkowo się zmniejszają. Zmiana w składzie rodziny zmarłego z wyjątkiem wypadku przyjścia na świat dzieci prawnych po śmierci ojca, nie może być powodem do zmiany wysokości już naznaczonych członkom rodzin emerytur.

Art. 17. Roczny zarobek poszkodowanego oblicza się w następujący sposób: 1) suma, którą rzeczywiście zarobił poszkodowany w ciągu roku przed dniem nieszczęśliwego wypadku po potrąceniu wartości materiałów i narzędzi, o ile takowe były dawane poszkodowanemu na rachunek płacy zarobkowej, stosownie do warunków najmu, dzieli się przez liczbę dni przebytych przez niego w ciągu tegoż roku przy pracy, a jeżeli on nie pracował jeszcze roku w zakładzie, to przez ilość dni stosunkowo mniejszego okresu czasu i 2) otrzymana wymienionym

sposobem wysokość średniego dziennego zarobku mnoży się przez 260, a w zakładach czynnych nie przez cały rok (sezon), na liczbę dni roboczych (sezonu), przyjętych dla nich za zwykłą, ale w ostatnim wypadku do otrzymanego iloczynu dodaje się oprócz tego sumę, jaką otrzymamy przez pomnożenie średniego zarobku niewykwalifikowanego robotnika (art. 19) na różnicę między dwieście sześćdziesięcioma i ilością dni, uznaną dla danego przedsiębiorstwa za zwykłą. Jeżeli poszkodowany otrzymywał jeszcze świadczenia w naturze, to do sumy, wyliczonej sposobem wskazanym w p. 1 i 2, dodaje się, jeżeli otrzymywał mieszkanie, 20% tej sumy, a w razie otrzymywania przez niego całodziennego utrzymania rzeczywisty jego koszt. Obliczony w ten sposób zarobek poszkodowanego nie może być mniejszy od iloczynu średniego zarobku niewykwalifikowanego robotnika (art. 19) z pomnożenia na 260.

Art. 18. O ile zostanie dowiedzione, że zwykły roczny zarobek poszkodowanego przewyższa sumę zarobku otrzymaną przez obliczenie powyższym sposobem (art. 17), to ta ostatnia winna być podwyższoną do wysokości zwykłego zarobku. Jeżeli poszkodowany nie otrzymywał w zakładzie żadnej płacy, to roczne utrzymanie jego oblicza się pomnożeniem średniego dziennego zarobku niewykwalifikowanego robotnika przez 260.

Art. 19. Przeciętny dzienny zarobek niewykwalifikowanego robotnika, przewidziany w art. 9, 17 i 18, określa się przez urząd do spraw fabrycznych i hutniczych sposobem wskazanym w art. 18 dodatku do art. 156¹⁹ Ustawy o przemyśle (Zbiór pr. t. XI cz. II według

dodatku 1906 r.) Wykaz tych plac powinien być opublikowany w miejscowej gazecie urzędowej lub policyjnej i wywieszony w kantorze i lokalu fabrycznym zakładów.

Art. 20. Za obopólną zgodą, emerytury zarówno poszkodowanych, jak i członków ich rodziny (oprócz osób wymienionych w art. 14) mogą być zamienione na wypłatę jednorazową obliczoną w sposób następujący: 1) roczne emerytury poszkodowanych i członków ich rodzin, wymienionych w p. 1 i 3 art. 12, mnoży się przez 10, przyczem dla poszkodowanych małoletnich i wyrostków bierze się w rachubę wypłaty emerytalne, jakie by otrzymywali po dojściu do lat dorosłego robotnika (art. 9) i 2) roczne emerytury dla osób wymienionych w p. p. 2 i 4 art. 12 mnożą się przez liczbę lat w ciągu których miały być wypłacone, ale nie przez większą cyfrę atoli, jak przez 10 i 3) odliczają się wszystkie wypłaty dokonane na rachunek emerytury przed porozumieniem co do jednorazowej wypłaty, ale w każdym razie w sumie nie przewyższającej jednak $\frac{1}{3}$ przypadającej do wypłacenia sumy, obliczonej według p. p. 1 i 2 niniejszego artykułu.

Art. 21. O każdym nieszczęśliwym wypadku, przewidzianym przez niniejsze przepisy naczelnik zakładu, a za jego upoważnieniem naczelnik tych robót, przy wykonaniu których miał miejsce nieszczęśliwy wypadek, obowiązany jest natychmiast dać znać najbliższej władzy policyjnej, a jednocześnie zawiadomić według przepisów przez urzędy do spraw fabrycznych i hutniczych właściwego fabrycznego inspektora lub Okręgowego inżyniera.

Poszkodowani mogą żądać zawiadomienia policji

i fabrycznego inspektora lub okręgowego inżyniera o każdym wypadku uszkodzenia ciała, nawet wtedy kiedy dane uszkodzenie nie jest przewidziane niniejszymi przepisami.

Art. 22. Natychmiast po otrzymaniu wymienionego w art. 21 zawiadomienia policja spisuje na miejscu wypadku protokół, powołując do obecności przy tych czynnościach naczelnika tych robót, przy wykonaniu których miał miejsce nieszczęśliwy wypadek, samego poszkodowanego (o ile on może być obecnym), lekarza lub w razie niemożności natychmiastowego zawezwania jego, felczera, obecnych podczas wypadku robotników i jeżeli to jest możliwe osobę bezstronną obeznaną z tą pracą, podczas wykonania której miał miejsce nieszczęśliwy wypadek. Nieprzybycie na miejsce wypadku kogokolwiek z osób tu wskazanych nie wstrzymuje spisania protokołu.

Art. 23. W protokole (art. 22) notuje się: 1) miejsce i czas wypadku, 2) imiona i nazwiska poszkodowanych i rodzaj ich zajęcia, 3) imiona i nazwiska świadków wypadków z wyszczególnieniem ich miejsca zamieszkania, 4) nazwa zakładu, 5) opis okoliczności, jakie towarzyszyły nieszczęśliwemu wypadkowi, na podstawie oględzin miejsca i zeznań świadków, 6) rodzaj uszkodzenia ciała i 7) wiadomości, wyszczególnione w art. 25, jeżeli przy spisywaniu protokołu jest obecny lekarz.

Art. 24. Protokół, po odczytaniu go w obecności wszystkich osób obecnych przy jego spisywaniu (art. 22), podpisują wszyscy obecni, za niepiśmiennych podpisują osoby upoważnione do tego przez ostatnich.

Art. 25. Jeżeli protokół będzie spisany bez udziału

lekarza, to nie później jak 4-go dnia po spisaniu, a w razie śmierci robotnika natychmiast, naczelnik zakładu wzywa lekarza dla dokonania oględzin lekarskich. Świadcstwo lekarza, dotyczące uszkodzeń ciała, powinno obejmować: 1) opis uszkodzeń ciała i stanu zdrowia poszkodowanego, 2) wniosek co do stopnia przypuszczalnej niezdolności do pracy. W świadectwach stwierdzających śmierć poszkodowanego powinien się znajdować wniosek co do tego, czy śmierć była zależną od nieszczęśliwego wypadku.

Art. 26. Z protokołu (art. 22) i świadectwa lekarskiego (art. 25) sporządza się 2 odpisy, z których jeden nie później, jak w ciągu 3 dni wydaje się naczelnikowi zakładu, a drugi poszkodowanemu lub jednemu z członków jego rodziny.

Art. 27. Przywrócenie zdolności do pracy (art. 6), stały charakter utraty zdolności do pracy (art. 6 i 7), stopień jej osłabienia (art. 7), wyleczenie uszkodzeń cielesnych (art. 10 i 11) i zaprzestanie w swoim czasie leczenia, jak również zależność śmierci poszkodowanego (art. 11 i 25) od nieszczęśliwego wypadku stwierdzane są za pomocą świadectw lekarskich.

Art. 28. Na żądanie naczelnika zakładu, specjalnej Komisji (art. 33) lub poszkodowanego, świadectwa lekarskie mogą być wydawane także w celu zaświadczenia tymczasowego pozbawienia zdolności do pracy lub też określenia przypuszczalnego stopnia stałego pozbawienia zdolności do pracy.

Art. 29. Dla spisania wymienionych w art. 25, 27, 28 świadectw lekarskich naczelnik zakładu i poszkodo-

wany mają prawo wzywać powiatowego, miejskiego lub policyjnego lekarza.

Art. 30. Podania o wyznaczenie zapomogi lub emerytury, należących się na mocy tych przepisów, jak również podania o zamianę wyznaczonej emerytury jednorazową wypłatą (art. 20) mogą być składane w formie ustnej lub pisemnej naczelnikowi zakładu. Osobie która składa podanie wydaje się pokwitowanie, że podanie od niego przyjętem zostało.

Art. 31. Podanie o wyznaczenie odszkodowania winno być złożone w terminie dwuletnim, który liczy się dla samego poszkodowanego od dnia nieszczęśliwego wypadku, a dla członków rodziny zmarłego od dnia jego śmierci.

Art. 32. W każdym zakładzie prowadzi się w specjalnej księdze spis wszystkich wypadków śmierci i uszkodzenia ciała z wyszczególnieniem uszczelnionych wypłat z tytułu odszkodowania poszkodowanych i członków ich rodzin. Do tej księgi składają się i przechowują wszystkie niezbędne dokumenty, w tej liczbie oryginalne protokoły i lekarskie świadectwa (art. art. 23, 25 i 27). Księgę prowadzi się według formularza, przepisanego przez główny urząd do spraw fabrycznych i hutniczych, i przedstawia się właściwemu fabrycznemu inspektorowi lub okręgowemu inżynierowi na ich żądanie.

Art. 33. Wyznaczenie emerytury i zamiana jej na wypłatę jednorazową (art. 20) pewnej sumy dokonywa się na mocy postanowień specjalnych Komisji, utworzonych przy technicznych i przemysłowych zakładach Ministerstwa Skarbu. Skład tych Komisji określa Ministerstwo Skarbu.

Art. 34. Wypłata zapomogi (art. 6), zwrot wydatków na leczenie (art. 10) i wypłata pieniędzy na pogrzeb (art. 11 p. 1) dokonywa się na mocy rozporządzenia naczelnika zakładu, jeśli on uzna iż prośbę należy uwzględnić, w przeciwnym razie naczelnik zakładu przedkłada wniosek Komisji (art. 33). Naczelnik zakładu ma prawo wydać rozporządzenie co do wymienionych wypłat nawet bez prośby osób zainteresowanych, o ile uzna za możliwe stosownie do okoliczności sprawy.

Art. 35. Sprawy, które podlegają kompetencji Komisji (art. 33), naczelnik zakładu przesyła do Komisji wraz ze wszystkimi odnośniami dokumentami i niezbędnymi wyjaśnieniami. Komisja może zaprosić dla wyjaśnienia sprawy poszkodowanych lub ich pełnomocników, osoby które podpisały protokół (art. 22) oraz inne osoby, których wyjaśnienia mogą być dla sprawy pożyteczne. Niestawiennictwo wymienionych osób nie wstrzymuje rozpatrzenia sprawy. W razie potrzeby Komisja zarządzi dokonanie oględzin lekarskich poszkodowanego przez lekarzy, według wyboru Komisji, oraz porozumie się z rządowemi, miejscowemi i centralnemi leczniczemi instytucjami i władzami w celu otrzymania od nich opinii i odpowiedzi na wynikłe pytania.

Art. 36. Po rozpatrzeniu sprawy Komisja najdalej w ciągu 3 miesięcy od dnia złożenia podania (art. 30) wydaje decyzję. W decyzji winny być wymienione: 1) data, miejsce i okoliczności, przy jakich miał miejsce nieszczęśliwy wypadek, 2) data złożenia podania (art. 30), 3) czy śmierć nastąpiła wskutek nieszczęśliwego wypadku, charakter uszkodzeń cielesnych i przyznany

stopień pozbawienia zdolności do pracy (art. 27), 5) opinia na zasadzie niniejszych przepisów i okoliczności, jakie miały miejsce podczas nieszczęśliwego wypadku, o prawie do odszkodowania, o jego wysokości, lub też motywy uchylenia prośby.

Art. 37. Decyzję Komisji w odpisie komunikuje się osobie zainteresowanej bądź to bezpośrednio bądź za pośrednictwem naczelnika zakładu. W razie zgody na decyzję Komisji, osoba zainteresowana podpisuje tę decyzję komisji, którą potem przesyła się przez Komisję inspektorowi fabrycznemu lub okręgowemu inżynierowi. Zapisaną do ksiąg urzędowych decyzję, z odnotowaniami o zgodzie na nią na oryginale, uznaje się jako mającą równe znaczenie z ugodą polubowną zawartą w sądzie. W razie] gdy wymienione osoby urzędowe uznają, że decyzja komisji wykracza przeciw przepisom niniejszym, zwrócą wtedy niezarejestrowaną decyzję z powrotem do Komisji w celu ponownego rozpatrzenia sprawy i zakomunikowania tego osobie zainteresowanej. Oryginał decyzji komisji, zarejestrowanej przez inspektora fabrycznego lub inżyniera okręgowego, zwraca się do Komisji w celu przechowania, a osobie zainteresowanej wydaje się odpis, poświadczony przez wymienione urzędowe osoby.

Art. 38. Natychmiast po zapadnięciu decyzji Komisji o wyznaczeniu emerytury lub innej wypłaty (art. 37) naczelnik zakładu zarządzi wypłacenie wyznaczonej emerytury lub wypłaty.

Art. 39. Kto jest niezadowolony z decyzji Komisji (art. 37) ma prawo w ciągu 2-ch miesięcy od dnia

ogłoszenia mu decyzji zgłosić zażalenie i prosić o ponowne rozpatrzenie sprawy. Komisja obowiązana jest rozpatrzyć taką prośbę i wydać nową decyzję w przeciągu miesiąca od dnia zgłoszenia zażalenia. Nowa decyzja winna być ogłoszoną z zachowaniem przepisów, wymienionych w art. 37.

Art. 40. Inspektorzy fabryczni i inżynierowie okręgowi mają prawo w wypadkach, wskazanych w art. 37 i 39, zbierać wszelkie niezbędne dane, zwracać się w celu ich otrzymania do komisji, żądać okazywania takowych od osób poszkodowanych, oraz zapraszać w razie potrzeby powiatowego, miejskiego lub policyjnego lekarza dla oględzin lekarskich poszkodowanego.

Art. 41. Osoby niezadowolone z tej powtórnej decyzji Komisji (art. 39) mają prawo w ciągu 3 miesięcy od daty ogłoszenia im tej decyzji wnieść zażalenie do władzy zwierzchniej. Zażalenie podaje się na imię władzy zwierzchniej do wymienionej Komisji bezpośrednio lub za pośrednictwem właściwego naczelnika zakładu przemysłowego lub technicznego, przy którym Komisja urzęduje. Zażalenie to rozstrzyga Minister Skarbu. Decyzja tego ostatniego winna być najdalej w ciągu 6 miesięcy od dnia złożenia zażalenia zakomunikowana poszkodowanemu lub osobie zainteresowanej. Kto wytacza powództwo nie może wnosić zażalenia do władzy zwierzchniej.

Art. 42. Kto wytacza powództwo tem samem pozbawia się prawa otrzymania od pozwanego kosztów sądowych i za prowadzenie sprawy:

1) Jeżeli przed wytoczeniem akcji w sądzie nie

zwróć się z prośbą do naczelnika zakładu stosownie do art. 30 lub też wytoczy powództwo, nie oczekując na ogłoszenie decyzji Komisji (art. 37 i 39) i 2) w razie uwzględnienia wytoczonego powództwa nie więcej ponad tę sumę, jaka została określona decyzją Komisji.

Art. 43. Do prowadzenia sprawy w Komisji (art. art. 35, 37 i 39) i w sądzie (art. 41), małoletnim, o ile w miejscowości, gdzie znajduje się zakład niema ani ich rodziców, ani też opiekunów lub kuratorów, właściwy sędzia pokoju wyznaczy specjalnego dla każdego wypadku opiekuna. Inspektor fabryczny lub inżynier okręgowy ma prawo według własnego uznania na skutek prośby nieletniego lub na zapytanie sędziego wskazać temu ostatniemu osoby, które mogłyby pełnić tymczasowo obowiązki opiekunów lub kuratorów w wypadkach w artykule niniejszym wymienionych. Podania o wyznaczenie zapomóg i emerytury, (art. 30) prośby o ponownem rozpatrzeniu decyzji Komisji (art. 39), zażalenia w drodze administracyjnej (art. 41) podają małoletni osobiście, ale na skutek ich prośby mogą być wyżej wskazanym sposobem wyznaczeni specjaliści opiekunowie i w tych wypadkach.

Art. 44. Powództwo (art 41) należy wytaczać przeciw zakładom w osobie naczelnika tego zakładu, w którym pracował poszkodowany, a w razie gdy zakład podlega kompetencji Głównego Urzędu podatków pośrednich i monopolu państwowego, w osobie zarządzającego poborami akcyzy w gubernji.

Art. 45. Dla wytoczenia powództwa o odszkodowanie daje się termin dwuletni, który dla samego po-

szkodowanego liczy się od dnia, kiedy miał miejsce nie-
szczęśliwy wypadek, a dla członków rodziny zmarłego
od dnia jego śmierci.

Art. 46. Bieg przedawnienia, ustanowionego dla
wytoczenia powództwa o odszkodowanie (art. 45), uważa
się za wstrzymany od dnia złożenia przez poszkodowa-
nego podania o wyznaczenie odszkodowania (art. 30)
do dnia wydania mu 1) odpisu pierwszej decyzji Komisji
(art. 37) lub 2) odpisu drugiej decyzji Komisji (art. 39)
lub 3) do dnia zakomunikowania poszkodowanemu de-
cyzji na jego zażalenie do władzy wyższej (art. 41) sto-
sownie do tego, po jakiej decyzji zostało wytoczone
przez niego powództwo.

Art. 47. Zawieranie umów z pełnomocnikami o
wynagrodzenia za prowadzenie spraw, wytoczonych na
zasadzie przepisów niniejszych, w wysokości przewyż-
szającej takse (Zbiór Pr. T. XVI. cz. I Ust. o org. sądów.
Wyd. 1892 r. dodatek do art. 395 uwaga 1) zabrania
się i umowy takie, jak również zobowiązania wydania
sumy, przewyższającej takse, uważa się za nieważne.

Art. 48. Zapomogi (art. 5) wypłaca zakład, w któ-
rym pracował poszkodowany, w terminie przyjętym w za-
kładzie dla wypłaty zarobku robotnikom.

Art. 49. Wypłata emerytury czy to samym po-
szkodowanym, czy członkom ich rodzin skutecznia się
miesięcznie zgóry w tych zakładach, w których prze-
cowali poszkodowani, albo na skutek prośby osób otrzy-
mujących zapomogę lub emeryturę we właściwych Ka-
sach skarbowych.

Art. 50. Na skutek podania osób, otrzymujących odszkodowania, kwoty jakie się należą powinny być na koszt skarbu w określonych terminach wysyłane pocztą pod adresem wskazanym w podaniu.

Art. 51. Wyplata emerytury zostaje wstrzymana na czas, w ciągu którego poszkodowany pracuje lub służy w zakładach przemysłowych i technicznych Ministerstwa Skarbu i zarobek jego jest nie mniejszym od tego, według którego była obliczona emerytura. Jeżeli zarobek obecny poszkodowanego jest mniejszym od tego, według którego była obliczona emerytura, to przez czas otrzymywania takiego zarobku poszkodowany otrzymuje $\frac{2}{3}$ różnicy pomiędzy jego zarobkiem obecnym i tym, jaki był przed wypadkiem.

Art. 52. W ciągu 3 lat od dnia, kiedy pierwszy raz została wyznaczona emerytura lub kiedy poszkodowanemu odmówiono wyznaczenia emerytury, naczelnik zakładu oraz poszkodowany mają prawo żądać dokonania powtórnych oględzin lekarskich dla określenia jego stanu zdolności do pracy, a to w celu zmiany emerytury lub odmowy jej wypłaty, stosownie do nowych okoliczności, jakie się okażą. Zmiana emerytury lub odmowa jej wypłaty dokonywane są sposobem, wskazanym w art. 35—46, ale emerytura wyznaczona w drodze sądowej, może być zmniejszona lub skasowana tylko w drodze sądowej przez wytoczenie właściwego powództwa. Zmiana wysokości poszczególnych dokonanych jednorazowych wypłat (art. 20) jest niedopuszczalna.

Art. 53. Niniejsze przepisy (art. art. 1—52) należy stosować i przy odszkodowaniach osób pracujących

w zakładach przemysłowych Ministerstwa Skarbu na zasadzie dobrowolnej umowy (techników, zarządzających zakładami, majstrów, *biuralistów*, rachmistrzów, rysowników, taksatorów, nadzorców, kancelistów, stróży i t. p.) bez różnicy płci i wieku, o ile osoby te otrzymują roczną pensję (art. 17) nie wyższą ponad tysiąc rubli.

Art. 54. Na wyznaczonych na zasadzie przepisów niniejszych emeryturze, zapomogach i innych wypłatach nie mogą być poszukiwane sumy należące się od poszkodowanych majstrów, robotników i pracowników i ich rodzin rządowi lub osobom prywatnym. Prawo do odszkodowania nie może być zastawione, sprzedane lub w jakikolwiek bądź inny sposób ustąpione osobie trzeciej.

Art. 55. Należne wymienionym pracownikom, majstrom i robotnikom oraz członkom ich rodzin na zasadzie niniejszych przepisów emerytury, zapomogi lub inne wypłaty uskuteczniane będą niezależnie od emerytur, zapomóg i wypłat, które mogą się tymże osobom należeć bądź to na skutek otrzymania ich od skarbu z innych zasad, na mocy szczególnych postanowień, bądź też z jakichkolwiek instytucji dobroczynnych i kas pomocy, zgodnie z ich statutami.

ANEKS 9.

PRZEPISY

**o środkach bezpieczeństwa przy wykonywaniu
robót w zakładach przemysłu fabrycznego.**

Wydane przez Główny Urząd do spraw fabrycznych
i górniczo-hutniczych 19 lutego 1913 r. Zatwierdzone
przez Ministra Handlu i Przemysłu 31 marca 1913 r.
(Zbiór Pr. i rozp. poz. 1515).

§1. Urządzenie i utrzymanie zakładów przemysłowych.

Art. 1. Wszystkie gmachy, zabudowania i budowle
winny posiadać niezbędną moc i trwałość oraz winny
być utrzymane w stanie poprawnym.

Wszystkie lokale pracy, a także wejścia, wyjścia,
przejścia i schody, jak wewnętrzne tak również ze-
wnętrzne, winny być światłem naturalnym lub sztucz-
nym należycie oświetlone.

Art. 2. Wszystkie lokale pracy winny być dosta-
tecznie obszerne.

Art. 3. Wszystkie lokale pracy winny mieć nie mniej, niż $3\frac{1}{2}$ arszyna wysokości.

Art. 4. Czystość powietrza w lokalach pracy winna być zabezpieczona przez wentylację naturalną, w razie zaś niedostateczności jej — przez sztuczną. Przy produkcjach, związanych z wydzielaniem się szkodliwych dla zdrowia gazów, pary lub kurzu, obowiązuje wentylacja sztuczna.

Art. 5. W lokalach pracy winna być utrzymywana należyta temperatura.

Art. 6. W lokalach pracy wejścia, wyjścia, przejścia i schody, jak wewnętrzne tak i zewnętrzne, winny być dostatecznie obszerne. Szerokość ich określa się w zależności od ilości robotników, z nich korzystających, licząc przynajmniej $\frac{3}{4}$ arszyna na każdym 100 robotników, jednocześnie znajdujących się w lokalach pracy. Szerokość ta dla każdego wejścia, wyjścia, przejścia i schodów winna być jednak nie mniejsza niż $1\frac{1}{4}$ arszyna. Ilość wejść i wyjść oraz ich rozkład winny odpowiadać największemu bezpieczeństwu na wypadek pożaru.

Art. 7. Przejścia obok pieców (spawających, puddlingowych i t. p.) od strony palenisk winny posiadać szerokość nie mniejszą niż 3 arsz. z wyjątkiem tych wypadków, gdy jest to niemożliwe do uskutecznienia ze względu na warunki produkcji.

Art. 8. Wejścia, wyjścia i przejścia w lokalach pracy nie powinny być zwięzane przez nagromadzenie materiałów lub przedmiotów, mogących tamować swobodny ruch ludzi.

Art. 9. Miejsca wazkie o szerokości 12 werszk. i mniej, przylegające do nieogrodzonych, a pozostających w ruchu lub obracających się części maszyn lub pędni, winny być niedostępne dla osób, które nie są zatrudnione przy tych mechanizmach.

UWAGA. Gubernjalne i obwodowe Urzędy do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych w wypadkach konieczności mogą zezwalać na odstępstwa od wymagań, wymienionych w artykule niniejszym.

Art. 10. Budynki fabryczne i warsztatowe, dłuższe ponad 12 sążni i wyższe od jednopiętrowych, winny mieć, oprócz wewnętrznej klatki schodowej, conajmniej co 12 sążni frontu, schody zewnętrzne, najlepiej metalowe, na wypadek pożaru, nie mniej 1 arsz. szerokości, sięgające dachu. Z każdego piętra winno być urządzone wyjście przez drzwi lub okno na te schody. Schody winny mieć poręcze. Wyjścia na wypadek pożaru (drzwi lub okna) winny być pomalowane jaskrawym kolorem czerwonym.

Art. 11. Wszystkie drzwi wewnętrzne budynków fabrycznych winny otwierać się w kierunku ogólnych wyjść, a drzwi tych wyjść—nazewnątrz.

Art. 12. Podłogi, schody i podesty winny być utrzymywane w stanie sprawności, winny być równe, nie śliskie i należycie trwałe. Możliwemu, zależnie od warunków pracy lub wpływów atmosferycznych, tworzeniu się śliskich miejsc winno się zapobiegać przez odpowiednie środki, o ile na to pozwalają warunki produkcji.

Art. 13. W lokalach, gdzie przetwarzają się substancje organiczne, ulegające procesowi rozkładowemu, lub gdzie przy pracy używa się znacznej ilości płynów, podłogi winny być nieprzemakalne, ze spadkiem w kierunku ścieków. Podłogi takie wolno zaścielać przykryciami w kształcie kraty lub innemi, przepuszczającymi płyny.

Art. 14. Galerje, pomosty, przejścia, platformy, jak również klatki schodowe oraz ich podesty winny posiadać poręcze lub kraty nie niższe niż 20 werszków. W dolnej swej części, na wysokości 4 werszków, ogrodzenia te powinny być tak urządzone, aby zapobiegały ześlizgiwaniu nóg.

UWAGA: Gubernjalne i Obwodowe Urzędy do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych mogą zewalać na zachowanie istniejących już ogrodzeń, których wysokość jest niższa od wskazanej w artykule niniejszym, aż do czasu ich przeróbki.

Art. 15. Drabiny ruchome winny być utrzymywane w stanie sprawności i mieć urządzenia, zapobiegające ześlizgiwaniu się ich z miejsca ustawienia.

Art. 16. Doły, rowy otwarte, rezerwoary w ziemi inne zagłębienia, jak w lokalach pracy tak również i na podwórzu, winny być zwierzchu przykryte lub ogrodzone poręczami, zgodnie ze wskazówkami § 14-go, lub zabezpieczone obrzeżeniem o wysokości nie niżej 20 wersz. Jeśli warunki produkcji nie pozwalają na urządzenie tych zabezpieczeń, to w każdym razie zagłębienia takie winny być dobrze oświetlone jak w dzień tak i w nocy.

UWAGA: Gubernjalne i Obwodowe Urzędy do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych mogą zezwalać na zachowanie istniejących już ogrodzeń, których wysokość jest niższa od wskazanej w niniejszym artykule, aż do czasu ich przeróbki.

Art. 17. Jeżeli przykrycia wskazanych w § 16 zagłębień służą jednocześnie do przechodzenia po nich, to winny być one odpowiednio trwałe, stosownie do takiego ich przeznaczenia i winny być utrzymywane w stanie dostatecznej do tego sprawności.

Art. 18. Urządzenia, maszyny, obrabiarki, instrumenty i pozostałe narzędzia produkcji mogą pracować i być użyte tylko wtedy, gdy są w stanie zupełnej sprawności. Zauważone ich uszkodzenia, mogące wpływać szkodliwie na ich działanie, lub grożące niebezpieczeństwem pracującym przy nich, winny być niezwłocznie naprawione, a jeśli to jest niemożliwe do uskutecznienia, winny być wycofane z użycia aż do czasu doprowadzenia ich do stanu sprawności.

Art. 19. Substancje wybuchowe oraz trujące i jadowite, szkodliwe dla zdrowia winny być tak przechowywane, aby nie zagrażały niebezpieczeństwem i aby robotnicy nie mogli ich otrzymywać bez pozwolenia.

Art. 20. Gałgany, pakuły, odpadki bawełniane i inne materiały, użyte do czyszczenia i wycierania mechanizmów, oraz wszelkie inne odpadki produkcji, stanowiące jakiegokolwiek niebezpieczeństwo pod względem ognia, winny w miarę ich nagromadzenia, a w każdym razie codziennie, być usuwane z lokali pracy.

Art. 21. Kierownicy robót i majstrowie obowiązani są przestrzegać, aby robotnicy całkowicie byli ob-

znajmieni z niebezpieczeństwami, złączonemi z ich pracą i aby przestrzegali niezbędnych przy pracy środków ostrożności. Osobom, pozostającym w stanie nietrzeźwym, wejście do lokali pracy i pobyt w nich winny być zabronione. Osoby, o których wiadomo zarządowi fabryki, że cierpią na epilepsję, konwulsje, zawroty głowy, głuchotę, niemotę, ślepotę i inne braki fizyczne, nie mogą być dopuszczane do robót, przedstawiających jakiekolwiek niebezpieczeństwo.

Osoby, o których wiadomo zarządowi fabryki, że choroba ich zagraża niebezpieczeństwem otoczeniu, nie powinny być dopuszczane do robót.

Art. 22. W lokalach, w których gromadzą się szkodliwe dla zdrowia gazy, pary i kurz, robotnicy winni mieć gąbkowe opaski, respiratory lub inne przyrządy, zapobiegające wdychaniu substancji szkodliwych.

Art. 23. Przy pracy z substancjami gryzącemi i trującemi robotnicy, na czas roboty, winni mieć odpowiednią odzież ochronną, w razach koniecznych i nakrycia na głowy, a przy pracy w mokrych lokalach również specjalne obuwie. Oznaczone w tym artykule odzież i obuwie, jak również ubranie robotnika, zdejmowane przed robotami, winny być przechowywane w specjalnych ubikacjach.

Art. 24. Nasypywanie, przesypywanie i przesiewanie sproszkowanych substancji szkodliwych, winny być wykonywane w specjalnych lokalach i przeważnie w zakrytych przyrządach, a także operacje z substancjami trującemi winny być poza tem wykonywane sposobem mechanicznym, usuwającym możliwie dokładnie

szkodliwe wpływy tych substancji na zdrowie robotników.

Art. 25. Przy wykonywaniu robót, związanych z wydzielaniem się jaskrawego rażącego światła, robotnicy powinni używać przyrządów zabezpieczających z kolorowymi szklami (okulary, ramki, hełmy i in.).

Art. 26. Zdejmowanie, nakładanie, jak również i przechowywanie odzieży w bezpośrednim sąsiedztwie z mechanizmami, będącymi w ruchu, jest wzbronione. Dla przechowywania zwierzchniej odzieży winny być przeznaczone specjalne miejsca, chociażby i w lokalu pracy z wyjątkiem wypadków wskazanych w art. 23.

Art. 27. Bez pozwolenia zarządu fabryki nikogo nie wolno wpuszczać do lokalów pracy z wyjątkiem pracowników fabrycznych, robotników należących do fabryki i tych urzędników, którym ustawowo dozwolony jest dostęp do fabryk.

Art. 28. Przy rozbiórce złożonych w kupy surowca, piasku, gliny, węgla i innych materiałów, jak również przy wykonywaniu robót ziemnych nie powinny być dozwolone podkopywanie i wszelkie inne metody pracy, mogące wywołać osunięcie się kupy lub skarp ziemnych. Podobne środki ostrożności winny być stosowane przy rozbiórce drzewa opałowego, złożonego w sążnie, lub różnych przedmiotów, złożonych w przyrządy.

Art. 29. Zarząd fabryki obowiązany jest pilnować, aby wszelkie roboty w studniach, dołach, przewodach gazowych, spalinowych, zakrytych rowach i innych podobnych miejscach, gdzie mogą się wydzielać gazy du-

szące, płonące i inne gazy szkodliwe, rozpoczynały się nie wcześniej, jak po należytem przewietrzeniu miejsca robót i były wykonywane pod dozorem osoby, wyznaczonej przez zarząd fabryki.

Art. 30. W każdym zakładzie przemysłowym winny być, przy udzielaniu pierwszej pomocy w razie niebezpiecznych wypadków i nagłych zasłabnięć, stosowane wszelkie środki ustanowione przepisami, wydanymi przez Radę do spraw ubezpieczenia robotników.

Art. 31. Robotnicy powinni mieć możność mycia rąk i twarzy przed przyjmowaniem posiłku i po ukończeniu robót.

II. Kotły parowe i inne przyrządy i aparaty, pracujące pod ciśnieniem wyższem niż atmosferyczne.

Art. 32. Prócz obowiązujących przepisów, dotyczących urządzenia, utrzymywania i badania kotłów parowych (Zb. Pr. i rozp. 1911 r. poz. 1527) te ostatnie, jak również i kotłownie winny odpowiadać następującym warunkom. (art. 33—47).

Art. 33. Drzwi kotłowni winny być tak skonstruowane, aby otwierały się nazewnątrz od zwykłego nacisku. W czasie funkcjonowania kotła parowego drzwi tych nie należy zamykać.

Art. 34. Zabrania się ustawiania w kotłowni postronnych maszyn, przyrządów i aparatów, jak również składania pościeli, materiałów leśnych i t. d. Zabrania się również wykonywania w kotłowniach robót, nie mających bezpośredniego związku z obsługą kotłów pa-

równych. Nie zabrania się ustawiania w kotłowniach gazo-generatorów, dynamomaszyn i pomp parowych.

Art. 35. Dostępu do przyrządów zabezpieczających i armatury nie należy utrudniać przez nagromadzenie w kotłowni paliwa, żużli, popiołu i t. p. Przejścia do wyjść i same wyjścia z kotłowni winny być zawsze wolne.

Art. 36. Manometry i szkła wodowskazowe winny być należycie oświetlone, aby palacz mógł wyraźnie widzieć ich wskazania.

Art. 37. Szkła wodowskazowe winny mieć taką konstrukcję, któraby możliwie dokładnie ochraniała od poparzeń i skaleczeń, w razie ich pęknięcia.

Art. 38. Przy wysokiem ustawieniu szkieł wodowskazowych i kurków próbnych winien być zapewniony wygodny i bezpieczny dostęp do nich za pomocą schodów lub stałych galerji.

Art. 39. Wzbroniona jest praca przy kotłach parowych przy prężności pary wyższej od dozwolonej, a w szczególności dowolna zmiana obciążenia zaworów bezpieczeństwa.

Art. 40. Przewody parowe zarówno w obrębie kotłowni, jak również i w innych pomieszczeniach, winny być zabezpieczone od bezpośredniego zetknięcia się z łatwopalnymi materiałami (drzewem i t. p.), a w miejscach dostępnych dla robotników winny być nadto ogrodzone lub izolowane.

Art. 41. Kotłownia winna być połączona sygnalizacją z oddziałem maszynowym dla uprzedzenia palaczy o zatrzymaniu silnika.

Art. 42. Przy rewizji wewnętrznej, czyszczeniu i reperacji kotła parowego, który posiada wspólne przewody z innymi kotłami, winno być zabezpieczone zupełne odłączenie kotła od wszystkich przewodów. Przy opalaniu gazami z wielkich pieców lub innymi gazami kocioł winien być nadto odłączony od wspólnego przewodu gazowego. Przy wskazanych w tym artykule robotach użycie naftowych lub innych lamp z łatwo zapalnymi materiałami nie jest dozwolone.

Art. 43. Zabrania się dawać palaczowi roboty, nie wchodzące w zakres jego bezpośrednich obowiązków, związanych z obsługą kotła.

Art. 44. Obsługa maszyny parowej i aparatów, wskazanych w art. 34, może być powierzona palaczowi tylko w tym wypadku, jeśli są one ustawione w kotłowni lub w bezpośrednio przylegającym pomieszczeniu i pod warunkiem, że palacz obsługuje tylko jeden kocioł.

UWAGA: Przepisy niniejszego artykułu nie stosują się do kotłów, ogrzewanych ciepłem uchodzącym z pieców metalurgicznych.

Art. 45. Obsługa kotłów parowych może być powierzona tylko palaczom, obznajmionym gruntownie z taką robotą, w wieku nie mniej lat 21.

Zabrania się czyszczenia kotłów parowych i przewodów spalinowych przez małoletnich (do lat 15).

Art. 46. Zarząd fabryki powinien ułożyć przepisy dla palaczy i wywiesić je w miejscu widocznym w kotłowni. Przepisy te winny być przedstawione do zatwierdzenia inspektorowi fabrycznemu.

Art. 47. Wzbronione są wstęp do kotłowni i przebywanie w niej osobom, nie zajętym obsługą kotłów lub nienależącym do personelu dozoruującego, bez specjalnego pozwolenia zarządzającego. Ogłoszenie o tym zakazie winno być wywieszone na zewnętrznej stronie drzwi kotłowni.

Art. 48. Parniki, zamknięte kotły do wrzátku i gotowania, bębny suszące, bębny do wygładzania, autoklawy i inne przyrządy, pracujące przy prężności pary wyższej niż ciśnienie atmosferyczne, winny być zaopatrzone w manometr z wyraźnem odznaczeniem najwyższej dozwolonej prężności i mieć przynajmniej jeden zawór bezpieczeństwa konstrukcji, uniemożliwiającej samopowiększenie się obciążenia. Jeżeli, ze względu na warunki techniczne, umieszczenie manometru i zaworów bezpieczeństwa na samych aparatach jest niemożliwe, winny być one umieszczone na przewodzie parowym.

Art. 49. Przyrządy i aparaty, których pokrywy włązy są rzadko zdejmowane, np. bębny do wygładzania, winny posiadać urządzenia do wypuszczania powietrza i usuwania wody skondensowanej.

Art. 50 *). Wszystkie wskazane w artykule 48 przyrządy i aparaty, a także wszelkie inne przyrządy i apa-

* Postanowienie art. 50 w stosunku do kotłów parowych zostały zastąpione przez przepisy § 15 Rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z d. 8 XI 1921 r. (Dz. U. 1921 r. ~~Nr~~ 103 poz. 744) z tem, że zamiast norm ciśnień wodnych, stosowanych przy próbie nowych kotłów, a przewidzianych w tym §-ie, obowiązują do dnia 1.I 1923 r. normy art. 50 (Patrz § 22 wyżej wymienionego Rozporządzenia).

raty, pracujące chociażby i nie pod ciśnieniem pary, lecz pod ciśnieniem wyższem od atmosferycznego wszelkich znajdujących się w nich płynów lub gazów, zarówno już działające, jak też na nowo ustawiane, winny być poddane próbie wewnętrznej za pomocą ciśnienia hydraulicznego: pracujące pod ciśnieniem większem od jednej i nie wyżej 10 atm. podlegają próbnemu ciśnieniu, półtora raza przewyższającemu robocze; pracujące zaś pod ciśnieniem wyżej 10 atmosfer—ciśnieniu, przewyższającemu robocze o 5 atmosfer. Następnie próba ta powtarza się co 6 lat. Niezależnie od tego aparaty te i przyrządy co 3 lata, jeśli tylko posiadają włazy, winny podlegać wewnętrznym i nie rzadziej niż raz do roku zewnętrznym oględzinom.

Wskazanych prób i oględzin dokonywa administracja fabryczna i ich wynik, stwierdzony podpisem osoby odpowiedzialnej i świadków, zostaje wciągnięty do książki sznurowej.—G. U. 1914 r. art. 3 (Zbiór Pr. i rozp. poz. 1592).

UWAGA: Jeżeli właściciel przedsiębiorstwa powierzył nadzór nad wskazanemi w niniejszym artykule przyrządami i aparatami na mocy art. 21 Ustawy Przemysłowej Stowarzyszeniu właścicieli kotłów parowych, to prób i oględzin, wskazanych w tym artykule, dokonywa osoba, upoważniona przez to Stowarzyszenie i wpisuje wyniki do książki sznurowej. — G. U. 1914 — art. 3 (Zbiór Ust. poz. 1592).

III. Maszyny—silniki.

Art. 51. Maszyny parowe, turbiny parowe silniki ropowe i naftowe, elektromotory i inne maszyny—silni-

ki, nieustawione w specjalnych pomieszczeniach lub niezłączone bezpośrednio z mechanizmami wykonawczymi, winny przy ustawianiu silników tych w miejscach dostępnych, mieć ze wszystkich stron należycie umocowane ogrodzenie wysokości nie mniej 20 werszków.

UWAGA: Gubernjalne i Obwodowe Urzędy do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych mogą zezwolić na pozostawienie istniejących już ogrodzeń, których wysokość jest niższa od wskazanej w artykule niniejszym, do czasu ich przeróbki.

Art. 52. Koła wodne winny być ustawiane w oddzielnych pomieszczeniach i ogrodzone kratami lub poręczami do wysokości 20 werszków, z bocznymi ogrodzeniami w dolnej części dla zapobiegania ześlizgiwaniu nóg. Tak samo winny być ogrodzone wodościki i mostki, z których dokonywa się smarowanie kół wodnych.

UWAGA: Gubernjalne i Obwodowe Urzędy do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych mogą zezwolić na pozostawienie istniejących już krat i barjer, których wysokość jest niższa od wskazanej w artykule niniejszym, do czasu ich przeróbki.

Art. 53. Lokal, w którym mieści się silnik, winien być połączony z obsługiwanymi przezeń warsztatami sygnalizacją, tak urządzoną, aby można było z pomieszczenia silnika uprzedzać robotników o puszczeniu w ruch silnika, a z warsztatów zawiadamiać o konieczności zatrzymania go.

UWAGA: przepis ten nie dotyczy warsztatów, które są obsługiwane silnikami, puszczoneymi w ruch za pomocą prądu.

Art. 54. Koła rozprawowe silników winny być należycie ogrodzone. Doły dla nich w podłodze winny być oprócz tego ochraniać zabezpieczającym nogi od ześlizgnięcia się ogrodzeniem wysokości nie mniej 4 werszk.

Art. 55. Korbowody, korby, tłoczyska i kule regulatorów maszyn—silników, łatwo dostępne i grożące niebezpieczeństwem, winny być odgrodzone na całej przestrzeni ich ruchu mocnymi barjerami, kratami lub poręczami.

Art. 56. Grożące niebezpieczeństwem przekładnie zębate, wystające kliny, zatyczki, śruby i naśrubki na znajdujących się w ruchu lub obracających się częściach maszyn—silników winny posiadać odpowiednie ochrony lub przykrycia.

Art. 57. Przy maszynach—silnikach z cylindrami pionowymi, jeżeli maszynista, stojąc na podłodze, nie może wygodnie i bezpiecznie obsługiwać wszystkich części maszyny, winny być urządzone pomosty z trwałymi schodami i poręczami.

Art. 58. Puszczanie silników w ruch przez obracanie koła rozprawowego ciężarem własnym personelu obsługującego jest wzbronione.

Art. 59. Koła rozprawowe silników winny posiadać przyrządy mechaniczne dla obracania, jeśli średnica koła jest nie mniejsza niż 1 sąż.

Art. 60. Smarowanie części silnika podczas ruchu dozwolone jest o tyle, o ile istnieją urządzenia i przyrządy, czyniące to smarowanie bezpiecznym.

Art. 61. Czyszczenie ruchomych części maszyn — silników w ruchu bez zastosowania środków, czyniących tę robotę bezpieczną, jest wzbronione.

Art. 62. Obsługa maszyn — silników może być powierzona tylko osobom dokładnie obznajmionym z tą robotą, w wieku nie mniej lat 17.

IV. Transmisje.

Art. 63. Obracające się części wałów napędnych i transmisyjnych oraz mechanizmów, znajdujących się na wysokości mniejszej, niż 1 sążień od podłogi, jak to: koła zębate, pasowe i linowe, sprzęgła, sprzęgła cierne i t. p., jak również i wały same winny być w dostępnych miejscach należycie ogrodzone lub umieszczone w trwałych nieruchomo umocowanych osłonach.

Art. 64. Przejścia i pomosty nad nisko umieszczonymi transmisyjnymi wałami winny być dostatecznie trwałe i zakrywać jak wały, tak również i wszystkie obracające się części, znajdujące się na wałach.

Art. 65. Pionowe i ukośne wały transmisyjne winny być zaopatrzone w trwałe umocowane ochrony całkowite lub siatkowe na wysokości nie mniejszej, niż 1 sążień od podłogi.

Art. 66. Smarowanie i czyszczenie wałów i części transmisyjnych w ruchu jest dozwolone przy istnieniu specjalnych urządzeń zabezpieczających, przyczem czyszczenie winno być dokonywane tylko z podłogi lub z nieruchomych pomostów.

Art. 67. Wszystkie pasy, z wyjątkiem wskazanych w art. 68, szerokości 3-ch cali i więcej lub biegnące z szybkością większą niż 30 stóp na sekundę niezależnie od ich szerokości, winny być w miejscach dostępnych w częściach swych, znajdujących się na wysokości 1 sążnia i mniej od podłogi, ogrodzone lub zaopatrzone w ochrony.

Art. 68. Pasy o szerokości ponad 6 cali, przenoszące ruch z jednej pędni na drugą, winny być osłonięte na całej swej długości.

Art. 69. Otwory w podłodze dla przejścia pasów z jednego piętra na drugie winny być ogrodzone do wysokości 6 cali całkowitemi ochronami.

Art. 70. Zabrania się nakładać i zrzucać w ruchu pasy szerokości powyżej 2 cali bezpośrednio rękami.

Art. 71. W razie umieszczenia mechanizmu do przesuwania pasów na samym wale transmisyjnym powinny być zastosowane widełki przesuwnicze, których konstrukcja uniemożliwiałaby samowłączanie się koła roboczego.

Art. 72. Zrzucone z kół pasy winny być zupełnie usunięte z pędni lub zawieszone na specjalnych hakach w ten sposób, aby pasy nie mogły dotykać ani wału, ani innych obracających się części transmisji.

Art. 73. Przy wykonywaniu remontu, robotach budowlanych i innych przypadkowych w bezpośrednim sąsiedztwie z obracającymi się częściami transmisji, te ostatnie winny być należycie zabezpieczone czasowymi ochronnymi osłonami.

Art. 74. Przepisy wyszczególnione w artykułach 67—73 stosują się też do łańcuchów napędnych i lin, niezależnie od ich wymiarów i szybkości ruchu.

Wymienione przepisy nie stosują się do łańcuchów i lin dźwigów.

Art. 75. Transmisje winny być zaopatrzone w szybko działające przyrządy rozłączające dla umożliwienia wstrzymania ruchu w każdym oddzielnym lokalu pracy niezależnie od ruchu ogólnego w zakładzie. Jeżeli wskutek warunków technicznych zastosowanie tego przepisu w jakimkolwiek lokalu jest niemożliwe, to niezbędne jest połączenie sygnalizacją z najbliższym przyrządem wyłączającym lub z lokałem, gdzie pracuje silnik.

Przyrządy, służące do zatrzymania części transmisji, winny być tak urządzone, aby samowznowienie ruchu było niemożliwe.

Art. 76. Wystające części znajdujących się w ruchu postępowym lub obrotowym mechanizmów podawczych, jak to: śruby, lonki, naśrubki, kliny, zatyczki i inne winny być przykryte lub odgradzone.

Art. 77. Drabiny, przystawiane do wałów dla czyszczenia i smarowania transmisji, winny, prócz urządzenia zapobiegającego ich ześlizgiwaniu się z miejsc ustawienia (art. 15), posiadać u góry haki, obejmujące wały.

Art. 78. Obsługa transmisji (smarowanie i czyszczenie ich, reperacje, zszywanie, przeszywanie, nakładanie zrzucanie pasów, lin i łańcuchów i t. p. roboty) mogą być powierzane tylko doświadczonym robotnikom.

Art. 79. Małoletni, wyrostki (poniżej lat 17) i kobiety nie mogą być dopuszczani do wykonywania robót, wskazanych w art. 78.

Mechanizmy wykonawcze.

Art. 80. Wszystkie mechanizmy wykonawcze, w celu zapewnienia możliwego ich bezpieczeństwa, winny odpowiadać, jeśli nie zachodzą przeszkody nieprzewidywane w działaniu lub pracy ich, następującym (art. 81—84) ogólnym przepisom co do urządzenia i ustawiania tych mechanizmów.

Art. 81. Mechanizmy wykonawcze, otrzymujące ruch od transmisji, winny posiadać przyrządy wyłączające, za pomocą których byłoby możliwe łatwo i wygodnie je zatrzymywać. Konstrukcja mechanizmu wyłączającego winna usuwać możliwość samowłączenia się mechanizmu roboczego. Dla przesuwania pasów transmisyjnych z roboczego koła na wolne, z wyjątkiem pasów kół schodkowych przy mechanizmach wykonawczych, winny być używane należycie umocowane widełki przesuwnicze.

Art. 82. Grożące niebezpieczeństwem, znajdujące się w ruchu lub obracające się części wszelkiego rodzaju mechanizmów wykonawczych, z którymi robotnik może się nieoczekiwanie lub przypadkowo zetknąć podczas roboty lub ruchu, lub które mu zagrażają w razie rozerwania, wypadnięcia lub upadku, winny być w należyty sposób odgródzone lub przykryte.

Art. 83. Winny być odgradzone lub przykryte również te części mechanizmów wykonawczych, które chociaż i nie są w ruchu, jednakże również w wypadku nieoczekiwanego zetknięcia się z nimi zagrażają niebezpieczeństwem pracującym lub przechodzącym osobom wskutek swej formy, temperatury i innych właściwości fizycznych.

Art. 84. Prócz tego, mechanizmy wykonawcze, których zadaniem jest rozdrabianie łomu, braków metalowych i t. p. i które podczas swej roboty mogą dać niebezpieczne odpryski w postaci kawałków i wiórków, t. j. mechanizmy, grożące niebezpieczeństwem, niezależnie od swych części składowych, samem swem działaniem, winny być należycie odgradzone trwałą przegrodą.

Art. 85. W szczególności oddzielne grupy mechanizmów wykonawczych winny, z wyjątkami wskazanymi w art. 80, odpowiadać niżej podanym dla tych grup ogólnym przepisom.

Art. 86. Piły tarczowe winny tam, gdzie one wskutek warunków swej pracy przedstawiają niebezpieczeństwo dla robotników, od strony nieroboczej mieć stałe odgradzenie lub przykrycie, w części zaś roboczej winny posiadać ochronne pokrywy lub kaptury opuszczające się przeważnie automatycznie.

Prócz tego w odnośnych wypadkach, dla zabezpieczenia piły od zaciśnięcia jej przedmiotem rozpiłowywanym, z tyłu piły winien być ustawiony klin rozdzielający.

Art. 87. Strugarki, fugarki, gryzarki i inne obrabiarki z ręcznym podsuwem materiału, pracujące przy pomocy szybko obracających się noży, rydeł, gryzów i t. p., jeśli te ostatnie wskutek swego układu lub konstrukcji przedstawiają niebezpieczeństwo dla robotników, winny być zaopatrzone w odpowiednie przyrządy, usuwające to niebezpieczeństwo.

Art. 88. Prasy, tłoczarki, dłuciarki, przebijarki i inne obrabiarki, pracujące za pomocą tłoczydeł, poansonów i t. p., winny posiadać w odnośnych miejscach przyrządy dla ochrony rąk. Te same obrabiarki z wahaczem winny mieć oprócz tego ogrodzenie wzdłuż drogi wahacza i kul, jeśli one wskutek swego układu grożą robotnikom niebezpieczeństwem.

Art. 89. Przy użyciu obrabiarek z szybko obracającymi się toczakami szmerglowemi i innemi podobnemi kamieniami i krążkami, niebezpieczeństwo w razie ich pęknięcia winno być usunięte lub zmniejszone przez zastosowanie pewnych osłon ochronnych, przez należyte umocowanie kamieni i krążków na wale, jak również przez nieprzekraczanie dopuszczalnych dla nich maksymalnych szybkości.

Art. 90. Otwory dla zapełniania materiałem i wydładowywania go w maszynach do rozdrabniania, gruchotania, w młynach kulkowych, dezintegratorach, mieszadłach i innych maszynach, służących do mielenia, rozdrabniania lub mieszania materiałów, winny być tak urządzone, aby robotnicy nie mogli się stykać z obracającymi się ich częściami, grożącemi niebezpieczeństwem.

Art. 91. Walce, magle i podobne machanizmy winny posiadać przyrządy ochronne, uniemożliwiające umieszczanie rąk pomiędzy walcami.

VI. Ręczne przenoszenie ciężarów.

Art. 92. Używane do przenoszenia ciężarów rusztowania, wciąg, liny, lewary, wagonetki i t. p. winny być mocno zbudowane i odpowiadać wadze przenoszonych ciężarów.

Art. 93. Przy wspólnej pracy kilku robotników podczas przenoszenia znacznych ciężarów winny być podjęte wszelkie środki ostrożności przeciw przewracaniu się, ześlizgiwaniu, odsuwaniu się i t. p. niebezpiecznym odchyleniom przedstawianych przedmiotów. Takie roboty winny być wykonywane wyłącznie pod kierunkiem doświadczonej osoby.

Art. 94. Do robót przy przenoszeniu ciężarów nie mogą być używani małoletni (do lat 15) i kobiety ciężarne.

VII. Dźwigi i inne mechanizmy do podnoszenia ciężarów.

Art. 95. Przepisom niniejszym podlegają dźwigi do podnoszenia ciężarów i ludzi (lifty), o ile przekroją ich szybu wyciągowego przewyższa 1 arsz. kw.

Art. 96. Szyby wyciągowe dla dźwigów (t. j. przestrzeń, w której chodzi kabina lub platforma), mieszczące się wewnątrz gmachów, winny być ogro-

dzzone ze wszystkich stron do wysokości 1 sążnia od podłogi każdego piętra lub od przylegających do klatki stopni schodów. Dźwigi, ustawione zewnątrz budynku, winny mieć ogrodzoną dolną część szachty do tej samej wysokości. Ogrodzenie klatki winno być takie, aby nie można było przez nie przesunąć ręki.

Art. 97. Otwory dla wchodzenia i ładowania ciężarów w szybach dźwigów winny być zamykane za pomocą drzwi, tarcz lub krat. Zagradzanie tych otworów łańcuchami, powrozami lub kilkoma deskami uważa się za niedostateczne.

Drzwi, tarcze i kraty winny być zawsze zamknięte na klucz lub też tak urządzone, aby można było je otworzyć tylko wtedy, gdy kabina zatrzyma się przed niemi i aby kabina mogła być puszczona w ruch tylko po zamknięciu otworu w szybie.

Art. 98. Przy otworach, prowadzących do szachty wciągowej, winny znajdować się czytelne napisy, zawierające:

- a) dla dźwigów do podnoszenia tylko ciężarów — najwyższe obciążenie w pudach i zakaz podnoszenia ludzi.
- b) dla dźwigów do podnoszenia ciężarów i ludzi — najwyższe obciążenie w pudach i dopuszczalną ilość ludzi (wliczając prowadzącego windę). Przeciążanie dźwigu ponad oznaczoną maksymalną normę jest niedozwolone.

Art. 99. Kabiny dźwigów ciężarowych od tej strony, z której nie są one ani naładowywane ani wyładowywane winny być w ten sposób ogrodzone, aby unie-

możliwić staczanie się i spadanie ciężarów z platformy, jak również zawadzanie ich o ścianki szybów.

Art. 100. Kabiny maszyn, służących do podnoszenia ciężarów i ludzi, winny być z tychże stron (art. 99) ogrodzone ścianką lub gęstą kratą, przynajmniej do wysokości 1 sążnia. Jeżeli szachta od strony otworów wejściowych lub otworów do ładowania nie posiada całkowitego ogrodzenia na całej swej długości, to strona kabiny, od której jest wykonywane załadowywanie lub wchodzi ludzie winna posiadać drzwi, tarcze lub kraty. Kabiny tych dźwigów winny być całkowicie przykryte daszkami.

Art. 101. Kabiny dźwigów winny posiadać sprawnie działający przyrząd hamulcowy lub być tak urządzone, aby w razie uszkodzenia mechanizmu, kabina albo się zatrzymywała, lub też zmniejszała się szybkość jej opuszczania się do $\frac{3}{4}$ sąż. na sekundę. Prócz tego dźwigi, podnoszące również i ludzi, winny posiadać regulator szybkości.

Art. 102. Przeciwwagi dźwigów wzdłuż całej swej drogi winny posiadać prowadnice, uniemożliwiające odchylenie się i uszkodzenie kabiny i ludzi. Przeciwwagi takie, znajdujące się nazewnątrz szybów, winny być ogrodzone wzdłuż całej swej drogi.

Art. 103. Wszystkie dźwigi winny posiadać automatyczne przyrządy dla zatrzymania kabiny w najwyższej i najniższej pozycji.

Art. 104. Dźwigi przynajmniej raz na rok winny być badane co do prawidłowości działania i trwałości wszystkich ich części za pomocą obciążenia próbnego

dla wind osobowych—2 razy przekraczającego maksymalne obciążenie robocze, a dla ciężarowych—1 $\frac{1}{2}$ razy. Przyrządy zabezpieczające sprawdza się przy maksymalnym obciążeniu roboczym. Wyniki badań, stwierdzone podpisami osoby odpowiedzialnej i świadków, są wpisywane do książki sznurowej.

Patrz wyjaśnienie pod art 112 przepisów niniejszych.

Art. 105. Dla obsługi dźwigów mogą być przeznaczani tylko robotnicy dokładnie obznajmieni z ich konstrukcją i działaniem, w wieku niemniej lat 17.

Art. 106. Inne mechanizmy do podnoszenia ciężarów (oprócz dźwigów) winny posiadać w miejscu widocznym wyraźne oznaczenie maksymalnego dla nich obciążenia.

Art. 107. Wszystkie grożące niebezpieczeństwem części tych mechanizmów, jakto: koła zębate i sprzęgła, koła pasowe i rozpedowe i t. p. winny być w miejscach dostępnych ogrodzone lub zaopatrzone w ochrony.

Art. 108. Korby ręcznych dźwigarek winny być tak urządzone, aby podczas opuszczania się ciężaru pod działaniem własnej wagi pozostawały nieruchome.

Art. 109. Dźwigi, kołowroty i t. p. mechanizmy do podnoszenia ciężarów winny posiadać pewne przyrządy, wykluczające możliwość samoopuszczania się ciężaru.

Przyrządy dźwigów, służące do zmiany szybkości podnoszenia, winny być tak urządzone, aby ich samowłączanie się było niemożliwe.

Art. 110. Koty dźwigarek przesuwnych winny być ogrodzone poręczami, jeśli kierujący dźwigarką robotnik

znajduje się w kocie. W tym wypadku winny być zastosowane także środki, zabezpieczające robotnika od poranienia częściami wiązań dachowych warsztatów i innemi częściami budowli.

Art. 111. Pod wiszącymi lub podniesionymi ciężarami nie powinni przechodzić lub znajdować się ludzie, jeśli tego nie wymagają warunki produkcji.

Art. 112. Mechanizmy do podnoszenia ciężarów (z wyjątkiem dźwigów) winny być badane przynajmniej raz do roku dla sprawdzenia sprawności ich działania i trwałości wszystkich części za pomocą próbnego obciążenia, przewyższającego $1\frac{1}{4}$ razy maksymalne, w ciągu czasu wystarczającego dla wyjaśnienia wyników próby. Łańcuchy i liny winny być wypróbowane na całej ich długości. Wyniki badania za podpisami osoby odpowiedzialnej i świadków są wciągane do książki sznurowej.

UWAGA. Przewidziane w art. 104 i 112 badanie sprawności działania i trwałości dźwigów i mechanizmów winno być dokonywane podczas bezczynności maszyn i przytem w tej pozycji, gdy podtrzymujące liny i łańcuchy są naprężone na całej swej długości. Co zaś dotyczy mocy silnika (elektromotoru lub innego) to nie podlega ona żadnej próbie. A urządzenia zabezpieczające są badane próbnemi jazdami tylko przy maksymalnym dozwolonym obciążeniu roboczem, nie należy więc w tym wypadku stosować dla dźwigów pasażerskich obciążenia dwa razy przekraczającego maksymalne, a dla ciężarowych $1\frac{1}{4}$ razy.—Wyjaśnienie Wydziału Przemysłu 1914 № 3545.

Przepisy niniejsze są wprowadzane w życie w porządku następującym:

1) względem nowopowstających zakładów od 1 lipca 1913 roku;

2) względem istniejących zakładów:

a) artykuły 1, 2, 5, 8, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 38, 39, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 50, 51, 58, 60, 61, 62, 70, 73, 74, 77, 78, 79, 92, 93, 94, 95, 98, 104, 105, 106, 111 i 112—od 1 lipca 1913 roku;

b) artykuły 3 i 6 przy gruntownym przebudowaniu tych zakładów, a art. 7 przy przebudowaniu i przestawieniu pieców, oznaczonych w tym artykule;

c) artykuły 4, 9, 10, 11, 13, 24, 34, 37, 40, 41, 48, 49, 52, 53, 54, 56, 57, 59, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 75, 76, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 107, 108, 109 i 110—od 1 lipca 1916 r.

Jeżeli jednak, w pewnych szczególnie wyjątkowych wypadkach, zajdzie niezbędna potrzeba zastosowania w poszczególnych zakładach jakichkolwiek środków, przewidzianych w artykułach, wyliczonych w p. c) przed terminem, wymienionym w tym punkcie, to w takich

wypadkach organy inspekcji fabrycznej winny występować z wnioskiem do Wydziału Przemysłu celem wniesienia kwestji do rozpatrzenia w Głównym Urzędzie, z szczegółowem wyluszczeniem przyczyn, powodujących zastosowanie takiego środka.—Okólnik Wydziału Przemysłu 29 kwietnia 1914 roku № 3398.

Od Redakcji.

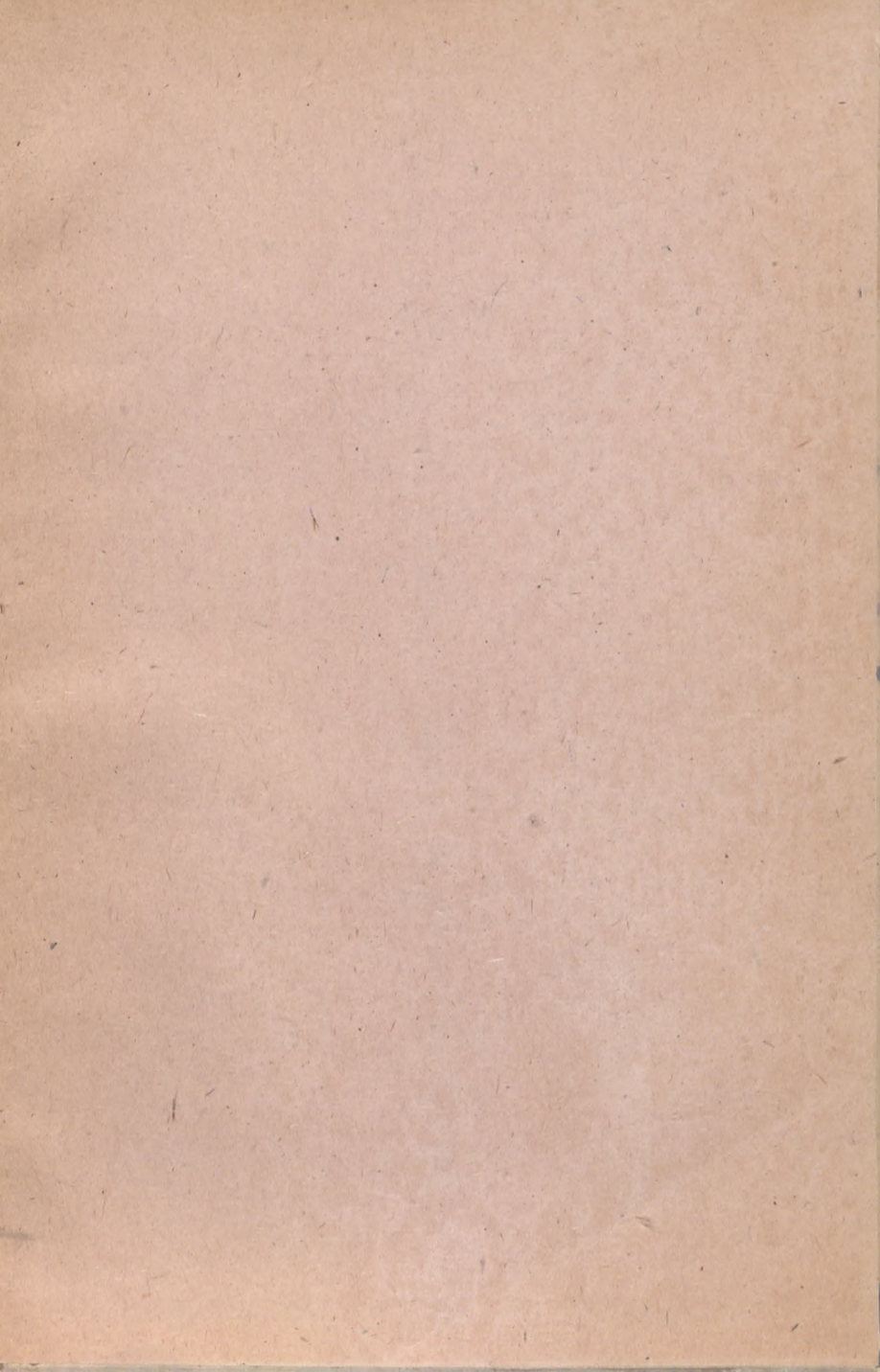
Przepisy Rozdziałów II i III Tytułu II Ustawy o pracy w przemyśle o pracy małoletnich, wyrostków i kobiet, dopuszczające do pracy młodocianych przed ukończeniem 15 roku życia utraciły moc prawną na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej wobec art. 103 Ustawy z d. 17 marca 1921 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 1921 r. Nr. 44 poz. 267).

Pozatem na tych ziemiach b. zaboru rosyjskiego, na których obowiązuje Ustawa z d. 18.XII 1919 roku o czasie pracy w przemyśle i handlu (województwa: warszawskie, lubelskie, kieleckie, łódzkie i białostockie bez powiatów: grodzieńskiego, wołkowyskiego i białowieskiego), przepisy Rozdziałów II i III Tytułu II Ustawy o pracy w przemyśle mają zastosowanie tylko o tyle, o ile zawierają postanowienia ochronne dla małoletnich, wyrostków i kobiet, idące dalej w ograniczeniu niż przepisy Ustawy z dnia 18.XII 1919 r.

Spis rzeczy.

Ustawa o pracy przemysle.	
(Zbiór Praw Ces. Ros T. XI cz. II)	str. 1
Tytuł Pierwszy.	
O dozorcze nad przedsiębiorstwami przemysłowemi.	„ 3
Tytuł Drugi.	
O warunkach pracy w przedsiębiorstwach przemysłowych	„ 10
Tytuł Trzeci.	
O karach za przekroczenia przepisów o pracy w przemyśle i o porządku postępowania w sprawach z powodu tych przekroczeń	„ 57
Tytuł Czwarty.	
Rodzaje ubezpieczenia robotników i pracowników w przedsiębiorstwach przemysłowych	„ 63
Aneksy.	
Dekret tymczasowy o urządzeniu i działalności inspekcji pracy	„ 87
Ustawa z dnia 18.XII 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu	„ 94
Rozporządzenie Wykonawcze z dnia 22 marca 1921 r. o czasie pracy w zakładach handlowych	„ 103
Rozporządzenie z dnia 5 czerwca 1921 r. w przedmiocie pracy nocnej w drukarniach i zakładach graficznych	„ 110

Rozporządzenie z dnia 10 listopada 1921 r. w sprawie czasu pracy w zakładach handlowych w dni targowe i jarmarczne	str. 111
Rozporządzenie z dnia 10 grudnia 1921 r. o wykonywaniu w nocy oraz w niedziele i dni świąteczne robót, poprzedzających produkcję w piekarstwie	„ 113
Dekret w przedmiocie tymczasowych przepisów o pracowniczych związkach zawodowych	„ 114
Ustawa z dnia 23.III 1911 r. o odszkodowaniu rzemieślników, robotników i pracowników, poszkodowanych skutkiem nieszczęśliwych wypadków w zakładach przemysłowych i technicznych, należących do Ministerstwa Skarbu, jak również członków rodzin wymienionych osób	„ 118
Przepisy o środkach bezpieczeństwa przy wykonywaniu robót w zakładach przemysłu fabrycznego	„ 138
Od Redakcji	„ 165

2575 KPiP

1 1 0 2 5 7 5

1102575